

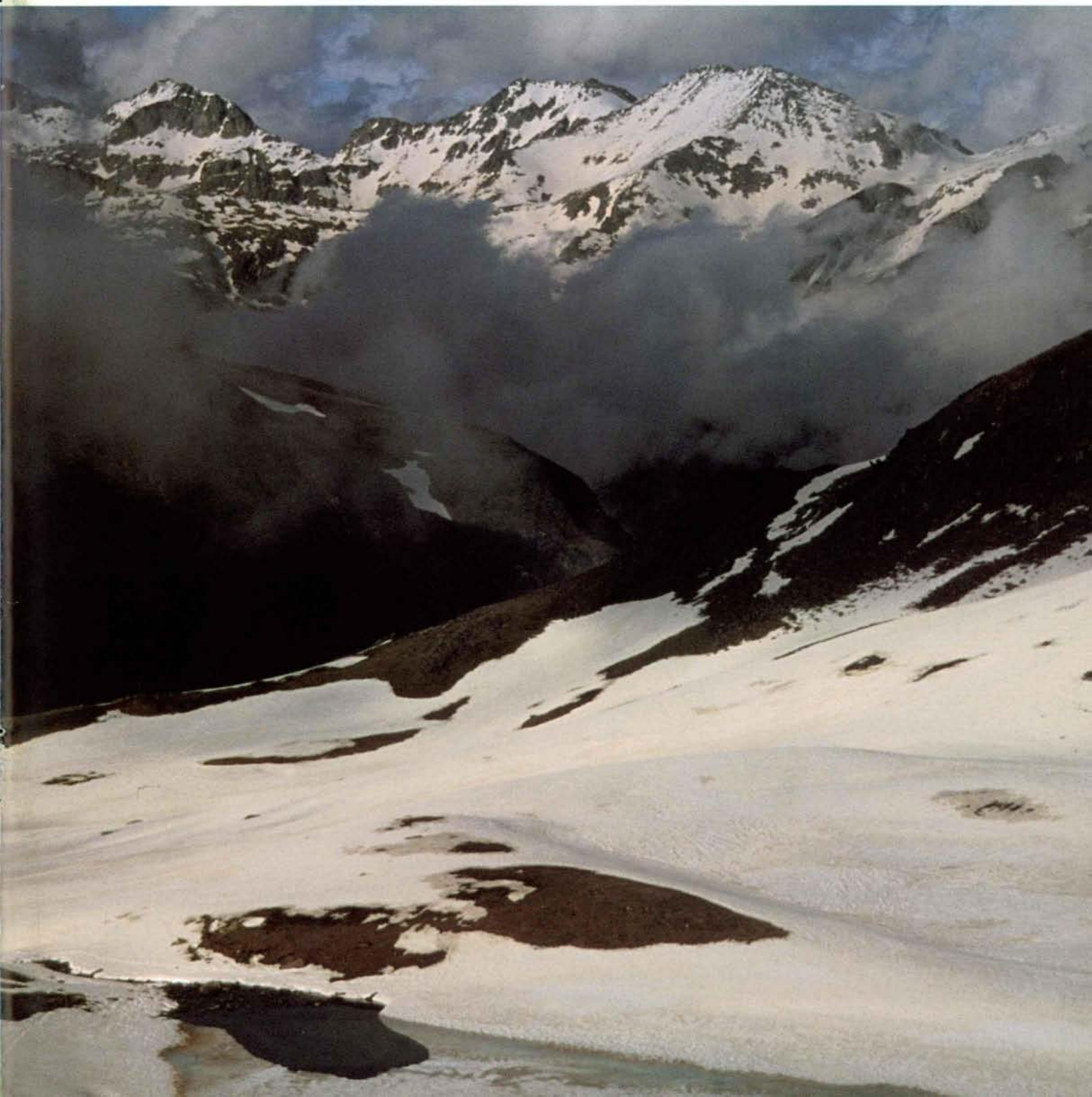
Núm. 852

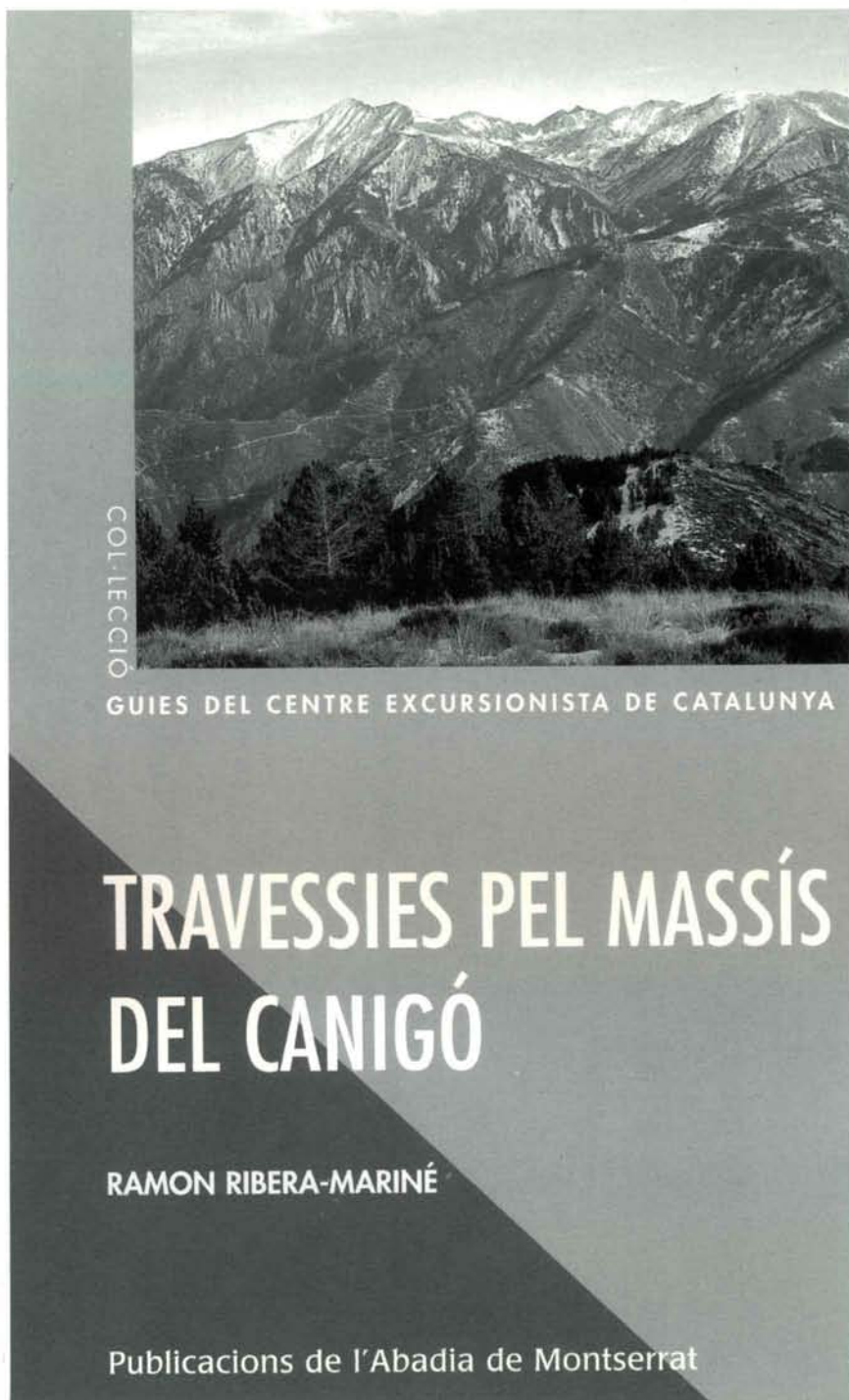
ABRIL 2004

4 €

MUNTANYA

Volum 16 de la col·lecció de guies del Centre Excursionista de Catalunya

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Ausiàs Marc, 92-98. 08013 Barcelona

Telèfon 93 245 03 03

Web: pamsa.com

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpí Català

Entitat declarada d'utilitat pública

Any CXXVII, Vol. 107, Núm. 852, Abril 2004

Redacció, administració i publicitat:
Paradís, 10 pral. 08002 Barcelona,
tel. 93-315 23 11, fax 93-315 14 08,
adreça electrònica: cec@cec-centre.org,
web:www.cec-centre.org

Director: Josep Nuet i Badia,
adreça electrònica: nuet@arrakis.es

Secretari: Joaquim Bordons

Consell de redacció: Francesc Beato,
Joaquim Bordons, Francesc X. Gregori,
Josep M. Panareda, Miquel Rafa,
Josep M. Sala

Corrector lingüístic:

Eulàlia Nuet i Badia

Cartògraf i dibuixant:

Armand Ballart

Dissenyador i maquetador:

Josep Nuet i Badia

Publicitat: Adolf Garcia, Exclusives
Publicitàries, tel. i fax. 93-237 95 01

Fotomecànica: Sorrosal, SA.

Impressió: IMGESA, Alarcón, 138.
08930 Sant Adrià de Besòs

Dipòsit legal: B. 545 - 1958

ISSN: 0212 - 2111

Preu d'aquest exemplar: 4 euros (IVA
inclòs)

Preu de la subscripció anual: 22 euros
(IVA inclòs) (sis exemplars).

A l'estranger: 32 euros

Comanda de números endarrerits a la
redacció de la revista.

La revista MUNTANYA és membre de

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALA

Els articles publicats a MUNTANYA expressen l'opinió dels seus autors. La revista MUNTANYA, editada pel Centre Excursionista de Catalunya es publica sense cap finalitat lucrativa. El *copyright* dels articles, tant de la part literària com de les il·lustracions, és propietat dels autors respectius. Per tant, és absolutament prohibit la reproducció total o parcial, per qualsevol sistema, dels articles de la revista MUNTANYA sense permís escrit dels propietaris del *copyright*.

Portada: El pic de la Mainera i el de la Pala Pedregosa des de l'estany de Filià. Fotografia de Josep de Tera	
Editorial: El Fòrum Barcelona 2004	46
Recordant Ramon Violant i Simorra (1903 – 1965), per Ramona Violant i Ribera	47
Cabrera, una alternativa al túnel de Bracons, per Carles Udina	50
El tossal Llarg o pic de la Llena (2.673 m), per Josep de Tera	55
Voltant ets Parets de Pineta, per Jaume Canet Capeta i Jordi Maties Riu	59
El camí a la fi de la terra: de Santiago de Compostel·la al cap de Fisterra, per Francesc Beato i Vicens	66
Botànica a Barcelona, 7: la catalpa, per M. dels Àngels Sagrera i Marigó	73
El ferrocarril de la Vall Fosca i de Boí, 2. Preservació de l'alta muntanya amb planificació territorial i infraestructures, per Carles Udina	75
Estada del CADE als Alps, 2003, per Jordi Domènech i Marc Subirana	81
Vies d'escalada, a cura d'Armand Ballart	85
Notícies, llibres & mapes	87

Normes de publicació de MUNTANYA
Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir present el següent:

Els articles cal que siguin inèdits i escrits correctament en català, en suport magnètic o en el seu defecte a màquina. Se'n presentarà una còpia en paper a doble espai en fulls de mida DIN A4, deixant uns marges d'un parell de centímetres. Els articles, d'un màxim de sis fulls, negociables, aniran encapçalats pel títol que l'autor proposa i portaran a continuació el nom dels autors. No portaran notes a peu de pàgina. Els peus de les il·lustracions i el nom de l'autor aniran escrits a part, precedits

d'un número que es repetirà a la fotografia o dibuix corresponent. Per a facilitar la correcció dels originals, no utilitzeu el subratllat en els textos que vulgueu publicar. Tampoc no utilitzeu codificacions ni lletres diferents en els arxius informàtics. Els mapes, dibuixos i gràfics haurien de ser dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc o en format digital (CDR o AI). Les fotografies, en nombre de sis a dotze per article, en diapositives, còpies de paper color o blanc i negre brillant o format digital (JPG o TIFF amb resolució de 300 ppp i una mida mínima de 150×100 mm), cal que siguin ben exposades i amb bona definició.

El Fòrum Barcelona 2004

Quan aquestes ratlles surtin a la llum, estarà a punt de començar a Barcelona un esdeveniment de gran dimensió, que tindrà, probablement, un considerable ressò internacional.

El Fòrum Barcelona 2004, primerament batejat com a Fòrum de les Cultures —nom que ens agradava més—, iniciarà la seva marxa en un clima peculiar, que no ens és estrany, atès el tarannà diferencial (respecte a d'altres pobles) que els catalans tenim per a les nostres pròpies iniciatives. Des del primer moment la idea del Fòrum va estar voltada, a Catalunya, d'una controvèrsia notable, en què es barrejaven les crítiques a les iniciatives urbanístiques i de remodelació de l'extrem nord-est de la ciutat, i la desorientació produïda per la manca de definició dels objectius de l'esdeveniment.

Algunes d'aquestes posicions resistents encara són paleses, malgrat l'evidència de les realitats i la tossudes dels fets, i cal respectar-les, encara que costi compartir-les; en tot cas, formen part d'aquest caràcter crític que tenim com a poble i que hem d'acceptar com a integrant de la nostra identitat.

Des del Centre, com a institució, ens estimem més plantejar-nos el Fòrum com una aportació singular i clarament oportuna de la capacitat imaginativa de Barcelona i de Catalunya al món, abordant les incògnites planetàries agrupades al voltant del que s'ha acordat definir com «els tres eixos del Fòrum»: el desenvolupament sostenible, la diversitat cultural i les condicions de la pau.

Tenint en compte l'abast d'aquests conceptes, en aquest editorial només voldríem destacar els dos aspectes de la manifestació que ens concerneixen, com a entitat i com a excursionistes: d'una banda, el rol de participació que hi tindrà el Centre (i altres entitats

del mateix àmbit), fruit de la coincidència amb els objectius del Fòrum, i de l'altra, la relació estreta que hi ha entre les actituds ètiques i idealistes dels excursionistes i els objectius també ètics i idealistes del Fòrum.

La participació del Centre Excursionista de Catalunya en l'àmbit del Fòrum es materialitzarà així:

En el Dia Mundial del Medi Ambient (enguany dedicat als mars i oceans) integrat en el Fòrum, el Centre hi organitzarà unes excursions pels camins de ronda de la Costa Brava i un debat sobre les aigües subterrànies i la seva relació amb els mars.

En les activitats que tindran lloc a la plaça del Fòrum, en la setmana dedicada al Medi Ambient (la dartera d'agost) el Centre hi participarà amb un estand on s'oferirà informació i intercanvis sobre la temàtica que li ha estat assignada: «La natura com a mitjà educatiu», i també oferirà dos debats diaris interactius en l'*speaker's corner* de la mateixa plaça. En aquestes activitats també hi participen, amb els seus propis espais, altres entitats molt pròximes a nosaltres, com són la UEC, Depana, Mountain Wilderness i la Fundació Natura.

A més, el Centre com a organitzadors amb l'empresa Nikon-Agfa, de l'onzena edició del «Diumenge Fotogràfic de Barcelona», ha subscrit un conveni perquè aquesta activitat sigui inclosa en el calendari del Fòrum, amb temes fotogràfics obligats relacionats amb els tres eixos del Fòrum.

També hi aportarem una notable exposició, durant el mes de juny, al Centre, de maquetes d'habitats de l'Alt Atlas del Marroc.

El segon tema, important, que volen recollir aquestes ratlles fa referència a la relació que tenim els excursionistes amb els objectius ètics i idealistes del Fòrum. Tradicionalment, el món excursionista ha estat

—i avui dia ho és molt especialment— un col·lectiu summament sensibilitzat per a tot allò que fa referència a la cultura, la sostenibilitat, la natura i la pau. Els excursionistes hem estat des de sempre capdavanters en la defensa de la natura, de la cultura i de la llengua, i també ens hem identificat amb les cultures i necessitats dels pobles que viuen a les muntanyes de tot el món, ja que molts de nosaltres hem tingut el privilegi de conèixer-hi per curts espais de temps. A més, la pràctica de l'excursionisme i de l'alpinisme ha mantingut senceres i coherents les nostres actituds enfront de les turbulències que cada època ha portat, i que hem viscut tan vivament durant un segle i quart, especialment tot el que forma part de la nostra memòria històrica recent.

El Fòrum ha articulat un seguit de trobades, diàlegs i actes que ofereixen, en un espai curt de temps, la possibilitat d'entreveure els corrents més interessants i actuals que s'estan produint en la direcció de les nostres il·lusions i ideals, amb la possibilitat d'aportar nous elements de reflexió a la nostra pròpia experiència. Entenem que, sense necessitat de magnificar els possibles resultats, el fet senzill de poder escoltar persones molt qualificades o de presenciar debats nous —i participar-hi— o de conèixer noves dimensions de la solidaritat, ja és prou positiu i consistent per a tots nosaltres i amb vista a mantenir-nos en les nostres actituds de sensibilitat i de confiança en la força de les nostres conviccions bàsiques.

Quan tot hagi passat, possiblement ens trobarem amb la grata nova d'una bona valoració del Fòrum Barcelona 2004 a dintre i a fora de Catalunya; que així sigui dependrà en part de nosaltres i de la nostra voluntat d'haver-hi estat.

Recordant Ramon Violant i Simorra (1903 – 1965)

Ramona Violant i Ribera

Un breu repàs de la vida i l'obra d'aquest etnògraf pallarès, en el marc de l'homenatge que se li va tributar amb motiu del centenari del seu naixement.

Enguany es commemora el centenari del naixement del meu pare, l'etnògraf Ramon Violant i Simorra.

Amb motiu d'aquest fet s'han celebrat, a iniciativa de diverses institucions i entitats, una sèrie d'actes tot recordant la seva figura i la seva obra. Aprofitant l'avinentsa d'aquestes paraules per a la revista *Muntanya*, vull deixar constància del meu agraïment i de la meua emoció per aquest unànime reconeixement de la vàlua de la seva tasca. En especial, agraeixo al Centre Excursionista de Catalunya la seva participació en aquests actes d'homenatge, així com la invitació a confegir aquestes línies.

Així mateix vull recordar que el Centre, l'any 1997, va acollir l'exposició itinerant sobre la figura i l'obra del meu pare, organitzada per l'Eco Museu de les Valls d'Àneu, i va celebrar un acte d'homenatge.

Unes pinzellades biogràfiques

El meu pare havia estat, mentre la salut li ho va permetre, un gran excursionista i un bon caminador; precisament, Julio Caro Baroja, en el pròleg a *Pirineo Español* (1949), remarca aquesta característica. Ramon Violant i Simorra desenvolupà la seva tasca de recerca etnogràfica i de recol·lecció museística trepitjant el terreny, anant de poble en poble, parlant amb la gent.

De formació autodidàctica i sastre d'ofici, desenvolupà al llarg d'una trentena d'anys el que fou inicialment una afecció i amb el temps una professió exercida amb

la vocació i la dedicació d'un sacerdot. Nascut l'any 1903 a Sarroca de Bellera (Pallars Jussà), en el si d'una família humil, va anar molt poc a l'escola; a tretze anys (1916) es traslladà a Almenar per aprendre l'ofici de sastre i, un cop fet l'aprenentatge, treballà a Balaguer un temps i, finalment, a divuit anys (1921), anà a Barcelona, on s'instal·là definitivament, després de fer el servei militar al Marroc.

Del seu poc temps d'escola li va quedar una gran passió per la lectura; Guimerà, Verdaguer i llibres de viatges foren els seus autors i temes preferits.

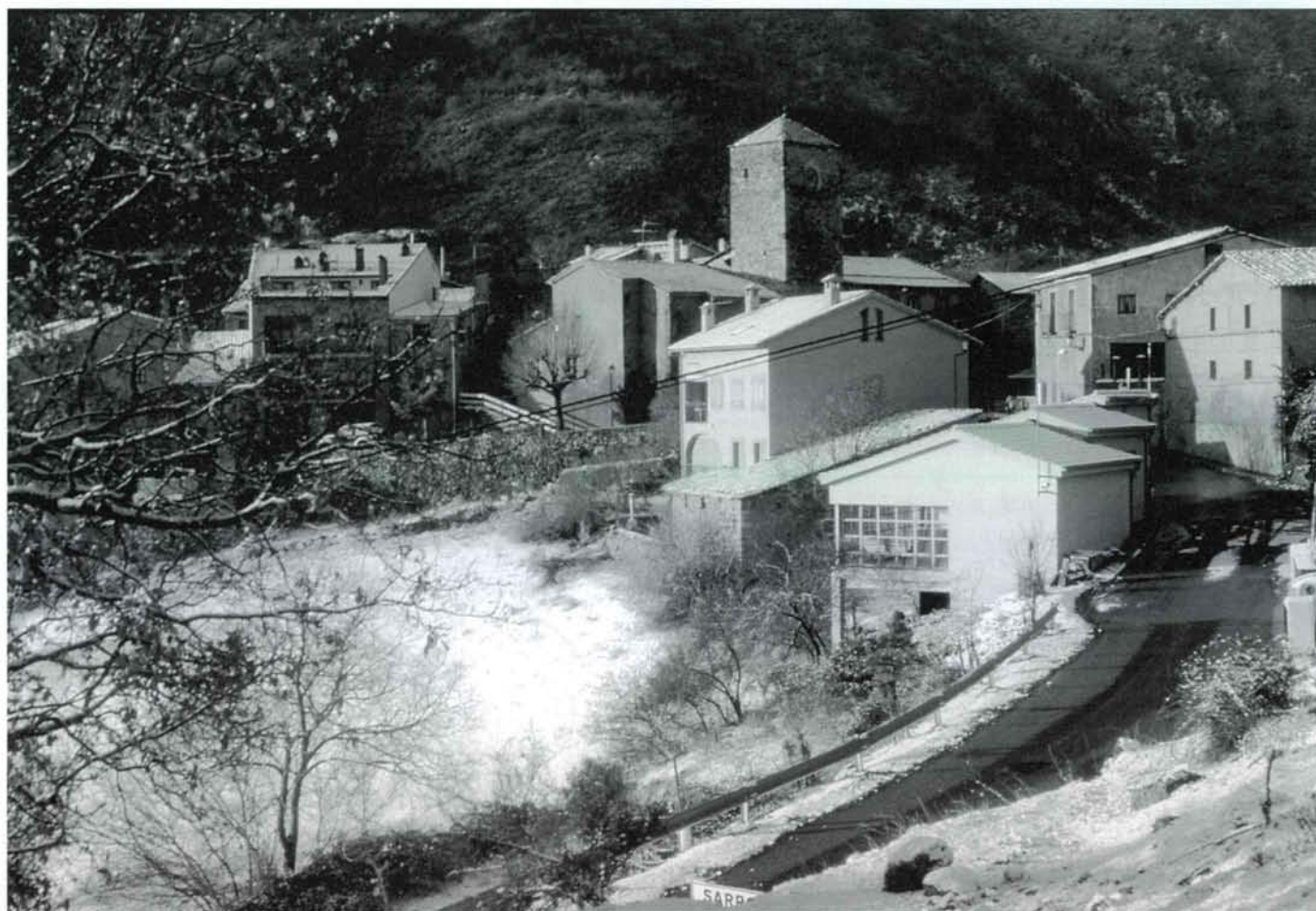
A Barcelona entra en contacte amb els moviments excursionistes i folklorístics que foren tan importants a Catalunya des del darrer terç del segle XIX. L'any 1923 entra en relació amb el folklorista Joan Amades i, seguidament, amb d'altres estudiosos, i comença a interessar-se per la cultura tradicional.

Els inicis d'una obra extensa

Aprofitant el poc lleure que li deixava el seu ofici, prepara, a partir de 1924, les seves primeres publicacions a *La Rondalla del Dijous*, al *Butlletí del Grup Excursionista Jovenut Catalana*, al *Club Muntanyenc Barcelonès*, al *Butlletí de l'Agrupació Fotogràfica d'Igualada* sobre temes folklòrics. L'any 1933 descobreix l'obra *Die Balearen in Wert und Bild Geschildert* (Leipzig 1869-84; set

Ramon Violant i Simorra (Sarroca de Bellera 1903 - Barcelona 1965).

Sarroca de Bellera, al Pallars Jussà, on el 1903, va néixer Ramon Violant i Simorra.

volums) de l'Arxiduc Lluís Salvador, que li causa un gran impacte i el decanta cap a la recerca i l'estudi de la cultura material. El fet que l'any 1932 iniciés la relació epistolar i l'amistat amb el filòleg i etnògraf Fritz Krüger el referma en aquesta nova línia d'estudi.

Inicia la seva sèrie de monografies pallareses, algunes d'elles publicades al *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*! «Festes tradicionals del Pallars» (1933), «La caça amb parany al Pallars» (1935), «La pesca al Pallars» (1935), «Els enfornaires al Pallars» (1937), «D'art popular pallarès» (1938). Paral·lelament, en les seves estades a la comarca nadiua a la recerca de materials etnogràfics, també recollia objectes a fi de muntar un petit museu domèstic.

La professionalització

Les publicacions i la seva tasca de recerca foren l'aval perquè, quan l'any 1940 Tomàs Carreras i Artau i Agustí Duran i Sampere projectaren la creació d'un museu etnogrà-

fic al Poble Espanyol de Montjuïc, el comissionessin perquè iniciés les campanyes de recerca de material per al futur museu. I així fou com passà de sastre a funcionari, d'afecionat a professional. L'any 1942 fou nomenat conservador i desenvolupà fins a la seva mort, l'any 1956, una intensa labor museística.

La seva àmplia bibliografia confirma la progressiva expansió del seu centre d'interès, així com la creixent professionalitat de la seva vocació. Les campanyes museístiques el porten a ampliar el seu camp d'estudi, el qual, gradualment, passa a ser d'una comarca pirinenca—el Pallars— a tot el Pirineu fins al País Basc.

Fruit immediat, a més de les instal·lacions i publicacions museogràfiques, n'és el seu llibre *El Pirineo Español. Vida, usos, costumbres, creencias y tradiciones de una cultura milenaria que desaparece* (1949), que el consolida com un dels estudiosos més importants d'aquestes matèries. A la gran tasca de síntesi, no superada encara, s'hi afegeix el gran valor de ser un corpus de treball directament ema-

nat d'una experiència pas a pas per les valls que descriu.

A aquesta mateixa dècada corresponen el seu ampli estudi *Art popular decoratiu a Catalunya* (1948) i *El llibre de Nadal. Costums, creences, significat i orígens* (1948), primer estudi total sobre el ritual nadalenc a Catalunya.

Els darrers anys

La dècada dels cinquanta és particularment fructífera. Com a col·laborador del Centro de Etnología Peninsular del CSIC, inicia una sèrie d'estudis on alterna els temes més estrictament etnogràfics amb el folklore, la mitologia i àdhuc la lingüística. Al mateix temps, col·labora en diverses publicacions periòdiques, participa en miscel·lànies d'homenatge i presenta una síntesi de la problemàtica estudiada sobre el Pirineu al Primer Congrés de Pirineistes (1950).

A partir de 1953 comença a preparar la seva darrera gran obra: porta a terme diverses campanyes de recerca per terres tarragonines i es-

criu els cinc volums d'*Etnografia de Reus i la seva comarca. El Camp, la Conca de Barberà, el Priorat*, obra que l'autor no veu ja publicada i que aparegué entre 1955 i 1959.

La totalitat de la seva vasta obra suposa, per una banda, el pas, en els estudis catalans sobre aquestes temàtiques, del folklore a l'etnografia en el sentit més precís del terme, i, per l'altra, la sistematització de la recerca sobre materials folklòrics mitjançant l'etnologia.

El seu rigor científic com a museògraf i com a investigador, la fidelitat a les dades, la contextualització de cada objecte, la precisió terminològica, així com la seva honestedat són característiques de l'obra de Ramon Violant i Simorra, i li confereixen un valor permanent.

Agraïment

No voldria cloure aquestes línies sense manifestar el meu agraïment a totes aquelles persones, entitats o institucions que des de finals de la dècada dels seixanta s'han interessat per la recuperació de la

figura i l'obra d'aquest pioner de l'etnografia catalana.

Claudi Esteve i Fabregat i la seva escola, en especial els diversos treballs de Llorenç Prats; el Grup Escudella de la Pobla de Segur, que va organitzar un primer homenatge en terres pallareses l'any 1981; l'exposició homenatge itinerant organitzada per l'Eco Museu de les Valls d'Àneu l'any 1996; Edicions 62, que reedità *L'art popular decoratiu a Catalunya*; i, en especial, als amics Josep Molí, de l'Editorial Altafulla, que des de 1979 ha reeditat gran part de l'obra del pare, i Francesc Prats, de Garsineu Edicions, que des de 1992 s'ha interessat a publicar els volums inèdits sobre el Pallars, part d'un projecte inacabat, una Biblioteca folklòrica i etnogràfica del Pallars, i que recentment ha iniciat la «Biblioteca Ramon Violant i Simorra», que aplegarà la totalitat de l'obra, tant la inèdita com la ja publicada.

Així mateix voldria agrair als companys d'Aragó els homenatges que li dedicaren l'any 1986, dins els actes del Certamen de Cine Etnogràfic de Huesca, i, més re-

centment, dins l'àmbit de la Feria del Libro de Monzón. I no cal dir a tots els que estan fent possible l'homenatge d'enguany, i al Centre Excursionista de Catalunya per la seva generosa adhesió.

A tots ells, moltes gràcies.

Nota

1. Francesc Beato i Vicens publicà a *Muntanya* (any CXXI, vol. 101, núm. 812, agost 1997, pàg. 169), una acurada relació de les col·laboracions de Ramon Violant i Simorra al *Bulletí del Centre Excursionista de Catalunya*.

L'any 1981, a les I Jornades d'Etnologia Pallaresa, fou col·locada a Sarroca de Bellera aquesta ceràmica en memòria de Ramon Violant i Simorra.

Santa Coloma d'Erdo (1982), petit poble que Ramon Violant esmenta en els seus treballs.

Cabrera, una alternativa al túnel de Bracons

Carles Udina

Una alternativa al traçat del futur eix Vic - Olot, que evita la vall de Joanetes i la del riu Fornès, redueix la construcció dels accessos i resol amb avantatge la connexió amb les carreteres del pla d'en Bas.

Ja fa molt de temps que es va plantejar el projecte de construcció de l'eix Vic - Olot pel túnel de Bracons. Aquesta gran obra afecta dues valls —la de Joanetes i la del riu Fornès— de gran valor biològic i paisatgístic, que fins al moment actual es mantenien en un bon estat de conservació sense impactes de relleu.

Aquest sector del Prepirineu és un gran corredor de connexió biològica entre els massissos de Milany i Puigsacalm i Collsacabra, que, per les seves particulars característiques fisiograficoclimàtiques, té un gran valor biològic i constitueix un espai natural altament valuós en el conjunt del nostre país. Aquestes característiques d'alt valor com a patrimoni natural han estat reconegudes —pel que fa a protecció ambiental— amb la inclusió d'aquestes contrades en els espais de Serres de Milany i Santa Magdalena i Puigsacalm-Bellmunt en el Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN).

Com que la construcció d'aquest eix viari, que recentment ha decidit el govern de la Generalitat de Catalunya, provocarà un gran impacte ambiental en tots els aspectes (alteració del paisatge i dels hàbitats, contaminació, soroll, especulació urbanística, etc.) en aquestes valls, i havent conegut recentment l'existència d'una alternativa a aquest eix, els n'ofereixo un resum per a aportar elements de coneixement i reflexió de com es poden trobar alternatives que evitin la intervenció en indrets d'alt valor natural i que minimitzin l'impacte en el medi a partir del coneixement del país i de solucions simples, imaginatives i amb menor cost ambiental i econòmic.

L'hàbitat de Joanetes és de masos disseminats integrats al territori, com aquest, situat prop de la boca E del túnel de Bracons. Un cop perforat el túnel és possible que hagin de desaparèixer o quedin penjats en els talussos d'una autopista erròniament dissenyada.

*Hermosa vall, bressol de ma infantesa,
blanc Pirineu,
marges i riu, ermita al cel suspesa,
per sempre adéu!*

És la conegudíssima poesia «L'emigrant» (1875-1876) de Jacint Verdaguer, musicada per Amadeu Vives, que es refereix a aquests entorns i a l'ermita de Bellmunt, «al cel suspesa». Esperem que cent trenta anys després no hagi arribat el moment definitiu de dir-los adéu!

Motivació i criteris

Olot i Vic disten 64 km per la tortuosa carretera del Collsacabra (vall d'en Bas, colls d'Uria i de Condreu, Pruit-Rupit, Santa Maria de Corcó i Roda de Ter), una hora en turisme, molt més en camió. Si voltrem pel túnel de Collabós, Sant Joan de les Abadesses i Ripoll, farem més quilòmetres —76—, però una mica més ràpid, 55 minuts. Si optem per la vall d'en Bas, la vall del Brugent, Santa Coloma de Farners i l'Eix transversal, encara

empitjorarem en distància i en temps, 89 km i més d'una hora. Llevat del seu ús local o turístic, no es pot comptar amb l'actual carretera pel coll de Bracons, a 1.130 m i amb pendents que superen el 10%. És per això que moltes persones reclamen una via de trànsit directa entre Vic i Olot. No entrem aquí en el debat sobre si és estrictament necessària —molts diuen que no—, ni en la manera com s'ha definit, «amb no-tornitat i traïdoria».

Encuriosit pel rebombori d'aquest eix Vic - Olot, en conèixer el projecte em vaig esgarriar pensant imatges que encara guardo de quan, aviat farà quaranta anys, em vaig estrenar en l'excursionisme precisament en aquestes valls. És, sens dubte, el pitjor trajecte, per la qual cosa era obvi que n'hi havia d'haver molts altres de millors.

La solució estudiada a primers de febrer, integrant el coneixement de tot el territori, fou abaixar cap al sud el trajecte, entre 4 i 6 km, per evitar la vall del riu Fornès, unes formacions geològicament complexes i ecològicament fràgils, tot Joanetes, l'anomenat «pessebre de Catalunya», així com la plana de la vall d'en Bas, uns terrenys inundables pel Fluvià.

Amb aquest desplaçament s'aconsegueix superposar el trajecte de l'eix Vic - Olot al començament de la depressió interior catalana, una morfologia planera suament inclinada cap a l'W, formada per roques grises (margues) que formen part del característic paisatge d'Osona. A la Garrotxa, el túnel alternatiu assolia l'extrem més alt de la vall d'en Bas, sense zones inun-

J. N. B.

dables ni terrenys especialment fràgils, ni gairebé hàbitats.

Una altra qüestió a considerar era l'anàlisi i el disseny territorial, del tot ignorat pel traçat per Bracons. Vic (Osona), Olot (Garrotxa) i Santa Coloma de Farners (la Selva) amb la vall del Brugent (Anglès, Amer...) conformen un triangle que cal comunicar amb tres eixos. En total afecta directament més de cent vint mil persones:

- Vic i el seu entorn immediat (Manlleu, Torelló...) agrupa prop de setanta mil persones;

- Olot i el seu entorn immediat (vall d'en Bas, les Preses...) n'agrupa prop de quaranta mil;

- Santa Coloma de Farners, i la vall del Brugent (Anglès, Amer...) deu mil més, que en total són més de vint mil.

L'Eix transversal ha estat una obra de disseny deficient que no ha optimitzat les comunicacions de la zona. Entre Girona i Vic, la longitud del trajecte, 43 km en lloc dels 32 km que hi ha en línia recta, suposa un increment d'un 50%. El mateix passa entre Vic i Santa Coloma de Farners. No es podia ignorar aquest fet i calia intentar corregir-lo parcialment amb l'eix Vic - Olot.

Tothom entén que connectar tres vèrtexs d'un triangle equilàter (com és el cas de Vic, Olot i Santa Coloma de Farners), suposaria en aquest cas tres carreteres formant un triangle amb uns costats d'uns 35 km, uns $3 \times 35 = 105$ km en total.

Però si pel mig dels costats els premem cap al centre, ens acaba resultant un estel de tres puntes. Si ens ajuda el nostre fill que estudia ESO, veurem que en lloc de tres costats de 35 km tindrem tres radis de només 20 km, 60 km en total davant els 105 inicials, un 42% menys.

Compartir infraestructures i escurçar-les permet justificar una major qualitat d'aquestes perquè, a més a més, han d'oferir doble servei. Algú dirà que amb això les distàncies s'allarguen, perquè entre dos vèrtexs cal recórrer dues bisectrius en angle lleuger. És veritat, però només $20 + 20 = 40$ km davant els 35 km d'un costat. És a dir, només un 14% de més davant l'estalvi del 42% d'infraestructures.

Però si de nou mirem el plànol, veurem que la complexa geomorfologia ens impossibilita fins i tot un disseny triangular. Per exemple, entre Olot i Santa Coloma, la vall del Brugent marca una concavitat precisament cap al centre del triangle, és a dir, la realitat ens afavoreix l'estratègia de l'estel.

Això és el que vam lliurar a partir del 18 de febrer als Departaments de la Generalitat dins el període de reflexió establert fins al 16 de març.

Dies després un dels consellers em preguntava: «Com és que fins avui no se li havia acudit a ningú?». Potser per una qüestió tan simple com que no s'havia preguntat a ningú; perquè és prou significatiu que el mil·lenari camí ral entre Vic i Olot, segueixi, òbviament per la superfície, el mateix traçat que l'alternativa de Cabrera...!, ben lluny del traçat de Bracons. Cantonigròs, l'Hostal del Grau, el pont medieval de l'Hostalot, els Hostalets d'en Bas... no són més que l'herència dels hostals medievals on podien descansar i/o protegir-se els viatgers.

I si això queda massa lluny per a recordar-ho, veurem precedents més recents, de fa només nou anys.

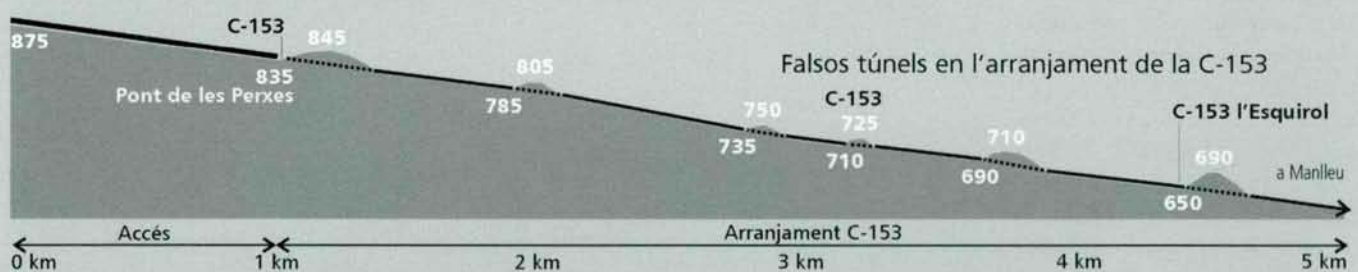
L'accés des d'Osona

L'actual accés a Osona del trajecte per Bracons és de 10 km d'obra totalment nova i ús univalent (no serveix per a res més), però sobretot, en més de cinc quilòmetres, en un terreny abrupte, amb tortuosos engorjats, feréstec, forestat i d'un valor natural altíssim. Com a mostra històrica, fou un dels darrers hàbitats del llop a Catalunya, amb testimonis orals directes que encara podem recordar i topònims com el puig dels Llops, de 1.486 m.

El perfil facilitat pel Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat, d'un tram de només 2,5 km, mostra clarament que en el mateix tram caldrà 1 km de viaductes gegantins de fins a 50 metres d'altura, que és impossible dissimular, i 1,5 km de túnels. És a dir, ni un sol tram a peu pla. S'entén, doncs, que la conseqüència econòmica sigui un cost totalment desorbitat i desproporcionat per a les finalitats de la via, 50,6 milions d'euros (m.e.) (a 5 m.e./km, 833 milions de pessetes cada quilòmetre).

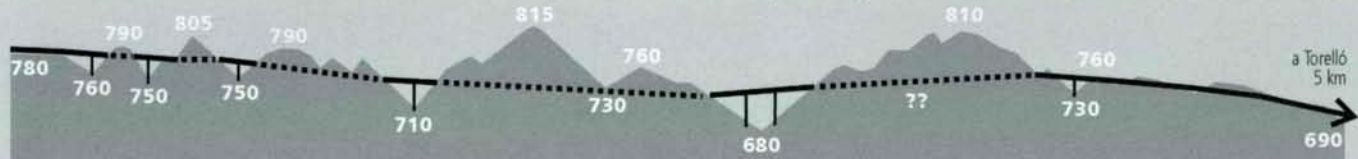
Tot al contrari, l'accés per Osona al túnel de Cabrera connectaria amb la C-153 de Vic a Olot en el

Accés W del túnel de Cabrera

Accés W del túnel de Bracons

Viaductes, túnels, falsos túnels i desmunts

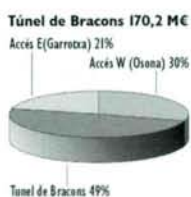

Perfil comparatiu dels accessos W dels túnels de Cabrera i de Bracons. És evident que l'accés al túnel de Bracons per la vall del Fornès és abrupte, llarg i car.

pont de les Perxes (en la cota 835), entre l'Esquirol i Cantonigròs, que només tindria un quilòmetre! A més a més, el terreny és pla, un prat que envolta can Mont (vegeu foto). La imatge en tres dimensions compara ambdós accessos.

Així s'entén que el cost d'aquest quilòmetre siguin com a màxim 3 m.e. La diferència de preu respecte a l'accés anàleg de Bracons és, doncs, de 47,6 m.e., i el temps de construcció pot ser vint vegades més ràpid. Què farem amb tantíssims diners (gairebé vuit mil milions de les antigues pessetes)? Aviat ho sabrem.

Gràfic comparatiu de costos entre els dos túnels. En el túnel de Cabrera, encara que sigui més car, l'estalvi que s'obté en els accessos permet fer altres millores substancials.

Millores pendents a Osona

Fins i tot els mitjans de comunicació (per exemple, El 9 Nou del 2 d'abril de 2004, fa pocs dies) recullen reivindicacions formals de fa nou anys demanant l'eix Vic - Olot per Cabrera, millorar l'accés al Collsacabra per l'Esquirol i Cantonigròs, fer una circumval·lació a Roda de Ter per a evitar el pas de camions amb substàncies perilloses, o resoldre el tap de Manlleu.

Tot això es pot resoldre arranjant la C-153 fins a Sant Martí Sescorts (6 km, 24 m.e.), d'aquí seguint per la B-522 fins a l'entrada de Manlleu (3,5 km, 7 m.e.), fer una sola circumval·lació comuna a Manlleu i Roda de Ter travessant el riu Ter (2,2 km, 9 m.e.) i de nou per la B-522 arranjada (3,8 km, 5 m.e.), arribant a l'Eix transversal amb iguals condicions

viàries que per l'accés a Torelló (fet el 2002 a 2,5 m.e./km). Total 45 m.e. de millores pendents i encara ens sobren 2,6 m.e.

Les millores de Joanetes, un nyap damunt d'un altre

Arranjant un mal projecte pot ser pitjor que tornar-lo a començar. El trajecte per Bracons n'és un exemple: travessava Joanetes i vialment tenia pendents del 8%. La solució del Govern de la Generalitat del 16 de març, que suposava un increment de 15 m.e., encara és més absurda. Per què?

Perquè, si sumem els 4,4 km del túnel de Bracons i els 1,5 km de túnels de Joanetes, tenim 5,9 km de túnel. Si sumem els costos finals ja coneguts de 83,8 m.e. del túnel de Bracons amb els 35,8 m.e. de la nova travessia de Joanetes, veurem que s'hi destinen 119,2 m.e. en conjunt. És una quantitat, si fa no fa, com la del fastuós nou túnel de Viella, de 5,3 km i 4,6% de pendent, al final d'una autopista que des de Lleida costarà 1.015 m.e. més, i pensat per a absorbir altes intensitats de trànsit (127 m² de secció, 12 m d'amplada i interconnexions amb el túnel vell).

Tal com va veure el contractista, perquè va haver d'anar a mirar el terreny, com més es desvia la boca nord del túnel de Bracons cap a l'est, més pot abaixar-se la cota, sense un allargament excessiu. Va proposar fer-ho en 200 metres per a abaixar 20 m la cota i tenir un millor accés

a la boca per a treballar. Això va ser presentat per la Generalitat, el 16 de març, com a millora del traçat. Així, doncs, com a traçat alternatiu, no es tractava de desplaçar-lo només 200 m sinó de seguir així fins a 2 km per a abaixar 160 m la cota i sortir directament al pla de la vall d'en Bas, a la cota 520, al peu de Joanetes.

Amb la quantitat de 120 m.e. ja esmentada i les dimensions més reduïdes de Bracons, el túnel es pot allargar fins a més de 6 km. Amb el mateix pendent que el de Viella (4,6%), és justament el que caldria per a sortir directament al pla de la vall d'en Bas, a la cota 520, i evitar tota la conflictiva travessia de Joanetes. Només constatem l'arbitrarietat de la solució, perquè la solució global és el traçat de Cabrera.

Els accessos des de la Garrotxa

L'accés al túnel de Cabrera des de la Garrotxa és de només 2,5 km i d'un cost de 10 m.e. (a 4 m.e./km) davant els 4,2 km i 35,8 m.e. de l'accés al túnel de Bracons per Joanetes (a 8,5 m.e./km). Per què? Doncs pel mateix que succeïa a Osona.

L'accés se separa de la carretera C-153 de Vic a Olot pel Collsacabra en arribar a l'ermita de Sant Simplicí, recorre prats poc pendents i només cal esquivar l'ermita de Sant Simplicí i tres masos. Caldrien 800 metres de túnels en total (davant l'1,5 km que cal sota els nombrosos hàbitats de Joanetes). A més a més,

els serrats facilitarien ajustar el traçat a les clotades laterals fent-lo gairebé invisible. Encara més, els pendents aquí no superarien el 5%.

Si restem els 10 m.e. d'accés al túnel de Cabrera als 35,8 m.e. de Joanetes, ens sobren 25,8 m.e. (més de 4.000 milions de les antigues pesetes). La construcció també serà molt més ràpida, potser tres vegades més.

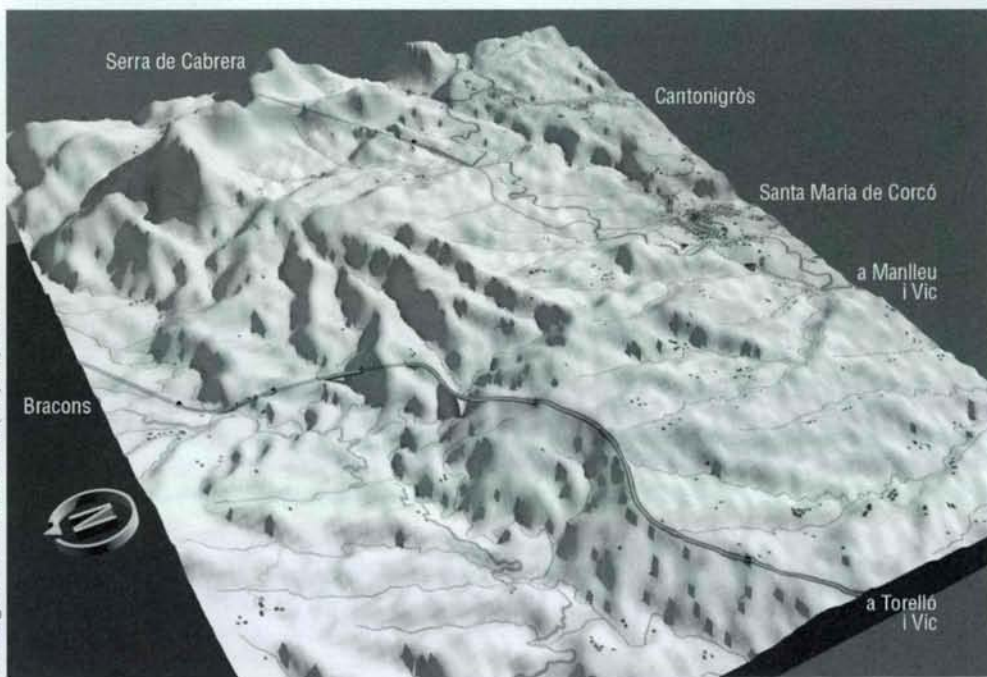
El túnel de Cabrera, els terminis i el risc

Disposem de 83,8 m.e del túnel de Bracons, de 25,8 m.e que sobraven d'evitar la travessia de Joanetes, i els restants 2,6 m.e. d'Osona: 112,2 m.e. en total. Descartada la solució al nyap de Joanetes, perquè no ho era per a la resta de problemes, podem aplicar aquesta quantitat a allargar tot el que puguem al túnel de Cabrera.

Amb 5,8 km, el pendent ja no arriba al 5% i el cost seria de 112 m.e., milió més milió menys. L'increment de longitud (1,4 km) el fa quasi 30 m.e. més car que el de Bracons, tenint en compte un cost específic òbviament superior perquè seria més llarg (19,5 m.e./km, davant els 19 m.e./km de Bracons). Respecte al de Viella, el pendent seria quasi el mateix, però lleugerament més llarg (600 m), fet que es compensaria amb la secció més petita requerida en aquesta via Vic - Olot, resultant òbviament més barat.

¿Sabeu l'acudit dels dos manobres (en Pepe i el seu cunyat) que sense plànols i amb dos pics i dues pales es presenten a un concurs d'adjudicació d'un túnel? Doncs el funcionari, fument-se'n, els pregunta: «I si no es troben al mig?». La contesta d'en Pepe és immediata: «Millor per a vosaltres; tindreu dos túnels». Més o menys és el que s'està fent a Bracons, atès que només s'està foradant per una banda.

Per què? Per què s'ha iniciat una obra sense tenir definit el final. Igual com començar una casa per la teulada. Una greu irresponsabilitat política i tècnica perquè qualsevol problema, com els molts que veurem que hi ha al fons de la vall d'en Bas i a Olot, pot condicionar la res-

© Imatge 3D: Antoni Dalmau (Arsystel), 2004.

ta del traçat, i impediria modificar-lo perquè ja estaria construït.

El túnel de Cabrera tindria les dues boques «a peu pla», fet que facilitaria els treballs d'extracció de sobrants pels dos costats. I tot i el retard d'uns sis mesos a tot estirar de refer el projecte i sobretot de les expropiacions, un cop començat s'avançaria més ràpid. Evitaríem l'actual estratègia d'en Pepe, fent tot el túnel només des d'un costat si no troba el seu cunyat, i seria igualment viable el 2006.

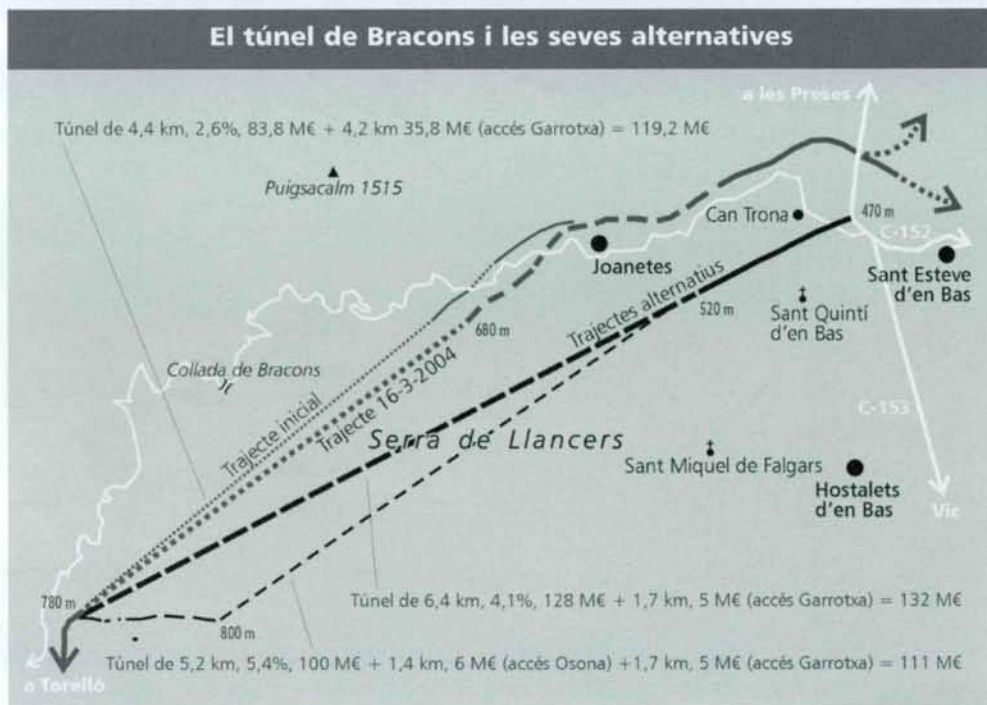
Bracons no depèn només del túnel sinó també dels complexos i cars

accessos pels dos costats. Els mínims i econòmics accessos de Cabrera no poden presentar cap problema. Estem disminuït el risc, amb uns terminis compromesos en una sola obra, no en tres obres.

El centre de gravetat i el petit túnel d'Uria

Però el valor afegit més important és que des d'aquest accés podem resoldre elegantment el disseny de l'estel. Com? Doncs podem fer un petit túnel sota l'esmentat coll d'Uria de només 1,1 km (580 m oest,

Imatge amb tres dimensions en la qual es veu l'abruptesa de la vall del Fornès, per on discorre l'accés osonenc del túnel de Bracons, al costat del relleu suau i obert de l'accés del túnel de Cabrera

555 m est, 2,2%, cost 13 m.e.). La sortida del túnel d'Uria ja és al Brugent!! I amb un simple accés d'1 km per aquest costat del riu Brugent (3 m.e.), ens porta a la carretera C-152 d'Olot a Santa Coloma de Farners, a tocar de Sant Feliu de Pallerols.

Ja tenim l'estel, millorem tres eixos de comunicacions intercomarcals i estalviem destrossar la vall del riu Fornès, Joanetes i la vall d'en Bas. Tot resolt. Aquest darrer túnel i els petits accessos valdrien, doncs, 17,2 m.e. en total, que, a més a més, es poden ajornar per a una segona fase. Per això, de moment no els gastem. Ja tindrem ocasió de fer-ho més endavant.

La incògnita de la travessia d'Olot

Des del túnel d'Uria, remuntant el riu Brugent per la C-152 o en la fase «zero» per la C-153 (una altra polivalència), l'eix Vic - Olot per Cabrera permet completar-se fàcilment amb un túnel a tocar del coll d'en Bas (el coll de l'antic túnel del carrilet Girona - Olot) sota la serra de Marboleny, fins al Corb (2,4 km, 34 m.e.). El conjunt dels túnels d'Uria i de Marboleny - el Corb i tots els accessos suposa 53 m.e.

Ja hem salvat d'un sol cop Sant Esteve d'en Bas i les Preses sense tocar el Fluvià i som a l'entrada sud d'Olot. I a només 6 km de la seva entrada oposada del nord-est, ve-

nint de Banyoles, Girona i Figueres. Si seguim ajustant-nos al límit edificable, per carrers com el de Sant Jordi, enclotat i/o amb túnels sota barris elevats com Bonavista i Benavent i un altre túnel final voltant Bisaroques, s'acaba l'eix quasi sense impacte ni visibilitat. Menys de 60 m.e. En total, 113 m.e. més, però no pas més.

Malauradament, aquí vindran els problemes per no haver projectat el final de l'eix per Bracons. D'entrada, des del trajecte per Bracons, cal travessar el fons de la vall d'en Bas amb el Fluvià i a continuació fer el túnel de les Preses (3 km) i el de Sant Esteve d'en Bas (0,8 km). La disposició d'aquests túnels allargaran la distància Olot - Santa Coloma de Farners en 3 km.

Més amunt es vol fer una circumval·lació a Olot pel nord-oest, on caldran tres viaductes (un de nou sobre el Fluvià i dos sobre el Riudaura), 2 km més de túnels i incrementant 3 km més la longitud de l'eix, tant d'Olot a Vic com d'Olot a Santa Coloma (en què tres i tres seran sis més!). ¿No fèiem l'eix per escurçar els 76 km que hi ha per Collabòs i Ripoll? A més a més, els pressupostos es disparen per major longitud, per més túnels i per dificultats tècniques. I els impactes visuals i naturals són indissimulables, perquè les zones baixes que recorre no permeten enclotaments. Hi ha d'altres alternatives, però encara més impactants per a la vall d'en Bas.

Les fases parcials i el futur

L'opció de Cabrera permet una fase «zero», 45 m.e. més econòmica. Quan se'ns diu que cal aturar la realització de moltes promeses electorals per manca de recursos, és un valor afegit una proposta que facilita una actuació més progressiva. I permet el criteri europeu de la «precaució», és a dir, créixer progressivament amb poc risc segons sigui justificat. Nosaltes en diem tenir seny. Uria i Marboleny és una altra fase independent. La travessia est d'Olot també és fàcilment fraccionable, a diferència de la circumval·lació nord-oest.

Tothom amb qui he parlat pensa que, fet l'eix, en el futur serà inevitable el desdoblament en autovia de quatre carrils. D'aquí a quatre o vuit anys. Només és qüestió de temps. Però oficialment es nega. Desdoblar l'eix de Cabrera és fàcil, fins i tot amb menys cost que la primera fase (en bona part només calen simples eixamplaments). Desdoblar el de Bracons presentaria problemes tècnics i costos encara més alts que la primera fase. I la manca de polivalència ho encareix més. Si ja ha estat difícil travessar Joanetes, per on farem passar una segona via? En un terreny abrupte, de tres dimensions, com el riu Fornès o Joanetes, l'impacte de doblar la superfície es triplica o quadruplica.

Conclusió

Un túnel només és un forat que costa diners, però no impacta. Foradant per un sol costat, s'avança a la meitat. I foradar és només la meitat del cost d'un túnel. És a dir, els 150 metres fets fins al 16 de març, o els 300 fins avui són «la xocolata del llo-ro» davant els estalvis de cost i d'impacte de l'eix per Cabrera. Fins i tot si s'hagués foradat del tot (40 m.e.), encara sortiria a compte rectificar. Això sí, s'haurien perdut els diners i retardat les millores a Osona, però això només seria una responsabilitat dels qui, podent fer-ho, no ho han rectificat a temps. Si, a més a més, es travessa la vall del riu Fornès, Joanetes, i es cus a viaductes la vall d'en Bas, el Fluvià i el Riudaura, el problema, i la responsabilitat, no serà només l'econòmic.

Una vista dels prats al voltant de can Mont, situat al centre de la fotografia. En aquest terreny suau i obert hi hauria la boca W del túnel de Cabrera.

El tossal Llarg o pic de Llèna (2.673 m)

Josep de Tera

Un itinerari a un cim tan bonic com poc conegut, que es troba situat a la vall de Filià (vall Fosca, Pallars Jussà) sobre la qual pesa una greu amenaça de convertir-se en la tapadora d'un negoci immobiliari com molts altres dels que ens van destruint el país.

Aquesta vegada vull descriure una curta excursió de començament de primavera amb raquetes i grampons, especialitat en què no m'he prodigat gaire escrivint articles.

L'excursionisme hivernal no és la meua especialitat; això no vol dir que no faci alguna sortida, però totes són de pa sucat amb oli.

Tanmateix, aquesta excursió al tossal Llarg crec que mereix una ressenya per dues raons principals, una, per la llarga i fàcil arista de més d'un quilòmetre que haurem de resseguir íntegrament i, l'altra perquè

recorre uns paratges d'una gran bellesa que aviat deixaran de ser-ho.

No hi ha sant sense misteri

M'explicaré. El tossal Llarg està situat al costat de l'estany de Filià, a la vall Fosca. Aquest pobre estany és el destí d'una nova estació d'esquí que no té altre objectiu que la construcció d'habitatges al poble d'Espui, per part d'una constructora relacionada amb algun dirigent de futbol d'un club de la capital de

l'Estat. L'estació d'esquí de l'estany de Filià serà de dimensions reduïdes i haurà de sobreviure a base de canons de neu (ja hi ha previst construir una resclosa per a fer un estany artificial) i de subvencions de la Generalitat (que surten de les nostres butxaques).

Aquesta estació d'esquí ja té prevista una primera ampliació per a una zona esquiable més gran, això sí, amb una única «pega»: està situada a la part «solana», llavors els canons de neu hauran de ser abundants.

L'ambiciós projecte no s'acaba aquí; l'estació d'esquí travessarà el port de Filià i baixarà a la veïna, bonica i desconeguda vall de Manyanet, i remuntarà fins al pas de Llevata, on s'ajuntarà amb l'estació de Bof-Taüll.

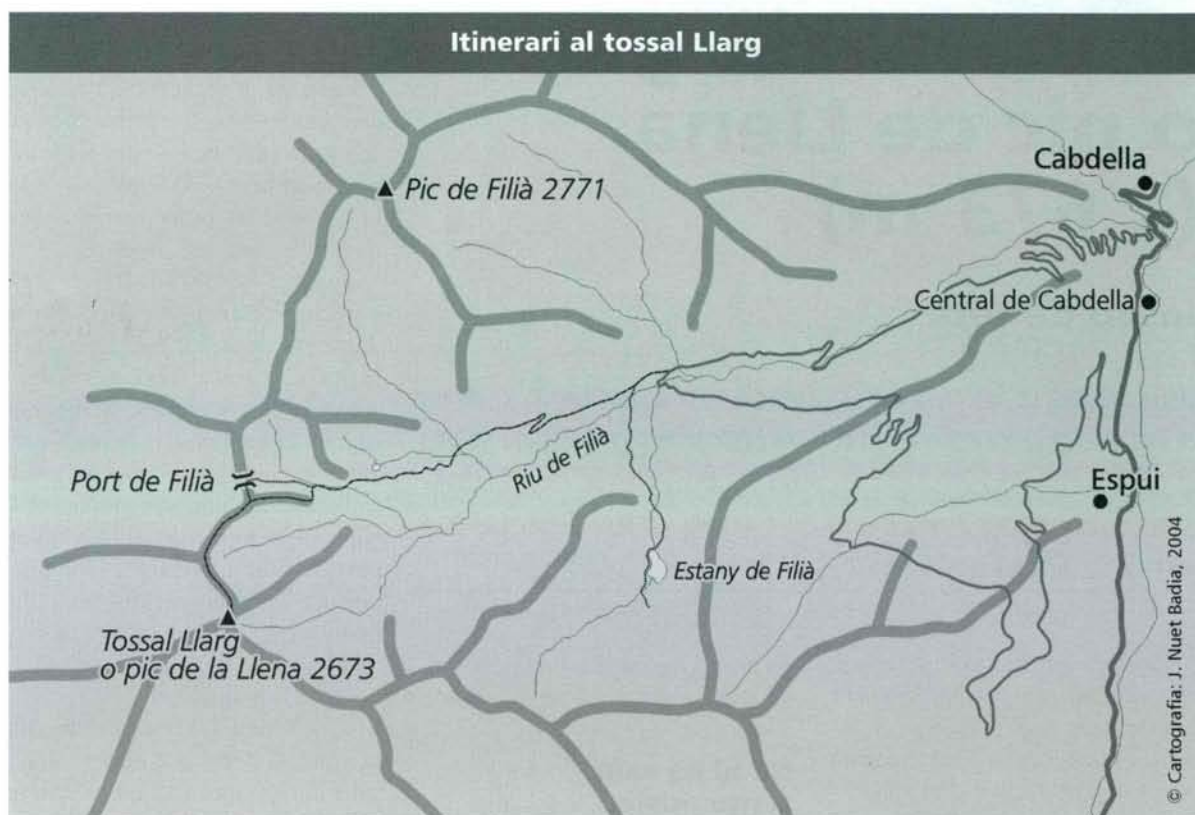
Que bonic! Tot això està beneït per qui no deixa que els excursionistes acampem una nit al costat d'un estany, o fem bivac, o construïm refugis nous perquè podem malmetre el medi ambient!

Quina vergonya que fa viure en un país on passin aquestes coses!

Bé, de moment hi ha una pista que surt del poble d'Espui i s'enfila per dins d'un bonic bosc, passa per l'ermita del Far i, després de superar un gran desnivell per sota el tos-

El tossal Llarg o pic de Llèna i el port de Filià, des de la vall de Filià.

© Cartografia: J. Nuet Badia, 2004

sal de la Costa, travessa un colletlet anomenat d'Escobets, canvia de vall i baixa una mica fins a travessar el barranc de Filià.

Allí hi ha una desviació que porta a un petit refugi de pastors amb una part lliure; la pista, però, segueix el curs del barranc i continua baixant fins al peu de la carretera al poble de Cabdella.

És més recomanable pujar-hi per aquí, perquè l'itinerari és molt més curt.

A tres quarts de tres del dia 26 d'abril de 2003, sota una pluja fina, deixo el cotxe aparcant al costat de la primera congesta que em barra definitivament el pas, a una altitud aproximada de 1.850 metres. Sóc molt a prop de la cabana de pastors, però porto la tenda, perquè sempre prefereixo la tenda a una cabana, normalment amb ratolí inclòs.

A la cabana de pastors

Després de caminar pocs minuts per la pista, arribo cinc minuts després de les tres a la cabana. Ja intuïa que hi hauria algú, ja que sortia fum de la xemeneia. Són dos nois de Terrassa que han pensat igual que jo: també porten la tenda, però de moment estan a la cabana.

Jo l'he carregat pocs minuts, però ells han fet tota la pista caminant, perquè pensen pujar al pic de Filià i baixar per la vall de Riquerna.

La part lliure de la cabana és molt rudimentària; a part d'un banc i d'una llar de foc no hi ha res més, així que toca dormir a terra, però, amb les condicions que hi ha fora, això ara per ara és tot un luxe.

De mica en mica la pluja va minvant i comença a obrir-se el cel. Els dos nois de Terrassa es preparen per a sortir i pujar al Fitero, que és un cim baixet i proper a la cabana.

Gaudint del panorama

Tantes hores jo tampoc no les aguantaré tancat en aquest espai tan reduït, així que a dos quarts i cinc de cinc surto de la cabana i m'encamino vers l'estany de Filià. A mitja pujada m'haig de posar les raquetes, perquè la neu ja ho cobreix tot.

A les cinc i deu arribo a l'estany, situat a 2.090 metres, i segueixo pujant una mica més, fins a un turonet sense neu i amb bona perspectiva sobre l'estany.

No fa gaire que he sortit del cotxe amb capelina i mort de fred i ara estic en un indret fantàstic prenent el sol amb màniga curta!

No cal que us expliqui què representa una tarda en un indret així... la llum del sol a les cinc de la tarda dóna una brillantor especial a la neu i no pararia de fer fotografies!

El dia és relativament curt, però aprofito aquell espectacle al màxim. Finalment, cinc minuts abans de les set, em veig obligat a abandonar aquella talaia, però les gairebé dues hores que hi he estat són de les que recordes durant molt de temps!

A les set i vint arribo a la cabana i poc després també arriben els companys del Fitero. Més llenya al foc i aquest torna a omplir la cabana amb una confortable escalforeta.

La nit és també especialment nítida i al cel hi ha una munió d'estels que fa difícil distingir alguna de les constel·lacions més conegudes.

Els dos nois de Terrassa estan decidits a pujar al pic de Filià i a baixar per l'altre vessant; això els obliga a carretejar la tenda (que no han fet servir) durant tot el trajecte, m'ofereixo a baixar-la jo amb el meu cotxe i deixar-la amagada sota el seu, al començament de la pista, i si ells arriben primer, hauran d'esperar-me. Fem el tracte, i així quedem alliberats de tragar l'embalum de la tenda durant la pujada al pic de Filià.

Cap al tossal Llarg

A les nou menys cinc del matí del diumenge 27 d'abril surto de la cabana i començo seguint la pista que va uns metres en direcció al port de Filià; aviat tinc una sorpresa desagradable: quan arribo a l'indret on s'acabava, veig que l'estan continuant, i, a més a més, sé per la direcció que porta que és el primer senyal de la construcció d'una bassa artificial per a poder proveir d'aigua els canons de neu, perquè d'entrada ja preveuen que sense canons no hi haurà prou neu! Quina estació d'esquí! Primer pas: hem de fabricar artificialment la neu! Només la «crisi» pot aturar o retardar aquest nou desastre!

El tossal Llarg és un cim omnipresent a la vall de Filià, i des de la cabana és el cim i la seva aresta N els que tanquen la vall.

El port de Filià és el final d'aquesta aresta; així, doncs, l'itinerari no ofereix cap dubte. Penso pujar primer al port i des d'allí seguir la cresta.

El dia és molt bo i començo a caminar amb màniga curta. De moment vaig trampejant les congestes i, per tant, les raquetes i els grampons a la motxilla. Quan em veig obligat a travessar-ne una puc cons-

tatar que la neu és molt dura i, doncs, que no calen raquetes.

Quan quedo encarat directament a la clotada del port, veig que hi ha un petit nus d'arestes sobre el coll i un estrep que se'n desprèn en direcció E i que ve a morir més o menys on estic situat, si m'hi enfilo podré grimpar sense neu fins a l'esmentat nus d'arestes.

Després d'uns moments de dubte em decideixo per aquesta opció, una pala força inclinada de neu dura, que em fa dubtar sobre la conveniència de posar-me els grampons, em condueix fins al lloc d'aquest estrep.

Efectivament, puc anar pujant sense necessitat de trepitjar neu fins al nus d'arestes.

A tres quarts menys cinc de deu assoleixo aquest bony de 2.480 m, aproximadament. Ací haig de fer una parada obligada, perquè fa una estoneta que s'ha girat un airet que fa necessari canviar d'indumentària, i d'anar amb màniga curta passo a seguir caminant amb folre polar, anorac i guants!

També és l'indret on cal calçar-se els grampons perquè a partir d'aquí comença una llarga i immaculada aresta de neu, on no es veu cap mena de roca que trenqui la seva blancor absoluta.

Ací comença una caminada fantàstica. Quin plaer caminar per aquesta aïllada carena! Quin panorama! Quina neu! Només es claven les puntes dels grampons! L'única

Estany de Filià, encara mig glaçat, amb un fons dels cims de cresta entre el Montsent de Pallars i el pic de la Mainera.

El tossal Llarg i la seva llarga i estreta aresta del nord.

Panoràmica des del tossal Llarg.
Al fons, el pic del Pessó.

«pega» és que vaig traginant les raquetes. Però davant d'un gaudi tan relaxant, el seu pes i embalum passen desapercebuts!

L'aresta té sectors més inclinats i estrets que la resta, però és molt fàcil.

Al cim del tossal Llarg

A dos quarts d'onze arribo al tossal Llarg o pic de Llena, de 2.687 metres. Només passar al vessant S hi ha un petit racó sense neu i allí em planto.

Fantàstic! Llàstima del vent, perquè, si no, hi hauria estat molta estona allà dalt!

Des del tossal Llarg es té una panoràmica poc corrent del massís de la Maladeta: en lloc d'una llarga carena amb geleres als dos costats, només es veu un con punxegut. És la paret E del pic de Russell, i darrere seu sobresurt la punta final del pic d'Aneto.

Per l'altre costat es veu l'embassament de la Pobla de Segur. Davant mateix tinc l'altiva pica de Cerví. Per cert, haig de tornar-hi, perquè hi vaig arribar enmig d'una espessa boira i no es veia absolutament res. També puc gaudir d'una panoràmica hivernal dels pics del Pessó, de les Mussoles, el cap de Reguera, els pics de Morrano, de Mariolo i el Fossier, així com tots els

de la capçalera de l'estany Gento, com el pic de Peguera, el tuc de Saburó, el pic de la Mainera, la Pala Pedregosa, el Montorroio i el Montsent de Pallars.

Davant d'aquesta magnitud de muntanyes, el pic de Filià potser passa una mica desapercebut, però la seva silueta també destaca. Davant d'aquella immensitat, no puc distingir els dos nois-sense-tenda, però segur que hi són.

Baixant pel port de Filià

El vent no em permet estar gaire estona dalt d'aquest cim tan bonic i a les onze l'abandono. Encara no m'he tret els grampons, perquè a la baixada encara és més fàcil relliscar, i en aquestes immenses solituds no puc permetre'm el més mínim risc.

Quan arribo al nus d'arestes giro a la meva esquerra, ja que vull «tocar» el port de Filià; un pendent més pronunciat que la resta de l'aresta m'hi porta ràpidament.

A dos quarts de dotze sóc al port de Filià (2.404 m), on un filat per al bestiar sobresurt a estones per damunt la neu.

Aquí el vent ja no bufa tan fort i hi faig una aturadeta; em resisteixo a abandonar aquests indrets tan bonics i tranquils.

Finalment, a tres quarts de dot-

ze deixo el port de Filià i baixo el fort pendent que em porta al peu del port i, poc després, a l'indret on abans he abandonat el fons de la vall per pujar directament a l'aresta.

Ací ja em puc treure els grampons i anar baixant fins a la cabana, on arribo a dos quarts i cinc d'una.

Efectivament, allà m'esperen dues tendes, la meva i la dels altres (bastant més voluminosa que la meva).

És d'hora i puc permetre'm un àpat calent a base d'arròs amb tonyina i Nescafé calent per postres.

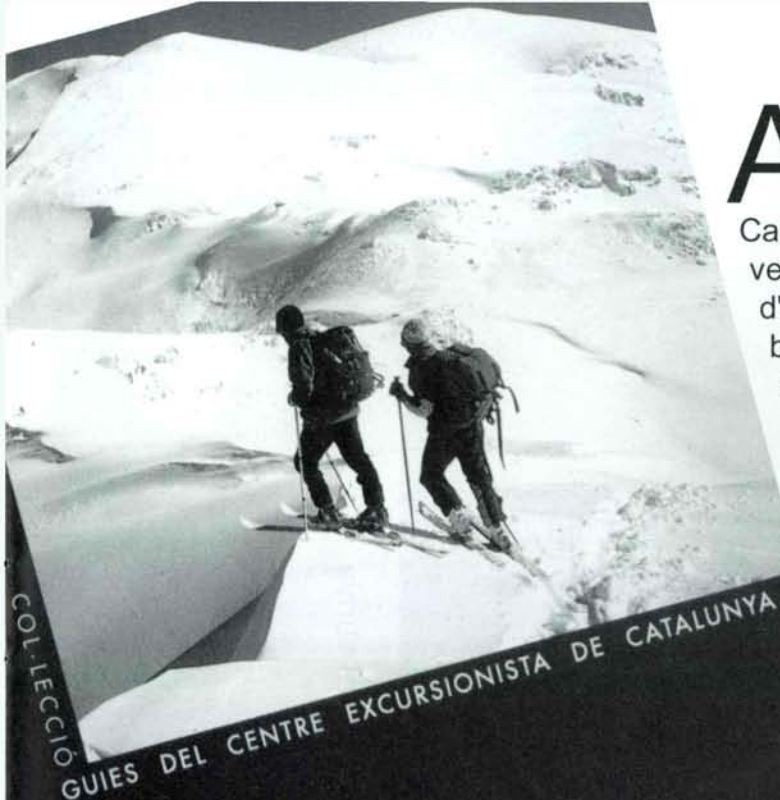
A dos quarts i cinc de dues abandono la cabana i, carregat com un burro, baixo fins al cotxe. Semblo un arbre de Nadal de tants penjolls que porto a la motxilla: bastons, piolet, grampons, raquetes i dues tendes. Serviria d'anunci per a qualsevol botiga d'esports de muntanya!

Sort que un quart més tard arribo al cotxe. Em giro per contemplar de nou el tossal Llarg i la seva arista N, que, sota un cel d'un blau intens, tanca la contrada convidant-me a tornar-hi.

Aquí hauria d'acabar l'article, però hi afegiré que quan vaig arribar al final de la pista encara hi havia el cotxe dels dos nois de Terrassa i, tal com havíem convingut, vaig deixar la seva tenda sota el cotxe, embolicada amb un diari perquè passés totalment desapercebuda.

Aquestes dues guies enriqueixen el coneixement que es té d'uns territoris amb una llarga tradició excursionista. La vall de Núria i el massís del Canigó esdevenen a l'hivern paratges curulls de neus verges que faran fruir tot muntanyenc desitjós d'aventurar-se a recorre'ls amb esquís. De la mà de dos bons coneixedors del terreny, anireu descobrint, mentre obriu traça, un món de possibilitats: els refugis, alguns força nous; recorreguts inèdits; travessies que no oblidareu; amanit tot amb unes bones dosis d'informació sobre l'anàlisi de la neu i el risc d'allaus. Tot plegat forma una eina valuosa que permetrà planificar amb antelació les vostres sortides d'una manera més segura i eficaç.

COL·LECCIÓ
GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

LA VALL DE NÚRIA

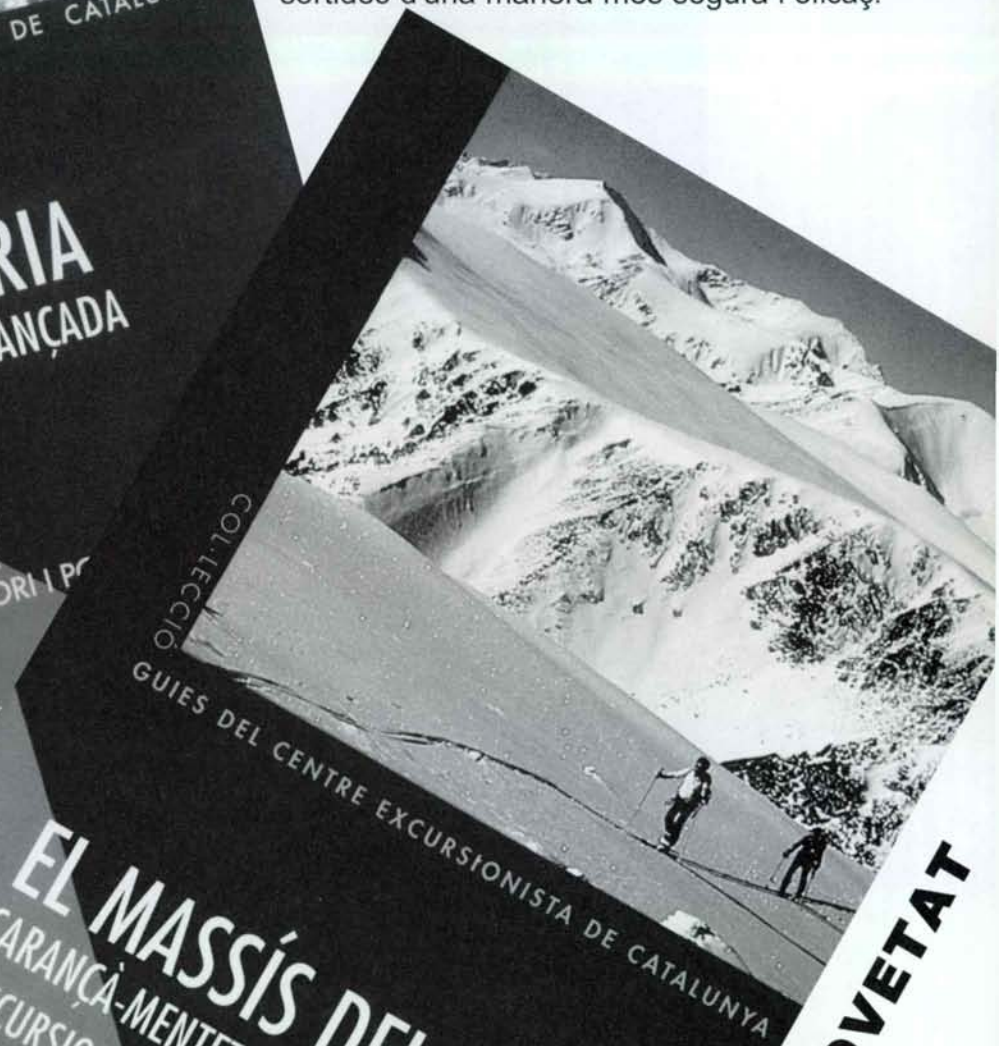
BALANDRAU-TAGA-PUIGLLANÇADA

(EXCURSIONS AMB ESQUÍS)

MANEL BROCH I GUIMERA
FRANCESC XAVIER GREGORI I PONS

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

MIDA NATURAL

COL·LECCIÓ
GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

EL MASSÍS DEL CANIGÓ

CARANÇÀ-MENTET-COSTABONA

(EXCURSIONS AMB ESQUÍS)

MANEL BROCH I GUIMERA
FRANCESC XAVIER GREGORI I PONS

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

NOVETAT

**Les
trobareu
a les
llibreries
del ram.**

COL·LECCIO

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

ROCACORBA

LLUÍS WILLAERT I GARCIA

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Volum 13 de la col·lecció de guies del Centre Excursionista de Catalunya

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Ausiàs Marc, 92-98 08013 Barcelona
Tel. 93 245 03 03
Web: pamsa.com

Voltant ets Parets de Pineta

**Jaume Canet Capeta
Jordi Matias Riu**

Aquí presentem un itinerari inèdit que recorre la gran carena que separa la vall de Pineta de la veïna vall d'Escuaín, que es caracteritza per la seva abruptesa, els grans desnivells i el contrast entre la pedra molt clara i els grans boscos de color verd intens.

Unes parets ben peculiars

Les anomenades Parets de Pineta conformen la barrera meridional de la vall del mateix nom que la separa de la vall d'Escuaín. Segueixen una direcció rectilínia NW-SE al llarg d'uns dotze quilòmetres de longitud. La seva visió des del fons de la vall de Pineta és probablement un dels paisatges més impressionants dels Pirineus. La diferència d'altitud entre el fons i la carena no és inferior a 1.500 metres, però l'espectacularitat no ve donada només pels desnivells, sinó també pels contrastos entre els boscos i les masses rocoses nues de les parts altes, separades entre elles per diversos estrats.

Diferents conformacions se succeeixen amb els noms de la Suca, les Tres Marías, les Puntas Verdes, amb el Mallo Gran sobresortint a la part mitjana i més estreta de la vall, la pala de Montinier i acabant a la punta de Montinier (foto 1).

Aquestes parets tenen una aparença d'inaccessibilitat que estimula més la seva contemplació. Potser per això, les guies i ressenyes muntanyenques han omès aquesta zona per aquesta aparent inaccessibilitat. Només en alguns punts molt concrets, com el circ de Pineta, el coll d'Añisclo (GR-11) i el Portillo de Tella (GR-19.1) han merescut mencions destacades des del punt de vista muntanyenc, en tractar-se de llocs de pas entre diferents valls o d'accés a determinats cims. Fins i tot, la inclusió d'una part de les Pa-

rets dins del parc nacional d'Ordesa i Mont Perdut no va millorar el seu coneixement. Tot i l'interès i atracció que tenen, aquesta immensa zona ha quedat enfosquida per altres zones properes, com són els massissos del Mont Perdut i la Múnia, això sense parlar d'altres estructures similars, com les parets de la vall d'Ordesa o de la d'Añisclo, que han tingut un reconeixement molt més exhaustiu.

El vessant meridional d'aquest massís dona a la vall d'Escuaín. Aquest no té res a veure amb el vessant homòleg pinetenc, ja que l'estructura es fonamenta en l'existència dels circs d'on neixen els barrancs que alimenten la conca del Yaga: Gurrundué, la Garganta, Angonés, Consusa, Buxarbala i

Trasito. El terreny és molt calcari i en donar a la cara solana té l'aspecte d'un desert de pedra. Per tant, aquest vessant té el mateix grau d'espectacularitat, però totalment diferent de la de l'altra banda.

Uns indrets bastant desconeguts

Així, doncs, tot aquest conjunt pot ésser considerat una zona força desconeguda d'alta muntanya, de llargs recorreguts i que es manté contínuament a una altitud entre 2.000 i 2.500 metres.

És un terreny difícil, agrest i salvatge, on la fauna i la flora estan desenvolupades al màxim, atès el seu aïllament, el qual li afegeix un encant especial.

Aquest territori ja va cridar l'atenció de Franz Schrader, i Jean Arlaud en els seus carnets parla d'un itinerari entre les bordes de Pineta i Bielsa per les Parets, però el fet de no haver-hi grans cims li va restar interès.

Altres factors que dificulten l'acostament muntanyenc són la manca de refugis i d'aigua segons l'època de l'any. Tenint en compte tot plegat, les Parets de Pineta poden ser considerades la darrera cornisa dels Pirineus inexplorada.

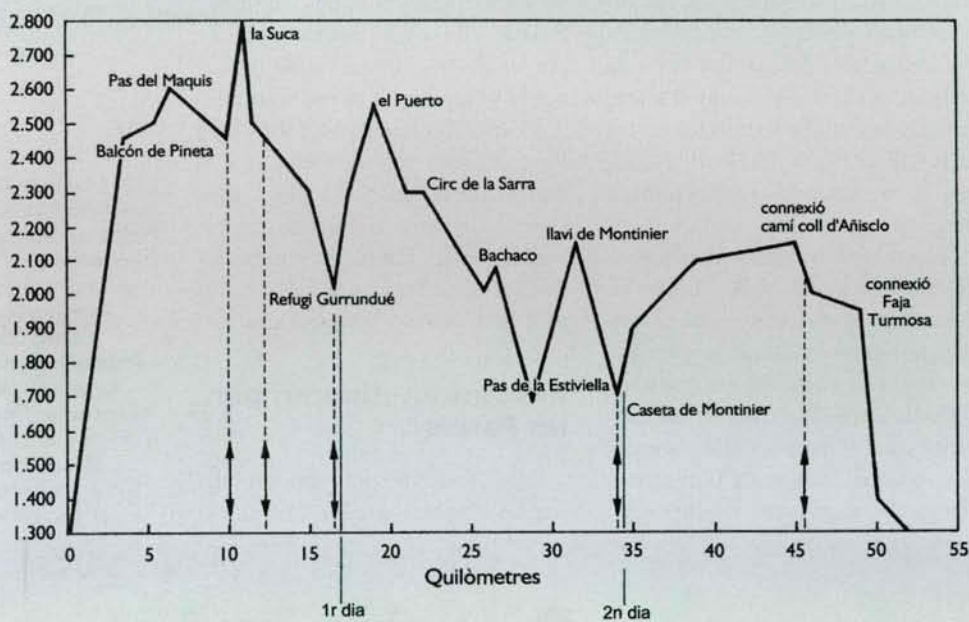
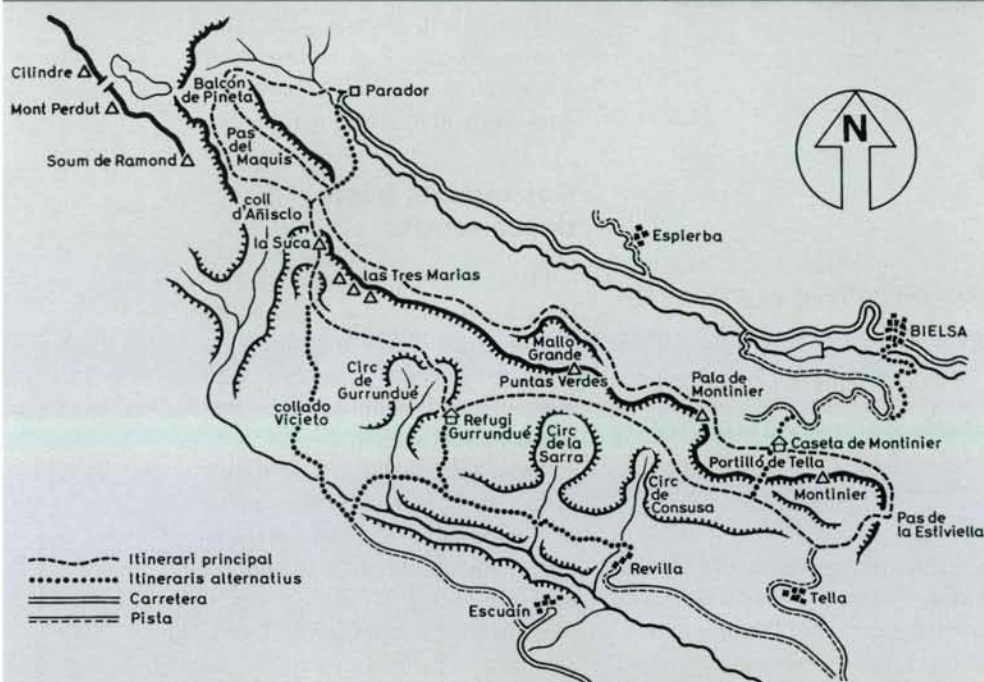
Buscant un itinerari per les Parets

Els autors ens vam proposar buscar un itinerari integral que trans-

1. Visió de la vall de Pineta des del Balcó en direcció E. A la dreta es veuen les Parets de Pineta des de la punta de Montinier fins al coll d'Añisclo. Per darrere, el Cotiella.

Itinerari dets Parets de Pineta

corregués pels dos vessants de les Parets de Pineta. De fet, una part ja estava descrita parcialment en alguna guia, tot i que en la majoria de casos es donaven referències escasses o equivocades. Però una altra part important, la que va del Portillo de Tella al coll d'Añisclo pel vessant de Pineta, l'hem descrita per primera vegada. De totes maneres, algunes traces permeten afirmar que en alguns moments aquesta zona ha estat trepitjada, probablement per llenyataires, caçadors o escaladors.

La descoberta d'aquest tram va ser un dels objectius principals, ja que es tracta de seguir una ruta en

la tradició dels camins de «faja» com a Ordesa o Añisclo.

En primer lloc vam definir quins eren els punts que limitaven les Parets de manera que aquests i les zones més espectaculars quedessin inclosos integralment en l'itinerari. Els punts que prenguérem com a límits van ser, a l'extrem occidental, el Balcó de Pineta, prop de l'estany de Marboré, i a l'oriental, la punta de Montinier.

Condicions de l'itinerari

Les condicions que vam imposar a l'itinerari principal eren:

1. Que l'inici i la fi fossin al mateix punt. En aquest cas es tracta del fons de la vall de Pineta davant del parador de Turisme, just al límit on comença el parc nacional.

2. Que tot el recorregut no tingués una dificultat important perquè pogués ser seguit per qualsevol muntanyenc que tingués una forma física per a fer tres etapes d'unes nou hores cadascuna. La principal dificultat tècnica es troba a l'anomenat pas del Maquis, on l'ús no obligat d'una corda facilita el pas.

3. Que una vegada assolida una altitud d'uns dos mil metres, l'itinerari no variés gaire l'altitud.

4. Aprofitar els dos únics refugis existents per a evitar el transport de tenda: el refugi de Foratarruego, al llavi oriental del circ de Gurrundué, a uns 2.000 m, i la caseta de Montinier, a uns 1.700 m.

Etapas de l'itinerari

Així, l'itinerari principal queda dividit en tres etapes:

1. L'ascensió al Balcó de Pineta, seguint a continuació l'itinerari que va d'aquí al coll d'Añisclo, l'ascensió a la Suca (el punt més alt de tot el recorregut, 2.802 m), baixar cap al vessant de la vall d'Escuaín fins a buscar el llavi oriental del circ de Gurrundué, on es troba el refugi de Foratarruego.

2. Pujar obliquament cap al llavi superior del circ de la Sarra, passant per sobre les capçaleres dels barrancs que afluïxen al Yaga, vorejar la punta de Montinier per un sorprenent i espectacular camí a l'extrem més oriental del recorregut i anar a buscar la caseta de Montinier (punt més baix del recorregut, 1.680 m).

3. Ascendir al nivell de les bases rocoses del vessant de Pineta per creuar fins al camí que puja cap al coll d'Añisclo (GR-11) i seguir una mica més baix el camí fet pel Parc que segueix l'anomenada Faja de la Tormosa fins a la cascada de la Cua de Cavall del circ de Pineta.

Itinerari per les Parets de Pineta

Primera etapa

0.00 h. (1.300 m). El punt de partida es localitza just al límit del

parc nacional d'Ordesa i Mont Perdut, a l'altura del **Parador Nacional de Turisme**, al marge dret del riu Cinca. El límit està senyalat amb una cadena. A partir d'aquí se segueix per una pista, ja a l'interior del parc, que va ascendint per anar a buscar la base de l'impressionant circ de Pineta en la seva part central. S'arriba a un pont que creua les aigües del riu Cinca, que baixen pel circ en successives cascades. Al costat mateix hi ha una font.

0.20 h. (1.400 m). A partir d'aquí el camí, ben senyalitzat i frescat, comença l'ascensió del circ de Pineta en un espectacular camí de ziga-zagues que, buscant diferents graonades, va pujant pel marge esquerre de les aigües que salten per una successió de cascades dins el circ. La primera d'elles és la **Cua de Cavall**, de prop de cent metres de caiguda lliure.

A primera hora del matí el sol ens vindrà d'esquena i la manca de vegetació, que desapareix ràpidament, ens deixarà totalment desprotegits.

La pujada es fa força feixuga pel ràpid ascens, però queda compensada pel magnífic paisatge que tenim de tota la vall de Pineta, coronada pel coll de Cruz de Guardia al final de tot i les parets del circ que ens encerclen totalment. Darrere nostre, a la dreta, veurem perfectament la vall de la Larri amb el massís de la Múnia i el Robiñera.

El camí creua diferents torrents que baixen de la part alta del circ i que ens permetran obtenir aigua contínuament. Un embut final ens mena a la part alta. Aquest pot ser un pas perillós si encara s'hi mantenen congestes de neu.

2.30 h. (2.500 m). S'arriba al **Balcó de Pineta**, imponent mirador no solament de la vall sinó de la glacera del Mont Perdut. Des d'aquí veiem perfectament el Mont Perdut i el pic del Cilindre. Una creu, en record de la mort d'uns militars els anys cinquanta, assenjala perfectament el lloc. A partir d'aquí nosaltres ens dirigirem al S a creuar el llit del riu Cinca, que baixa per la vall recollint les aigües que vénen dels Astazús, del proper estany de Marboré i de la glacera. El terreny és força trencat i ondulat per la gran erosió glacial.

2.40 h. (2.400 m). Arribem a l'encreuament del curs principal, un bon lloc per a descansar de la forta pujada i menjar abans d'afrontar la part més difícil de tota la travessa. La paret més alta i les morenes de la glacera del Mont Perdut ens queden just sobre nostre. L'ambient és d'alta muntanya.

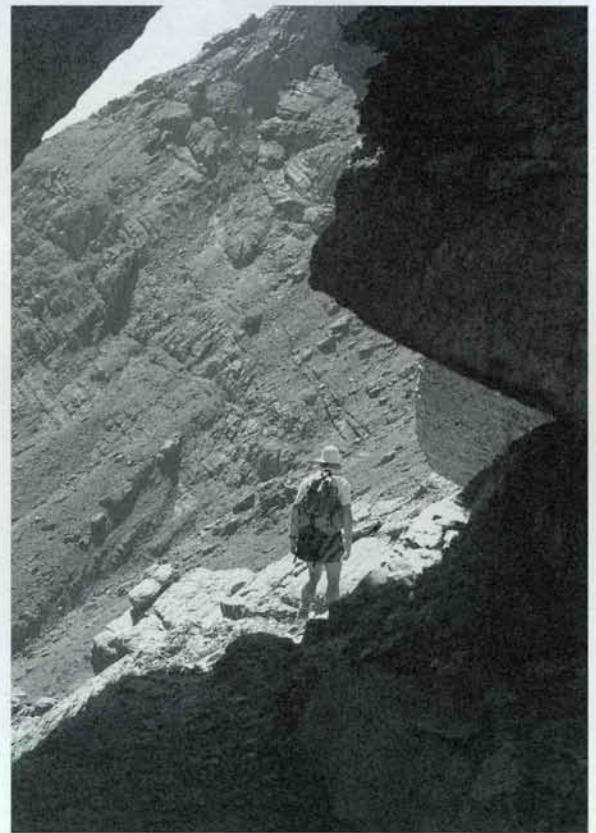
A partir d'aquest punt hem d'anar a buscar un camí, sovint poc marcat, que uneix el coll d'Añisclo i el Balcó de Pineta. Aquests dos punts estan pràcticament a la mateixa altura; per aquest motiu aquesta ruta, espectacular i molt penjada, es manté al voltant dels 2.500 m i ressegueix la base de les parets que cauen directament des del Mont Perdut per l'aresta d'Esparrets, dels dos cims anomenats Baudrimont (actualment rebatejats com a pics de Rabadà i Navarro) i del Soum de Ramond o pic d'Añisclo.

Henry Russell i el guia Celestin Passet, l'any 1872, venien de Gavarnie creuant la bretxa de Tucarroia per ascendir al Mont Perdut i van seguir aquest itinerari. Russell ens en deixà una bella descripció en la seva obra mestra *Souvenirs d'un montagnard*.

Nosaltres hem de fer una ascensió obliqua cap a l'aresta que es desprèn de la punta d'Esparrets, per un terreny pedregós. De vegades trobarem fites i algun senyal vermell, però no hem de superar mai els 2.500 metres.

3.10 h. (2.500 m). Just en aquesta altitud hi ha un pas obligat caracteritzat per un bloc de pedra recolzat a la paret que hem de passar

2. Pas de la llosa inclinada, punt obligat que dona accés a la plataforma des d'on es baixa per la xemeneia del pas del Maquis. Al fons a la dreta es veu la plataforma del Balcó de Pineta i la bretxa de Tucarroia, on hi ha el refugi.

per sota (foto 2). Aquest pas permet franquejar l'aresta d'Esparrets que es desprèn del Mont Perdut i que és una via clàssica d'escalada per a accedir al cim. Just a la sortida d'aquest bloc s'ha de passar per un pas estret (mig metre d'ample i dos de llarg) format per una llosa on la sensació d'altura ens farà prendre més mesures de seguretat (foto 3). En aquest lloc la paret, per sota nostre, cau en vertical uns quants centenars de metres cap al fons del circ de Pineta.

Tot just passat aquest lloc trobareu un replà d'on surten a diferents

3. Visió des de sota la llosa inclinada i enfilant el pas estret i enlairat per sobre la muralla meridional del circ de Pineta. Al fons es veuen els pendents que es desprenen del vessant NE del Mont Perdut cap a la punta Celestin.

4. **Plataforma on s'inicia la canal del pas del Maquis. Al fons una imatge de les Paret i els pendents que haurem de seguir en direcció al coll d'Añisclo.**

5. **Acabant el descens de la canal del mig, per on s'ha de baixar. Té un perfil característic amb l'agulla que queda a la dreta.**

altures tres xemeneies. S'ha d'anar a buscar la del mig, que nosaltres anomenem pas del Maquis, ja que la faixa on es localitza té aquest nom, fàcilment reconeixedora perquè hi ha un parabol a la dreta. En aquesta xemeneia, d'uns cinquanta

metres, és recomanable fer-hi el descens assegurant-nos amb una corda, ja que el terreny és pedregós i molt rrelliscós. A la meitat del seu recorregut es pot fer una nova instal·lació en algunes roques (foto 4).

3.40 h. (2.450 m). Una vegada arribats a la base de la xemeneia, haurem de baixar encara uns metres més i anar desviant-nos de seguida cap a la nostra dreta, on trobarem la part baixa de la glacera que davalla des del coll que separa el Mont Perdut i el Soum de Ramond (foto 5).

4.00 h. (2.410 m). Travessar aquest torrent de neu, gel, pedres i aigua pot presentar dificultat, segons la innivació i, pel pendent que té, convindrà assegurar-nos força. Segons el moment de l'any, pot fins i tot creuar-se per la rimaia de la part alta de la glacera.

A partir d'aquest punt hem de pujar en direcció SE, resseguint la paret que cau a la nostra dreta, cap a una prominència molt característica anomenada punta Celestin, en record del guia francès Celestin Passet, que acompanyà Russell en la descoberta d'aquest itinerari. El terreny és força inestable (foto 6).

4.25 h. (2.510 m). Hem de passar pel collet que forma aquest bony.

Cap al N veiem perfectament tot el massís de la Múnia. El camí segueix essent molt penjat. Superada la **punta Celestin**, el camí fa un canvi de direcció cap al S i en alguns punts es distingeix més clarament una traça.

En l'exploració que va fer Russell, des d'aquest punt va emprendre al capvespre una baixada de més de mil metres fins al fons de la vall de Pineta, per anar en auxili del seu amic Charles Packe, que pensava que es trobava sense menjar, per una zona extraordinàriament difícil.

Ara ens haurem de dirigir al SE, cap a un replà com una gran terrassa que sobresurt sobre la vall de Pineta anomenat *Belle vue*. Hem de creuar el torrent que baixa entre els dos Baudrimonts (pics de Rabadà i Navarro) que queden per damunt nostre. Sempre cal resseguir la base de la muralla que queda a la nostra dreta. Des d'aquí podem trobar fites que es dirigeixen al S i que arriben al peu del Soum de Ramond.

4.45 h. (2.570 m). Passem pel gran replà anomenat *Belle vue*. Aquest nom l'hi va donar el comte Russell i, davant la meravella d'aquest indret, decidí quedar-se un dia sencer amb Celestin Passet, després d'haver tornat a pujar des del

7. Bivac al mateix coll d'Añisclo amb la visió encara assolellada de la Suca. La pujada es fa per una cornisa just per sobre la divisòria entre els estrats blancs i ocres.

6. En direcció a la punta Celestin; s'ha d'anar a buscar el collet que queda a la seva dreta pujant per unes terrasses molt inclinades.

fons de la vall de Pineta en la seva trobada amb el seu amic Packe. Van dormir entre els grans blocs rocósos, abans d'abordar l'ascensió final al Mont Perdut. Russell recomanava aquest indret per a fer-hi nit per a aquells que vinguessin des de Gavarnie per ascendir al Mont Perdut. Des de la terrassa *Belle vue*, Russell va passar entre els pics de Rabadà i Navarro, anà a buscar el coll del Mont Perdut per la gelera que separa aquest cim del Soum de Ramond, a la cara N, i arribà en dues hores al cim del Perdut des de *Belle vue* per la cara NE.

Ara ja es veu més clarament la direcció cap al coll d'Añisclo. Per això haurem de travessar un gran circ pedregós de grans blocs. En certs moments, especialment quan ens apropem al coll d'Añisclo, veiem traces més clares, més fites i senyals vermells.

5.00 h. (2.500 m). Arribem a l'amplíssim i preciós **coll d'Añisclo**, senyalitzat per una fita gegant. És un punt d'encontre no tan sols entre les valls de Pineta i d'Añisclo, sinó també de camins que menen directament cap a Góriz i la Punta de las Olas.

Nosaltres resseguirem el coll deixant a la nostra esquerra una esplèndida vista de la vall de Pineta,

on veurem perfectament el parador de Turisme i el punt de sortida de la nostra travessada. Enfront nostre veiem la Suca, següent objectiu de l'itinerari, i que des d'aquí sembla que no tingui cap via accessible per a pujar-hi (foto 7).

Des d'aquest punt, probablement, Louis Ramond de Carbonnières, el 1802, va pujar per primera vegada al Mont Perdut, després que uns dies abans els seus dos guies ja havien trobat una via per a pujar-hi. En tots dos casos, sembla que gent del lloc els va guiar per trobar la via de pujada des del fons de la vall de Pineta fins al coll d'Añisclo.

5.15 h. (2.490 m). Creuar tot el coll ens ocupa un quart d'hora. Deixarem la ruta ben senyalitzada del GR-11, que porta cap al fons de les dues valls. Iniciem la pujada de la Suca. Cal anar primer pel vessant de la vall de Pineta, que ens semblarà molt penjat. Hi ha força fites que no segueixen un únic traçat. Grimparem per una curta graonada i per sobre d'ella ja hem d'anar cap al vessant de la vall d'Añisclo, que encara es veu més penjat. Hem d'anar pujant en direcció S per una cornisa en pendent diagonal prou ampla però per un terreny molt desfet.

5.50 h. (2.750 m). Arribem a un pas obligat format per unes lloses blanquinoses on la cornisa s'ajunta pràcticament a l'aresta que baixa des de la Suca. Ara el cim ja és sobre nostre i només caldrà grimpar per una fàcil graonada.

8. Des de la capçalera de la vall d'Escuaín, visió de la Suca i les Tres Marías.

El descens de la Suca es fa pel petit circ que hi ha entre ella i la primera Maria. Després es ressegueix per la base de les Tres Marías.

9. Visió global del circ de Gurrundué amb les dues lobulacions separades per la Monesma. A la dreta del circ es pot veure la plataforma on es localitza el refugi de Foratarruego.

6.00 h. (2.802 m). Cim de la Suca o pic inferior d'Añislo, el punt més alt de tota la travessada. Es tracta d'un ample replà que deixa molt bon gust després de la dura pujada. Ara ja veiem molt bé la carena que tanca la vall d'Escuaín pel coll de Vicieto i tot al llarg de la vall d'Añislo. Seguim per aquesta immensa terrassa en direcció SE cap al punt més alt. Veiem enfront nostre la primera de les Tres Marías i ara ens queda a l'esquena la Pun-

ta de las Olas i el Soum de Ramond, a l'altra banda de la profunda esclatxa de la vall d'Añislo. La vista és magnífica en totes direccions. Des d'aquí només hem de baixar pel millor lloc que trobem cap al vessant d'Escuaín, encarats al S, per un petit circ que es forma entre la Suca i la primera de les Tres Marías.

6,15 h. (2.500 m). Arribem a la sortida del circ per un embut i ja veiem les extenses planes de la mun-

tanya de Sesa que hi ha en aquest vessant. És l'anomenada pleta dels Flaixins.

6,20 h. (2.490 m). Nosaltres flanquejarem cap a l'esquerra en direcció a un coll molt ample i suau. A la nostra esquerra queden les Tres Marías (Suca Punchuda, Plana i Roncha). Ara el recorregut es fa molt agradable, ja que el descens és molt suau per un terreny de grans lloses. Seguirem per la vorera d'un rierol que recull les aigües procedents dels diferents circs que formen entre si les Marías, totes tres de proporcions semblants. La del mig té una cavitat que la travessa de banda a banda. Si la voleu explorar us caldrà portar un llum frontal. Anem ara a buscar el llavi superior del circ de Gurrundué (foto 8).

6.45 h. (2.330 m). Aquí ja ens trobem per damunt del circ de Gurrundué. Aquest circ té forma de lletra omega, és a dir, és format per dos lòbuls de proporcions similars separats entre ells per una prominència anomenada la Monesma. Les aigües es precipiten ràpidament i les parets que el conformen, especialment les del costat occidental, són molt espectaculars (foto 9).

A la nostra esquerra trobarem una fonda cavitat, practicable uns

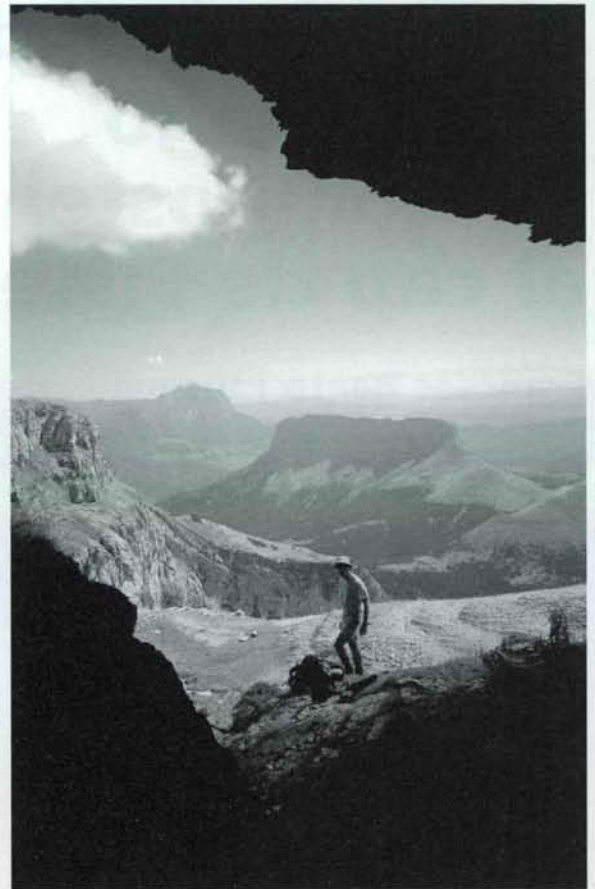
quants metres, d'on surten les aigües que alimenten el lòbul occidental de Gurrundué (foto 10). És l'anomenada **font del Yaga**. Des d'aquí ja es veu el fons de la vall d'Escuaín i ara ja podem veure el refugi, que queda més avall, a l'extrem oposat d'on som ara. A continuació baixem suaument per un terreny herbós, molt agradable, per a després pujar a buscar el coll que deixa la Monesma al sud. A l'esquerra tenim la carena de les Paret de Pineta, que en aquest punt és força retallada. A la dreta seguim el llavi superior del lòbul occidental del circ. Convé omplir les cantimplores en aquest lloc perquè després en el refugi l'aigua serà escassa.

7,00 h. (2.320 m). Arribem al **coll de la Monesma** i veiem el lòbul oriental. Baixem en direcció quasi sud per evitar l'ample cercle que fa aquí el circ. Per això hem de baixar per sota la primera graonada tot just baixant del coll. Aquí també podrem trobar aigua. Ara flanquejarem per la primera faixa que queda sota la graonada per anar a buscar el llavi oriental del circ de Gurrundué en un punt ja més baix i, per tant, més proper al refugi. El seguirem per traces fetes pel bestiar mantenint-nos-hi tan a prop com puguem i baixarem ràpidament vers

el S per un terreny herbós cap al refugi.

7.50 h. (1.950 m). **Refugi de Foratarruego**, petit però acollidor. Té cabuda per a dues persones en llitera i té llar de foc, encara que la llenya no és fàcil d'obtenir. Està localitzat en un lloc magnífic per sobre de tota la vall d'Escuaín i amb vistes sobre el coll Vicieto, Las Sestrales, el Castillo Mayor, el poble d'Escuaín (a la nit en distingireu perfectament els llums), els embassaments del Cinca més al sud, la Peña Montañesa i el massís del Cotiella. També podeu tenir una vista completa del circ de Gurrundué i l'embut per on surten les aigües enfilant-vos al punt on fineix el llavi oriental, a pocs metres del refugi. La posta de sol des d'aquí és un record inoblidable.

El greu inconvenient d'aquest refugi és la manca d'aigua, almenys a l'estiu. Les vegades que hi hem estat hem trobat un regalim d'aigua en un parell de llocs de la paret rocallosa que limita una cornisa descendent en direcció SE que surt al mateix nivell del refugi, aproximadament a uns cinquanta metres. Per a obtenir aigua us caldrà paciència. Hi ha una font baixant pel camí que va a Revilla, però a uns 200 m de

desnivell per sota nostre. Al peu del replà rocós on s'assenta el refugi trobareu una cavitat poc fonda on viuen els pastors de Revilla durant les seves estades estiuenques. Us preguem el màxim de respecte per aquest indret (foto 11).

10. Visió des de l'interior de la cova del naixement del Yaga, a la part alta del lòbul occidental del circ de Gurrundué. A l'esquerra sobresurt la Monesma i a la part oposada, el refugi de Foratarruego. Més enrere es veu el Castillo Mayor i la Peña Montañesa.

11. El refugi de Foratarruego al matí, amb la vall d'Escuaín i el Castillo Mayor i, per darrere, la Peña Montañesa.

El camí a la fi de la terra: de Santiago de Compostel·la al cap de Fisterra

Francesc Beato i Vicens

Un llarg itinerari fins a Fisterra, la fi de la terra, que molts pelegrins a Santiago feien després de venerar la tomba de l'apòstol. Un recorregut per un bell paisatge amarat d'història i d'art.

Segons una creença que es perd en la nit dels temps, el cap de Fisterra és la fi de la terra, el seu nom ja ho diu: *Finis Terrae*.

Situats al costat del far, sobre els impressionants espadats que cauen sobre la Costa da Morte, el paratge és realment espectacular. Aquest indret és amarat de creences i llegendes relacionades amb l'inici de la vida i amb la mort; tot un seguit de ritus que aquí es fan així ho demostren.

De fa molts anys, alguns dels pelegrins que de tot Europa arribaven a Santiago de Compostel·la per venerar la tomba de l'apòstol sant Jaume el Major, segueixen el camí fins a Fisterra, per visitar a l'església de Santa Maria das Areas, la parròquia de Fisterra, el Santo Cristo da

Barba Dourada, que, segons la tradició, va arribar a aquestes llunyanes terres procedent d'un vaixell que el llançà al mar per apaivagar una forta tempesta, tan freqüents en aquestes costes. Aquest santcris és una talla gòtica de principis del segle XIV, de mida natural, té una llarga cabellera, que es diu que creix. Després de venerar aquesta imatge, els pelegrins s'arribaven fins al cap de Fisterra, on per a molts era la primera vegada a la vida que veien el mar, però també era l'última fita del seu llarg camí.

Un grup de socis del Centre Excursionista de Catalunya i del Centre Excursionista Serres del Mestral, al llarg de set anys, després d'haver travessat la Península d'est a oest,

sortint de Tarragona fins a Padrón, i de sud a nord, de Sevilla fins a Fisterra, en les dues ocasions passant per Santiago de Compostel·la, volem deixar constància dels nostres llargs viatges a peu, oferint la descripció del camí que de Santiago va fins al cap de Fisterra, un tram de camí que fins ara no ha estat gaire divulgat.

L'itinerari

De Santiago a Negreira

0.00 h. Santiago de Compostel·la (0,0 km). De la plaça do Obradoiro, cal baixar entre els edificis del Pazo de Raxoi, seu del Concello i presidència de la Xunta, i de l'hostal dels Reis Catòlics (Parador Nacional de Turisme) per les escales de la Costa do Cristo, passant pel costat de l'església de Sant Fructuós per agafar el carrer das Hortas, fins al Campo do Galo. Seguirem pel carrer da Poza de Bar i de San Lourenzo, deixant a l'esquerra el Campus Sud Universitari; el carrer de San Lourenzo ens portarà fins a la font i cruceiro de Carballeira, situat en una zona enjardinada, on creixen un conjunt de grans roures (en gallec, *carballeira* és «roureda»). Aquí hi ha l'església de l'antic convent franciscà de San Lourenzo de Transouto. A l'església d'aquest convent hi ha un retaule i dos sepulcres de marbre de Carrara, del segle XVI, obra dels italians Aprile. Davant de l'església, a un nivell més alt, hi ha la residència del Bosque da Condesa, on se serveixen menús molt econòmics. Cal situar-se al costat de la font de Carballeira, on a pocs metres hi ha la primera fita del camí, on hi ha gravats els quilòmetres fins a Fisterra (88,139) i a Muxía (86,337). Hem de seguir per la Corredoira dos Muíños, cimentada, deixant a la nostra esquerra les parets del convent; aquest camí de baixada ens portarà a un veïnat.

Ponte Sarela (1,9 km). Aquest veïnat, tocant al riu Sarela, és molt a prop de Santiago de Compostel·la, però ja respira un ambient

La catedral de Santiago des de la plaça do Obradoiro. Des d'aquí iniciem el camí cap a Fisterra.

© Fotografia: J. M. Gnera, 2004

© Text: Francesc Beato i Vicens; fotografies: Marióna Stiges, Josep M. Gnera, 2004.

rural; aquí hi ha antics molins, avui en ruïnes, i velles adoberies, que aprofitaven l'aigua del riu com a energia hidràulica. Creuem el pont i immediatament hem d'anar cap a l'esquerra, seguint un camí que coincideix amb el Camiño Real, que ens portarà de pujada fins a un altre veïnat.

Sarela de Abaixo. Aquest veïnat és un privilegiat mirador sobre Santiago de Compostel·la i les torres de la catedral. Estem a la comarca da Amaía, que esmenta moltes vegades en els seus escrits Rosalía de Castro.

Aquí cal anar uns quants metres per la pista que va al veïnat de Vidán i, al costat d'una casa restaurada, prendre un camí a la dreta, que pel mig del bosc, deixa a l'esquerra Vidán i en vistes del nou hospital. El camí que seguim és un deliciós passeig pel mig del bosc que ens portarà a la zona residencial de Moas de Abaixo.

Moas de Abaixo (4,1 km). Seguint per camins i pistes, travessem per un pontet el Riego de Fontecova i passem pels veïnats de Carballal i Munin.

Piñeiro (6,1 km). En aquests petits veïnats per on anem passant, hi ha molts xalets i cases de pedra de nova construcció.

Riu de Roxos (8,1 km). Passem per Quintans i, poc després, travessem per un pont el riu de Roxos; al costat hi ha una zona d'esbarjo.

Portela. Bonic conjunt rural. Poc després deixem el Concello (terme municipal) de Santiago de Compostel·la i entrem al d'Ames.

2.10 h. Alto do Vento (9,3 km). Aquí trobem un hostel. Les cases de nova construcció envolten els petits nuclis rurals. Seguim una carretera local fins a una parada d'autobús. Abandonem la carretera, i a la dreta entrem al veïnat de Ventosa.

Ventosa (10,1 km). Veïnat amb cases d'arquitectura tradicional i les ruïnes d'un interessant *hórreo*. Travessem la carretera AC-453 i, per una pista de terra, passant pel costat d'una torre dels cables d'alta tensió, arribem altre cop a la carretera. Passem pel veïnat de Lombao; ja som a l'horta de Covas, on la concentració

parcel·laria ha fet malbé l'antic camí. Una recta uneix Lombao al veïnat d'Augapesada.

Augapesada (12 km). Abans d'entrar-hi, travessem un petit pont medieval, restaurat recentment per la Xunta, sobre la riera dos Pasos; al seu costat hi ha una zona de descans. A partir del pont, el Camiño Real ha estat enllosat fins a la pista que porta a Bertamirans, d'aquest tram de camí se'n diu O Rueiro. Davant d'un bar, cal agafar, a la dreta, una carretera local que va a Trasmonte i puja fins a l'Alto do Mar de Ovellas. L'antic camí de pelegrins encara es conserva en alguns trams, sobretot després de Castiñeiro do Lobo, la pujada és d'uns tres quilòmetres i mig, i en l'últim tram segueix l'asfalt. Poc abans d'arribar a dalt, arran de la carretera hi ha una font.

Alto do Mar de Ovellas (14,2 km). A partir d'aquí entrem a la comarca d'A Barcala, iniciant el descens fins al riu Tambre.

Susavilla de Carballo (15,1 km). En aquest veïnat hi ha una creu en memòria de Liborio dos Santos, un veí de Fisterra que va morir aquí fent el pelegrinatge a Santiago de Compostel·la.

Trasmonte (15,4 km). Poble on hi ha una interessant església dedicada a Santa Maria, amb campanar barroc, i un notable *cruceiro* amb una imatge de Sant Jaume. Arran del camí hi ha dos bars que

fan menjars. Passem pel veïnat de Reino.

Burgueiros (16,4 km). El formen dues grans cases de pedra. El camí és ombrejat per una esplèndida arbreda.

3.55 h. Riu Tambre (17,3 km). El travessem per un magnífic pont de set ulls. És del segle XIV, però està construït sobre un del segle XIII, i aquest, sobre un altre d'ori-

El magnífic Ponte Maceira, gòtic, sobre el riu Tambre.

Al llarg del camí trobarem molts cruceiros com aquest de Pontemaceira.

gen romà. Aquí deixem el Concello d'Ames i entrem al de Negreira.

Pontemaceira. Tot just creuat el pont, passem pel costat del Pazo de Baladrón, voltat de jardins. És un edifici construït entre els anys 1945 i 1955 amb detalls modernistes. En aquest poble hi ha alguns molins, *hórreos*, un *cruceiro* i la petita capella de San Brais.

Sortim de Pontemaceira, per una pista que segueix riu avall. La pista no tarda a transformar-se en un corriol que, arran de riu i pel mig d'un bosc de ribera, ens portarà fins al nou pont de Maceira. El camí passa per sota d'un arc d'aquest pont.

Ponte Maceira Nova (18 km). Aquest pont sobre el riu Tambre fou construït l'any 1905. Poc després coincidim amb la carretera (LC-450) que va a Negreira. Nosaltres seguim el vell traçat d'aquesta carretera, que ens porta fins al veïnat de Barca.

Barca (19,5 km). El nom d'aquest conjunt de cases recorda l'indret on, anys enrere, hi havia un pas de barca per a creuar el riu Tambre.

Travessem la carretera (AC-543), i un camí de pujada ens porta a Chancela de Abaixo. Abans d'arribar-hi, a l'esquerra, deixem una casa on podem veure un *cruceiro*.

Chancela de Abaixo (20,3 km). Davant del Pazo de Chancela, voltat de jardins i arbres cente-

naris, seguim avall, travessem per un pont el Rego de Doumes, i entrem a la moderna vila de Negreira.

4.50 h. Negreira (21,3 km). Entrem en aquesta població per l'avinguda de Santiago, on el monument al pelegrí, construït l'any 1998, ens dona la benvinguda. La vila de Negreira és el centre de la comarca d'A Barçassa i té una població de 6.782 habitants. Seguim per la rua de San Mauro, on hi ha el monument a l'immigrant, passem per sota un gran arc per on passa el camí que comunica el Pazo do Cotón, del segle XIV, un dels símbols de la població i de la comarca, amb la capella de San Amaro. Al costat del pazo hi ha el Campo da Feria (mercat cada diumenge). Prop d'aquí hi ha el modern alberg de pelegrins.

A peu, de Santiago de Compostel·la a Negreira s'hi pot anar en 4 h 50 min. Hi ha una distància de 21,3 km. Desnivell: +214 m i -304 m.

De Negreira a Olveiroa

Per un pont de pedra travessem el riu Barcala. A l'altra banda del pont la carretera es bifurca; cal anar per la de l'esquerra, uns cent metres, per a agafar una pista a la dreta que puja a l'església parroquial de San Xulián, situada als afores de la població, al seu costat hi ha un *cruceiro* i el cemen-

tiri. Passem per davant de l'església i per un camí ombrejat per eucaliptus arribem a Alto da Cruz, per seguir el Camiño Real fins al dipòsit d'aigua de Negreira. Poc després el camí enllaça amb una carretera local que cal seguir fins al proper veïnat de Zas.

Zas (23,7 km). Passem per la capella de San Mamede amb un *cruceiro* davant seu. A partir d'aquest veïnat, el Camiño Real s'interna per uns indrets força interessants, amb una vegetació realment exuberant.

Rapote (28,1 km). Poc abans d'entrar en aquest veïnat, a l'esquerra del camí hi ha una font que raja al costat d'un safareig. A uns dos quilòmetres passem pel veïnat de Piaxe.

A Pena (30,0 km). L'església de San Mamede, junt amb la rectoria i el *cruceiro*, forma un conjunt força interessant. A partir d'aquest veïnat, per pistes asfaltades arribem a Portocamiño.

Cornovo (31,3 km). Seguim una pista de terra, aproximadament un quilòmetre, i arribem a Altíño do Cotón.

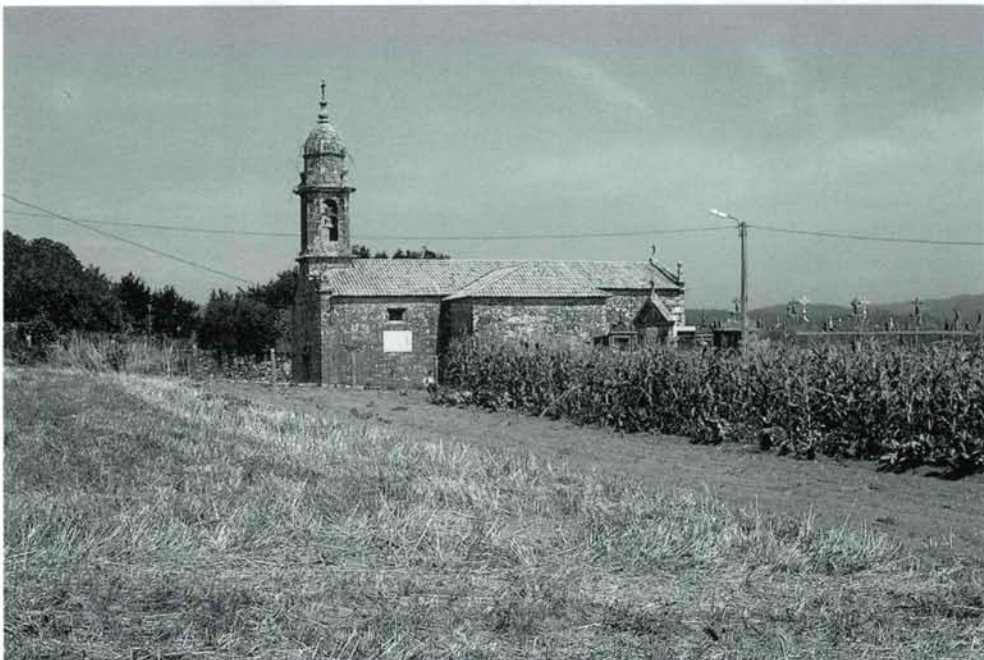
Altíño do Cotón. Per una zona elevada i pobra de vegetació sortim a la carretera, que cal seguir uns dos quilòmetres fins al proper veïnat.

7.45 h. Vilaserío (34,1 km). A la sortida d'aquest veïnat hi ha un alberg de pelegrins. Cal seguir un camí que ha senyalitzat l'Asociación de Amigos del Camino. Al costat d'un *castro*, hem d'anar cap a la dreta. Passem entre les cases d'aquest veïnat, i tot seguit girem a l'esquerra, per seguir una pista forestal, que evita la carretera, i que ens portarà fins al veïnat de Marco Cornado.

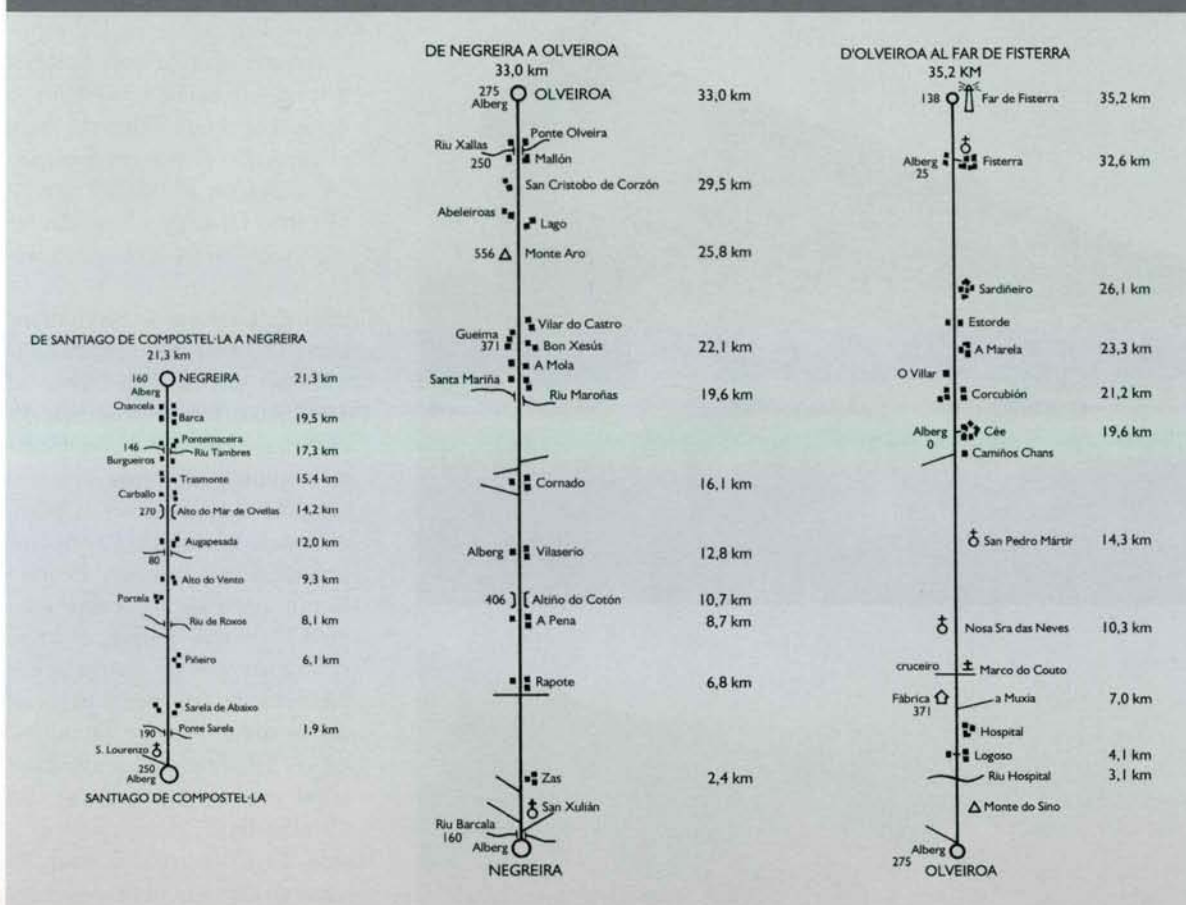
Marco Cornado (37,4 km). En aquest veïnat trobem una font. Som a la Terra de Xallas. Prenem, a la dreta, la carretera de Barbeira, uns 250 metres, per agafar a l'esquerra una pista de terra. Aquesta gira primer a l'esquerra i després a la dreta. Entrem al terme municipal del Concello de Mazaricos.

Riu Maroñas (40,9 km). Passat el riu no cal entrar al proper veïnat

L'església de San Xulián, la parroquial de Negreira, situada als afores de la vila.

Itinerari de Santiago de Compostel·la al cap de Fisterra

de Maroñas, sinó agafar una pista que pel mig d'uns prats ens portarà a Santa Mariña.

Santa Mariña (41,9 km). Església romànica, on hi ha una àrea de descans. A un mig quilòmetre trobem la carretera (AC-403) (de Pino de Val a Santa Comba), que cal agafar cap a l'esquerra fins al proper veïnat d'A Mola.

A Mola (42,5 km). Petit veïnat on tan sols hi ha una casa de menjars. Cal seguir la carretera en direcció a Pino de Val uns tres-cents metres, on agafem una pista enquitranada que ens portarà al Bon Xesús.

9.55 h. Bon Xesús (43,4 km). A l'entrada del veïnat hi ha un *cruceiro* força interessant. Aquí anys enere hi havia un hospital per a pelegrins i al seu costat una capella; ara d'aquest conjunt no en queda res. Seguim el camí i no tardem a arribar a Gueima.

Gueima (43,7 km). Aquí el camí que seguim canvia de direcció per anar cap al Monte Aro; passem abans pel petit veïnat de Vilar do Castro.

Vilar do Castro (44,6 km). Anem pujant i el panorama de què gaudirem cada cop és més ampli, sobre la comarca de Xallas, amb extensos prats amb clapes de bosc, i el gran llac que forma el pantà de Fervenza. També veiem la població de Santa Comba, centre de la comarca. Es diu que des del cim del Monte Aro es poden veure les torres de la catedral de Santiago.

Monte Aro (47,1 km). Des del Monte Aro (556 m) seguim un corriol fins al Monte Vello, passant arran d'un *castro* (antic sistema defensiu), baixem per una pista cap a la dreta, passem pel costat d'unes pedreres i arribem al veïnat de Lago.

Lago (48,8 km). Aquí hi ha un camí que ens portaria a Picotes, centre del municipi de Mazaricos, però nosaltres hem de prendre una pista cap a la dreta, que passa entre les cases d'Abeiroas.

Abeiroas (49,6 km). En aquest veïnat hem d'agafar la pista que ens portaria al poble de Corzón. Passem pel lloc on anys enere hi havia hagut la creu do Xirelo, a

mitja altura de la Serra do Castelo.

Serra do Castelo. Aquesta serra és coberta per una pineda.

San Cristobo de Corzón (50,8 km). Església romànica amb reformes posteriors, envoltada pel cementiri. El campanar està aïllat del cos de l'església. Forma un conjunt força curiós. Seguim per pista fins a un veïnat proper.

Mallón (52 km). Veïnat situat arran de la carretera de Pino de Val a Dumbría. Molt a prop del pont sobre el riu Xallas.

Riu Xallas. El travessem per un pont del segle XVI, molt reformat, i entrem al Concello de Dumbría. Inmediatament passem pel veïnat de Ponte Olveira.

Ponte Olveira (53 km). A partir d'aquest veïnat cal seguir la carretera fins que a l'esquerra trobarem un camí que ens portarà a Olveiroa.

12.20 h. Olveiroa (54,3 km). Població relativament gran, on podem admirar algunes mostres d'arquitectura popular. Davant de l'església, dedicada a sant Jaume,

A dalt, a Olveiroa, passarem pel costat d'aquest hórreo, un dels més grans d'aquest tram de camí entre Santiago de Compostel·la i Fisterra.

A baix, pujant el Monte do Sino, tenim aquesta visió sobre el riu Xallas.

hi ha un *cruceiro*. Hi ha un alberg de pelegrins.

A peu, de Negreira a Olveiroa s'hi pot anar en 7 h 30 min. Hi ha una distància de 33 km. Desnivell: +435 m i -322 m.

D'Olveiroa a Fisterra

Olveiroa. A partir d'aquest poble pugem al Monte do Sino.

Monte do Sino (55,8 km). Per una pista de terra anirem pujant pels seus vessants, amb boniques vistes sobre l'encaixonat Xallas, un magnífic bosc de ribera que ressegueix aquest riu.

Riu d'Hospital (57,4 km). Traversarem el riu d'Hospital per la passera de Logoso, que està en ruïnes. Cal travessar aquest riuet per sobre les pedres del pont. Quan baixa amb molt cabal aquí hi poden haver alguns problemes per creuar-lo.

Logoso (58,4 km). Passem pel mig d'aquest veïnat i prosseguim la pujada.

Hospital (59,8 km). En aquest petit poble que deixem a la dreta cal seguir la carretera a l'esquerra i, poc després, arran de la carretera, hi ha un bar on fan menjars. El nom d'aquest veïnat recorda l'antic alberg de pelegrins que hi

havia a l'Edat Mitjana. Cap a ponent, ja es veu la fàbrica de carburs de Ferroatlántica. Cal seguir la carretera de Cée i, poc després, just en una collada, trobem a la dreta la carretera d'Umbría. Aquí el camí que seguim es divideix: un va cap a Muxía i l'altre a Fisterra. Nosaltres hem d'anar cap a la dreta, pel que va a Fisterra.

Fàbrica de Carburs de Ferroatlántica (61,3 km). Inaugurada l'any 1975 per Carburos Metálicos, el 1992 passà a Ferroatlántica. Es dedica a producció de ferro-silici. Seguim la carretera en direcció a Cée, passem per la porta d'entrada a la fàbrica i a uns cinquanta metres trobem a la dreta la fita que indica el camí a seguir. A partir d'aquí, el camí transcorre per un sector sense cap poble ni casa, per la part alta de les muntanyes de Buxantes, on els arbres són escassos. És el tram més ben conservat del Camiño Real.

Marco do Couto (62,5 km). El camí va cap a ponent, passa pel costat del *cruceiro* Marco do Couto, a la dreta baixariem cap al veïnat de Figueiroa, i cap a l'esquerra veurem la torre barroca de l'església de San Pedro Buxantes. Nosaltres continuem vers ponent.

Santuari de Nosa Señora das Neves (64,6 km). Anys enrere aquest santuari era conegut per Fonte Santa. La font que raja al peu d'un *cruceiro*, segons diuen, té propietats curatives. L'origen és molt antic. Una de les característiques més rellevants d'aquest santuari és l'altar de pedra situat en un lateral de la capella. Fou restaurada l'any 1997.

Ermita de San Pedro Mártir (68,6 km). Entrem al Concello de Cée, i trobem a la dreta del camí l'ermita de San Pedro Mártir, al seu costat també hi raja una font. És un lloc molt adequat per a fer-hi una parada. Ara el Camiño Real va vers el sud.

Alto do Cruceiro da Armada (247 m). Mirador privilegiat de la ria de Corcubión, limitat pel cap de Cée, el Monte do Pindo i,

com a fons, la silueta del cap de Fisterra, fita del nostre llarg camí. El camí baixa; hem entrat a la comarca de Fisterra. A l'esquerra veiem la fàbrica de carburs Brens. El camí, en arribar al pla, gira a la dreta i creua Camiños Chans. Passant pel costat d'un *cruceiro*, arribem a la carretera C-550, que ve de Muros.

16,55 h. Cée (73,9 km). Entrem en aquesta població. El camí passa arran del vell cementiri, pel Campo del Sacramento, per la Rua da Magdalena i baixa per una escala fins a un passeig amb plàtans. Molt dels vells edificis amb galeries han estat substituïts per cases noves. Un dels edificis interessants és l'església parroquial de Santa María da Xunqueira, en part d'estil gòtic. També cal destacar la Fundació Fernando Blanco. Aquí, a l'Edat Mitjana, hi havia un hospital de pelegrins; actualment hi ha un alberg. Seguim el passeig arran de mar.

Corcubión (75,5 km). Entrem en aquesta bella població per l'avinguda da Mariña, que ressegueix la platja, on hi ha boniques cases amb blanques galeries i jardí. És interessant visitar l'església de San Marcos, gòtica, amb una valuosa imatge del sant titular, d'origen italià, del segle xv. En aquesta població també hi havia, a l'Edat Mitjana, un hospital de pelegrins. A partir de la plaça de Castelao, anem cap al Campo do Rollo (parc infantil), passem per darrere l'escola municipal i seguim per un corriol que ens portarà a un proper veïnat.

O Villar (76,4 km). Continuem per una pista asfaltada fins al *cruceiro* de San Roque.

San Roque (cruceiro). Aquí passa la carretera (C-550), la seguirem uns metres, per prendre, al costat de la carretera que va a Redonda, una pista que baixa fins a una font, i a partir d'aquí, per un corriol, anem fins a un caseriu.

A Marela (77,6 km). Passat aquest caseriu, un camí evita els revolts de la carretera comarcal. Passem pel costat d'una granja

de visions i, entre pins i eucalip-tus, baixem fins a l'ansa de Sardiñeiro, a la platja d'Estorde.

Platja d'Estorde (79,1 km). Molt freqüentada a l'estiu. Hi ha un càmping. Entrem al terme del Concello de Fisterra.

18.20 h. Sardiñeiro (80,4 km).

Pels carrers paral·lels a la dreta de la carretera, seguim fins a enllaçar amb la Rua de Fisterra, passem un tram de Camiño Real, ara ombrejat per eucalip-tus i pins, amb esplèndides vis-tes sobre Fisterra i el far. Baixem i travessem la carretera C-550 per anar fins a prop de la cala de Talón i tornar a la carretera,

que seguim uns cinc-cents me-tres fins al veïnat de Sarradoiro de Calcoba. A partir d'aquí, per un llarg camí empedrat entre dunes i pins al llarg de la platja de Langosteira, arribem al *cruceiro* de San Roque ou de Baixar, del segle xvi.

Fisterra (86,9 km). Bonica població marinera. L'itinerari per dins la població passa per la Rua de Santa Catalina; aquí hi ha la casa del Concello (ajuntament), i a l'alberg de pelegrins es pot demanar la «fisterrana», docu-ment que acredita el pelegrí que ha fet el camí de Santiago de Compostel·la fins al cap de

A dalt, Fisterra, des de la platja d'Estorde.

A baix, en entrar a Fisterra ens dóna la benvinguda el *cruceiro* de San Roque ou de Baixar.

El far de Fisterra, fita del pelegrí i el caminant, fi d'un llarg camí.

Fisterra. Seguirem per la Praza da Constitución, la Parciña de Ara Solis, on hi ha una capella barroca sota l'advocació del Bon Succés, un *cruceiro* i una font, i als afores del poble l'església parroquial de Santa María das Areas, on hi ha el famós Santo Cristo. Al costat de l'església hi ha un *cruceiro* gòtic i el cementiri. Aquí encara es conserva l'antiga capella del que fou hospital de pelegrins. Per carretera arribem al far de Fisterra. Hi ha el projecte d'obrir un camí paral·lel a la carretera, a partir de Fisterra fins al far.

20.20 h. Far de Fisterra (138 m) (89,5 km). Fi del nostre camí. Al costat del far, la visió del mar amb els espadats de la Costa da Morte són realment impressionants, sobretot a la tarda, quan el sol és baix.

En aquest últim tram hi ha una altra ruta, que, per la muntanya de San Guillermo, va directament al far sense passar per Fisterra. Si es vol seguir aquest camí cal deixar la ruta marcada a la platja de Langosteira per travessar la carretera C-550, prop d'una benzina, i anar al poble de San Martiño de Duio. Aquí cal agafar el camí da Insua, que passa arran del camp de futbol, a les envistes de l'arenal de Mar de Fóra, passa pel veïnat d'Insua i, per la calçada romana, puja al Monte de San Guillermo (220 m). En el seu cim

hi ha les restes de l'ermita, on hi havia el Leito do Santo, un sarcòfag, on les parelles que no podien tenir descendència s'estiraven per aconseguir ser fèrtils. Aquesta ermita, anys enrere, era un lloc molt visitat pels pelegrins. Baixem de les restes de l'ermita per seguir el camí, tenint a la dreta el Monte de Facho, on hi ha una antena al cim. Una pista de terra en lleugera baixada ens situarà a la carretera molt a prop del far.

L'horari d'aquestes dues rutes és més o menys el mateix, però en la que passa per l'ermita de San Guillermo hi ha més pujada.

A peu, d'Olveiroa al far de Fisterra s'hi pot anar en 8 h. Hi ha una distància de 35,2 km. Desnivell: +322 m i -459 m.

Fitxa tècnica

Horari: 20.20 h.

Distància: 89,535 km.

Desnivells acumulats: +971 m i -1.085 m.

Aigua: Cal portar-ne, però al llarg del camí hi ha fonts.

Cobertura telèfon mòbil: N'hi ha en tot el recorregut.

Època ideal: Tot l'any, però preferentment durant la primavera i principis d'estiu.

Senyalització: Recentment, per iniciativa de l'Associación Galega de Amigos do Camiño, s'ha marcat

aquest camí amb fites amb la petxina, on també consten els quilòmetres que falten per arribar al far de Fisterra i Muxía. A més, hi ha marques de color groc.

Informacions pràctiques

Asociación Galega de Amigos do Camino, tel. 981 91 49 70.

Federación Galega de Montañismo, tel. 986 42 43 31.

Concello de Santiago de Compostela, tel. 981 54 23 00.

Concello de Negreira, tel. 981 88 52 50.

Concello de Cée, tel. 981 74 51 00.

Concello de Corcubión, tel. 981 74 54 00.

Concello de Fisterra, tel. 981 74 00 01.

Central d'emergències de la Xunta de Galícia, tel. 112.

Bombers, tel. 085.

Urgències sanitàries, tel. 061.

Hospital Virxe da Xunqueira, tel. 981 70 60 10.

Arriva (per tornar de Fisterra a Santiago), tel. 902 27 74 82.

Allotjaments

A Negreira (Hotel Tamara HR**), tel. 981 88 52 01.

A Negreira (La Mezquita CH), tel. 981 88 51 28.

A Olveiroa (Turisme rural), tel. 981 89 17 66.

A Cée (Hotel Larry H**), tel. 981 74 64 41.

A Cée (Hotel La Marina H*), tel. 981 74 65 11.

A Estorde (Hotel Playa de Estorde Hsr*), tel. 981 74 55 85.

A Corcubión (Hotel Las Hortensias Hr*), tel. 981 74 50 29.

A Fisterra (Hotel Dugium Hr**), tel. 981 74 07 80.

A Fisterra (Hostal Cabo Finisterre Hr*), tel. 981 74 00 00.

A Fisterra (Pensión Áncora Pr*), tel. 981 74 07 91.

Alberg de Fisterra, tel. 981 74 07 81.

Cartografia

Mapa Topogràfic Nacional. Fulls 92-II (Corcubión), 92-IV (Fisterra), 93-I (Brens), 93-II (Mazaricos), 94-I (A Baña), 94-III (Negreira), 94-IV (Santiago de Compostela), esc. 1:25.000. Instituto Geográfico Nacional. Madrid, 2002.

Botànica a Barcelona, 7: la catalpa

M. dels Àngels Sagrera i Marigó

Un nou capítol d'un treball dedicat a conèixer les espècies botàniques exòtiques que es troben a la ciutat.

Descripció botànica

Nom científic: *Catalpa bignonioides* Walter (= *Bignonia catalpa* L. nom subst.)

Família de les bignonàcies.

Etimologia del nom científic: el nom de Catalpa va arribar a Occident mitjançant l'anglès, és una traducció llatinitzada d'un nom indi, propi d'Amèrica septentrional, que alguns desxifren com a *catawba* o *kutuhlpa*. Carl von Linné (Rashult 1707 - Upsala 1778), naturalista suec, anomenà aquest arbre *Bignonia catalpa* i més tard el botànic italià Scopoli va decidir que les catalpes mereixien constituir un nou gènere. Invertí el nom per a denominar-la *Catalpa bignonioides*, que significa «catalpa semblant a una bignònia» i equival a dir *Catalpa catalpa*. El Codi de Nomenclatura Botànica, però, no autoritza els noms binaris en què el nom genèric i l'específic són iguals (tautònim).

Noms populars: catalpa, catalpa comuna americana (català), catal-

pa, catalpa común americana, árbol de las trompetas, judía india (castellà), catalpa (gallec), katalpa (èscar).

Arbre de mida mitjana (15-20 m), a Barcelona arriba a sis o set metres com a màxim. Caducifoli i de capçada baixa, no gaire atapeïda i amplament estesa, encara que això depèn molt de les podes.

L'escorça és de color terrós clar, a vegades acolorida de vermell, i, fissurada amb el temps, es desprèn en forma d'escames irregulars. Els borrons hivernals són petits, globulars, axil·lars, amb nombroses exfoliacions de color marró. Les fulles, molt grans, de (10)12-20×10-12 cm, amb llargs pecíols arrodonits, oposades o disposades en conjunt de tres en un mateix pla transversal, al voltant d'un mateix punt d'un eix (en verticil), ovatocordiformes, acuminades, enteres amb alguns petits lòbuls, de color verd clar a l'anvers i pubescents al revers, amb el nervi principal ben marcat i els laterals

A dalt, un detall del tronc d'una catalpa als jardins de Joan Altisent.

una mica corbats, principalment vora del marge, que porta un dens borriçol a l'axil·la, i s'enllacen mitjançant petits nervis cohesionats a manera de xarxa. Quan no té flors ni fruits la podem confondre amb *Paulownia tomentosa*. La distingirem per les fulles en verticils de tres i pel tacte, perquè en *P. tomentosa* és suau i vellutat i a *C. bignonioides* és asprós. Les flors, hermafrodites, d'uns cinc centímetres, perfumades, de color blanc amb la gorja jaspiada de porpra i groc, presenten grans pànicules terminals erectes. El calze és d'una sola peça amb dos llavis. La corol·la, acampanada, d'uns 3-5 cm i el tub una mica inflat, és dividida en cinc lòbuls obtusos un poc imprecisos. Dos estams fèrtils i tres d'estèrils, lliures entre si, resten soldats pels filaments al tub de la corol·la. Els fruits són càpsules llargues, cilíndriques, estretes i dehiscentes, d'uns 25-35 cm de llarg, que acostumen a continuar a l'arbre durant tot l'hivern. Contenen nombroses llavors alades preparades per a la dispersió amb el vent.

A baix, un aspecte d'una capçada de catalpa ben florida, fotografiada als jardins de Joan Altisent.

Usos i propietats

La fusta és lleugera i valorada per a fer tanques i travesses de ferrocarril.

Tres detalls de *Catalpa bignonioides*: la inflorescència a dalt, una branca florida, a sota, i unes granes, a la dreta.

Les beines i les llavors, al seu lloc d'origen, les utilitzen en medicina popular perquè tenen propietats antiespasmòdiques, cardíaques i tranquil·litzants. L'escorça serveix per a expel·lir els cucs intestinals (antihelmíntica).

Les catalpes contenen principis amargs, per la qual cosa s'administren com a tònic i diürètic.

D'altres catalpes

Unes onze espècies repartides per Amèrica i Àsia pertanyen a aquest gènere botànic *Catalpa*.

– *Catalpa ovata* G. Don (catalpa de la Xina), de flors petites.

– L'híbrid de *C. ovata* amb *C. bignonioides* denominat *Catalpa × erubescens* Carriere (= *Catalpa ×*

hybrida Spaeth), de fulles trilobulades.

– *Catalpa speciosa* Engelm, que té les inflorescències més curtes i no tan nodrides com en la catalpa comuna; tanmateix, la boca de la flor, més ampla, pot arribar a 5 cm o més de diàmetre (Estats Units d'Amèrica).

– *Catalpa bungei* C. A. Mey, un arbre més petit que *C. bignonioides*, les flors de color de rosa o blanques no passen gaire dels 3 cm (nord de la Xina).

– *Catalpa fargesii* Bur. de fulles ovades de 8-14 cm de longitud, de color verd intens i amb el revers més clar. A les flors hi domina el color de rosa (Xina).

La catalpa a Barcelona

A Barcelona només coneixem la catalpa comuna, i un dels llocs on la podem trobar és als jardins de Joan Altisent, a l'Eixample.

Tot i que convenim en el fet que la peculiaritat d'aquest arbre està en els fruits prims i llargs, que pengen en vertical, fins i tot quan les branques queden nues, no podem renunciar a fer ressaltar els insòlits dibuixos que guarneixen la gorja de les flors. En contemplar-les i amb tot respecte, les relacionem immediatament amb la manera de fer de Gaudí, tan amic de reproduir elements botànics. Si us plau, fixeu-vos-hi!

Bibliografia

- Gran Enciclopèdia Catalana* (2a ed.). Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1977.
Arbres de Barcelona, Institut Municipal de Parcs i Jardins de Barcelona.

ARXIU FOTOGRÀFIC DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

L'arxiu fotogràfic del Centre conté col·leccions de fotografies des de 1886 d'una gran diversitat de temes, com ara aeronàutica, arqueologia, arquitectura, carrers de Barcelona d'abans de la Reforma, esports, fauna, folklore, geografia física i econòmica, pobles i indrets de Catalunya, del Pirineu aragonès, d'Espanya i d'altres països del món. A més de fotografies estereoscòpiques i autocrom.

Instal·lacions i serveis:

- * Sala de treball per a ordenació i classificació de material.
- * Sala de conservació i arxius d'originals.
- * Laboratori.
- * Equip de tractament digital de les imatges: digitalització, retoc fotogràfic, gravació de CD ROM.
- * Servei de còpia i ampliació.
- * Reproducció de positius paper.
- * Reproducció de transparències positives blanc i negre.
- * Còpia i reproducció de negatius.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA/Arxiu fotogràfic

Carrer del Paradís, 12. 08002 Barcelona

Tel. 93-315 23 11, fax 93-315 14 08

adreça electrònica: cec@cec-centre.org

Horari d'atenció al públic:

de dilluns a divendres de 10 a 14 h i dimarts i dijous de 18,30 a 21 h

La revista inclou:

- * Itineraris d'excursions a peu, en bicicleta tot terreny, en esquís.
- * Articles sobre alpinisme.
- * Reportatges sobre muntanyes i països llunyans.
- * Articles sobre història i fets de l'excursionisme.
- * Dossiers i treballs sobre medi ambient i defensa de la natura.
- * Informació sobre llibres, guies i mapes que surten al mercat.
- * Vies d'escalada.

MUNTANYA publica sis números de cinquanta-dues pàgines (Din A4), impreses sobre paper ecològic de qualitat, en color i en blanc i negre.

La primera revista
excursionista catalana

MUNTANYA

TOT ALLÒ QUE US INTERESSA

Més de 70 revistes d'abast nacional estan associades a l'APPEC.

Per a més informació: APPEC Rambla de Catalunya, 10, 1 er.

08007 Barcelona Tel. 412 76 28 Fax: 317 83 86

Ho trobareu a les revistes en català

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALÀ

INFORMACIÓ GENERAL
INFANTIL I JUVENIL
CULTURA
RELIGIÓ
POLÍTICA
PEDAGOGIA
AGRICULTURA I RAMADERIA
ESPORTS
MÚSICA
ARTS PLÀSTIQUES
TEATRE I CINEMA
CIÈNCIA I TECNOLOGIA
ENTRETENIMENTS
HISTÒRIA
FOLKLORE
SATÍRIQUES
ARTS DECORATIVES

Retalleu aquesta butlleta
i envieu-la a MUNTANYA
Centre Excursionista
de Catalunya,
Carrer del Paradís, 10 pral.
08002 Barcelona,
o al fax 93 315 14 08.

Cognoms _____

Nom _____

Adreça _____

Població _____ Codi postal _____

Se subscriu a la revista MUNTANYA (sis números l'any), a partir de l'any _____,
amb la quota anual de _____ € (IVA inclòs).

Barcelona, de de _____ Signatura _____

Pagament per banc o caixa

Senyors del Centre Excursionista de Catalunya

Els prego que, d'ara endavant, el rebut anual de subscripció de la revista MUNTANYA
sigui presentat a:

Banc / Caixa _____

Agència _____ núm. _____

Adreça _____

Població _____ Codi postal _____

Número de compte corrent _____

Número de llibreta d'estalvi _____

Nom del titular del compte o llibreta _____

Signatura

Barcelona, de de _____

El ferrocarril de la Vall Fosca i de Boí, 2

Preservació de l'alta muntanya amb planificació i infraestructures públiques

Carles Udina

Aquesta proposta de ferrocarril a la vall Fosca i la vall de Boí vol conjuminar la preservació de l'alta muntanya amb la seva explotació a partir d'una imaginativa planificació i la realització d'unes infraestructures adequades.

6. L'estany Gento (continuació)

Coma de la Mainera.
Possible connexió amb la vall d'Àssua (Llessui...), al Pallars Sobirà

L'estació d'esquí alpí de Llessui és irrecuperable. No perquè la seva fallida depengui d'aspectes de gestió, sinó per unes característiques intrínseques i, per tant, no modificables, com les meteorològiques (vent...) i/o les morfològiques (com la que es comentarà en l'apartat de Boí). Però el ferrocarril, amb la possible explotació de l'estany Gento-coma d'Espòs i la possible connexió amb Superespot a través de la coma de la Mainera, obriria una possibilitat a estudiar.

Si hi ha una possibilitat d'esquí a Llessui, no és mirant a l'estació de Llessui, sinó justament al darrere, a les bordes de Llessui.

En ella mateixa, la coma de la Mainera no té un gran interès per a l'esquí alpí. Té una superfície una mica tortuosa de 4 km², dels quals 2,5 km² corresponen estrictament a la coma de la Mainera, entre les cotes 2.350 i 2.906 (amb el pic de la Mainera, que no és esquiable i està just al límit del parc nacional, i la pala pedregosa de Llessui, 2.889 m). Les altituds màximes esquiables són 2.800 m al Montorroio i 2.750 m

fent partió amb la pala Sudorn de Superespot. Per l'altitud, la duració de la neu s'apropa als sis mesos. Per orientació i morfologia està protegida del torb (vent dominant a l'hivern, del N i NW).

Des de la cota 2.350, la coma es prolonga descendint suaument aigües avall fins a la cota 2.000, sobre les bordes de Llessui, travessant la pista d'esquí nòrdic que, com s'ha dit, podria connectar l'estany Gento amb Superespot (aquesta prolongació té 0,5 km² de superfície i pendents del 15 al 25%).

Encara millor, la seva innivació natural és fàcilment millorable artificialment pels estanys de la

Mainera, situats precisament a sobre (cota 2.420, és a dir, ni cal el cost de l'energia per a bombejar aigua a pressió). Tot i que aquesta part es dirigeix al sud, pel seu encaixonament i per aquesta fàcil possibilitat d'innivació artificial, podria esquiar-se amb garantia durant més de quatre mesos fins aquesta cota 2.000. L'amplitud permet de sobres dues pistes descendint pels dos marges del riu de Berasti, una de les quals s'innivaria artificialment. Això també permetria els descensos de pistes negres per l'aeri i pendent clot del Montorroio (el km² restant). És a dir, la coma de la Mainera és esquiable en un desnivell de 800 m fins aquesta cota 2.000.

El que importa és que aquesta cota 2.000, ja esquiable, està només a 1,5 km de distància de la cota 1.600, a les bordes de Llessui. I aquestes bordes estan a només 5 km de Llessui per una pista poc problemàtica i fàcilment asfaltable. La distància augmenta progressivament als altres hàbitats de la vall d'Àssua (Bernui, Saurí, Sorre, Altron..., Escàs, Caregue, Surp i Rodés) fins als 15 km que dista Rialp i 17 km Sort. I encara s'afegirien els més propers pobles d'Olp, Castellviny, Pujal i Enviny, damunt de Sort.

Aquests tretze pobles esmentats, situats sobre Sort i Rialp, tenen una xarxa de carreteres càdica, amb un total de 34 km. Aquesta xarxa podria racionalitzar-se reduint-se a només 24 km. Dels 34 km actuals

Lo Castell de Rus 2.730 m, divideix la Vall de Rus en dos: a la dreta, la part alta de la Coma del Mig, tancada pel Coll Roi 2.710 m, que dona pas a la Coma del Port de Rus en la Vall de Moró; a l'esquerra es veu parcialment la part alta de la Coma de Rus amb el Pic de Filià 2.750 m, que dona accés tant a Filià com a Manyanet.

se n'aprofitarien només vuit i se n'haurien de fer 16 de nou traçat. Amb aquesta millora s'estalviarien distàncies, temps i despesa de transport, així com el manteniment futur de la xarxa. Aquest escurçament i racionalització també permetrien plantejar un transport públic.

Com que en aquesta cota 1.600 de les bordes de Llessui es pot fer un aparcament, l'accés en automòbil o autocar és plenament viable. En conseqüència, un petit remun-tador entre aquest aparcament (1.600m) i la zona esquiable (2.000m), d'1,5 km de longitud i 400 m de desnivell és més que justificable, tot i no ser esquiable.

Evidentment, Llessui-Mainera facilitaria i consolidaria la interessant connexió alpina estany Gento-Superespot. Però, sobretot, des de la perspectiva del Pallars Sobirà i de Sort, des de la part més baixa de la comarca es donaria un ràpid accés a les dues estacions d'esquí que connecta, la de Superespot ja existent i en el mateix Pallars Sobirà, i la de l'estany Gento-coma d'Espòs al Pallars Jussà. El limitat atractiu de Llessui-Mainera es multiplicaria notablement.

A la vegada, els serveis d'esquí alpí es diversificarien amb el recorregut d'esquí nòrdic que el travessa, que també connectava a l'estany Gento-coll del Triador amb Superespot. Recordem que a l'estiu això vol dir recorreguts de bicicletes de muntanya.

Què vol dir tot això? Doncs que des de Llessui (a només 5 km) o des de Sort (a 17 km, uns vint minuts en automòbil) es podria començar a esquiar (alpí o nòrdic) a la coma de la Mainera, i des d'aquesta seguir esquiant tant a Superespot com a l'estany Gento. I encara més: des d'aquest darrer punt i amb el suport del ferrocarril, ens podríem arribar fins a Manyanet, Boí i el parc nacional.

Notem, en contrast, que actualment des de Sort cal fer 32 km per a poder esquiar a Superespot, i només a Superespot.

Anirem veient d'altres exemples de com l'impacte del ferrocarril la Pobla – el Pont de Suert pot impactar positivament molt més enllà del seu propi recorregut. A la vegada, aquesta possibilitat seria un

agraïment, molt tardà per cert, de la vall Fosca a Sort, en reciprocitat a la tenacitat d'Emili Riu.

L'esquí de travessia, passeig i fons (nòrdic). Connexió amb Superespot. Escart i Baiasca-Arestui

Antigament, l'accés a l'estany Gento, que ens feien dir *Estangento*, era el funicular que des de la central de Cabdella remuntava la canonada del salt d'aigua fins a la cota 2.110, en el Campllong, que fa partió amb Llessui i el Pallars Sobirà. D'aquí un ferrocarrilet pla de 5 km donava accés a l'estany.

És a dir, a més a més de l'esquí d'alta muntanya tradicional a la vall, a l'estany Gento també tenim, esperant, adormida, una espectacular pista que es podria habilitar per a d'altres modalitats turístiques de l'esquí nòrdic, com travessia, passeig o fons, segons desitgem, amb neu durant quatre mesos, absolutament plana, i que encara es pot allargar dos quilòmetres més fins al coll del Triador (2.105 m) sobre l'esmentat poble de Llessui. Són 7 km en total, 14 d'anar i tornar. En aquest coll fóra bo un refugi guardat, amb pernoctació, per als esquiadors nòrdics a l'hivern. Els problemes d'allaus sota el Montsent no són majors dels que des de fa anys es resolen als Alps. A l'estiu tot això vol dir excursionistes i ciclistes.

Tot no acaba aquí, perquè al coll del Triador arriba una pista forestal ja existent, que no seria difícil d'habilitar, i preparar amb una màquina eruga a l'hivern (fresa i traça). Permet accedir a Superespot en 20 km bastant plans, pels voltants de la cota 2.200.

A l'inrevés, Superespot podria ampliar l'oferta d'esquí alpí amb l'esquí nòrdic, per la part alta de l'innivat bosc del Forcall, amb el complement d'aquesta ruta, idònia per a un cap de setmana pernoctant a l'estany Gento o, al revés, a Superespot.

Només caldria afegir un refugi a mig camí, fins i tot amb pernoctació, al pas de la Mainera (2.120 m), al Pallars Sobirà, sobre les bordes de Llessui, i immediatament sota la coma de la Mainera, precisament la

que serviria d'enllaç entre les àrees d'esquí alpí de l'estany Gento i Superespot.

A més a més, aquest recorregut enllaçaria amb la muntanya d'Escart i amb la contigua d'Arestui-Baiasca, un conjunt d'extensos boscos i plans entre 1.800 i 2.100 m, que podrien generar activitat econòmica en aquests tres oblidats pobles de dues valls del Pallars Sobirà.

Cal recordar al lector que tot el que s'ha dit o es dirà de l'esquí nòrdic, es pot traduir automàticament durant l'estiu a recorreguts de passeig i/o de bicicletes de muntanya.

Breu esment a la promoció social de l'esquí

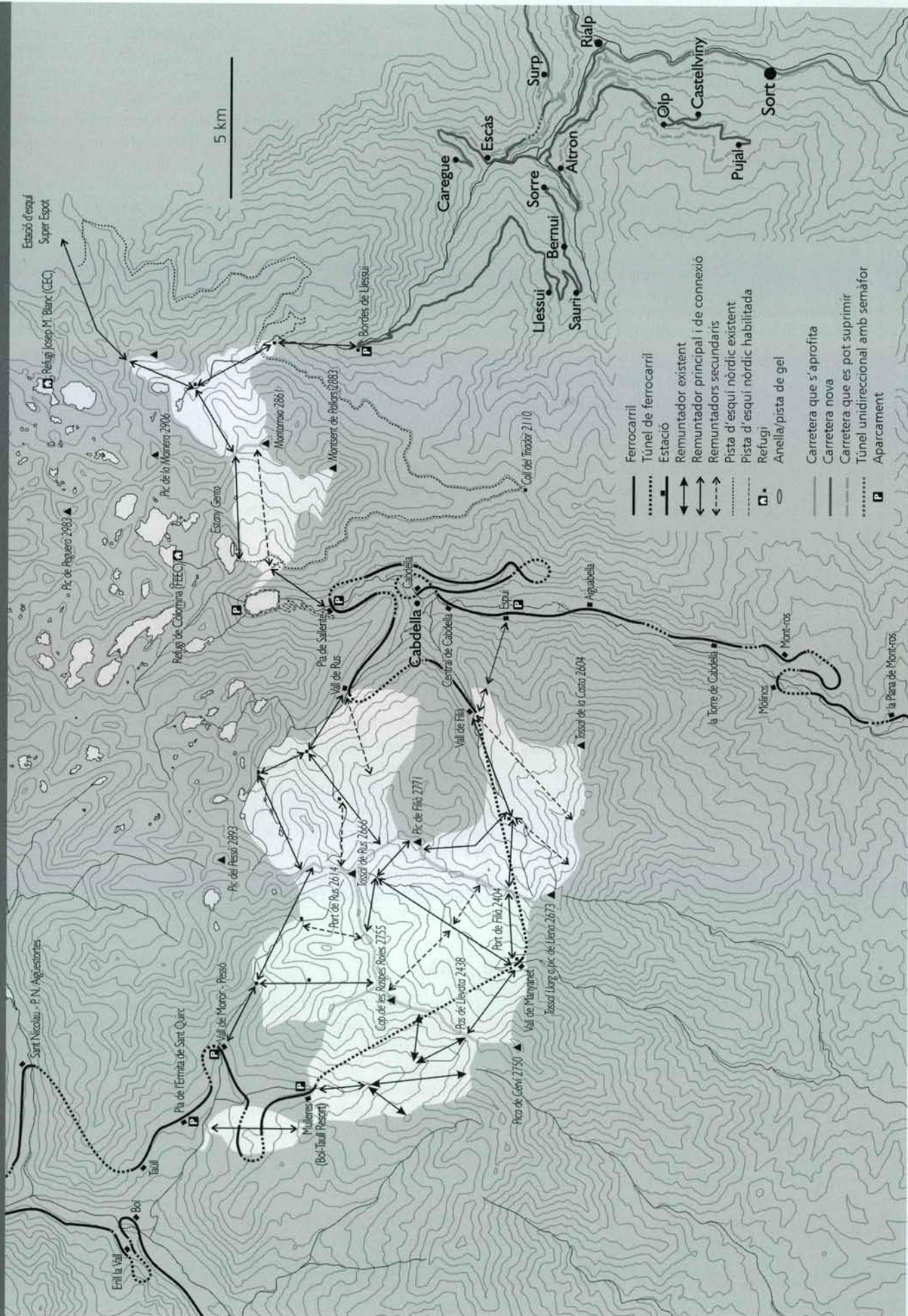
Una de les finalitats de la modernització de Núria els anys vuitanta¹ fou, a la vegada que revitalitzar la vall de Ribes, possibilitar un «esquí (alpí) per a tothom» a la conurbació barcelonina, aprofitant el ferrocarril Barcelona - Ribes i la modernització del cremallera. Volia imitar-se el que es va fer a la veïna França a partir dels seixanta. Tots els nens tenien el dret d'esquiar, si més no una setmana com a exercici escolar, per a saber si els agradava o no, i en el primer cas, poder-ho seguir practicant. Una iniciativa social justa.

Aquí ens interessa una possibilitat similar. Tots els nens del Pallars Jussà, de la Noguera i del Segrià (és a dir, Lleida) podrien agafar el tren al matí, i amb una hora (des de la Pobla) o dues hores de viatge (des de Lleida) podrien esquiar a l'estany Gento, esquí alpí i nòrdic alternativament. Des de primers de novembre, fins a finals d'abril, és a dir, durant quasi tot el curs. Educació del cos i educació del respecte a la muntanya, junt amb els habituals estudis i/o crèdits de síntesi que s'hi poden associar (biològics, geològics, geogràfics, meteorològics, turístics, esportius...). Cal formar esquiadors i muntanyencs, no *niños pijos*.

L'esquí nòrdic

Els esments anteriors a l'esquí nòrdic i els que vindran poden sorprendre els lectors, però la realitat és que la proporció de practicants

El ferrocarril de la Vall Fosca i de Boi: àrees esquiables i instal·lacions

- Ferrocarril
- Túnel de ferrocarril
- Estació
- Remuntador existent
- Remuntadors secundaris
- Pista d'esquí nòrdic existent
- Pista d'esquí nòrdic habilitada
- Refugi
- Anella/pista de gel
- Carretera que s'aprofita
- Carretera nova
- Carretera que es pot suprimir
- Túnel unidireccional amb semàfor
- Aparcament

de l'esquí nòrdic dins l'esquí s'ha constatat arreu d'Europa com un indicador del nivell higiènic, cultural i social de qualsevol país, tot i la piràmide d'edat dels seus practicants, és a dir, que una part important siguin jubilats. El baix arrelament que l'esquí nòrdic encara té a Catalunya no és altra cosa que un reflex de les moltes mancances de planificació i cultura. Mancances que encara ens separen de regions com els Alps (i fins i tot els veïns Pirineus francesos), el Bayern, la Selva Negra... A la tercera part sobre l'impacte es veurà el criteri de diversificació que comporta.

A Catalunya, fins a finals dels seixanta, l'esquí nòrdic gairebé es reduïa a l'esquí d'alta muntanya (els ral·lis). Els practicants de fons eren comptats, testimonials, i els de salts, inexistents. La pràctica turística tampoc no existia. La promoció del Centre Excursionista de Catalunya de l'esquí de passeig i de fons des de finals dels seixanta, a remolc sobretot de Sant Joan de l'Erm, va ser simultània al sorprenent *boom* dels Alps. Però així com als Alps es va consolidar fins a uns nivells de pràctica que ningú no imaginava, a casa nostra es va estancar per manca de planificació esportiva turística i infraestructural, i també per manca de mentalitat d'«esport-salut», i avui resta encara molt lluny de l'estat actual als països alpins.

El patinatge sobre gel en una gran anella a l'aire lliure

La darrera opció turisticoesportiva de l'estany Gento és una trista mancança encara pendent. Es podria resoldre a molts llocs, i s'ha proposat reiteradament, però no s'ha tingut mai la voluntat de fer-ho. L'estany Gento és un dels llocs més idonis, cosa que tampoc no vol dir que un cop feta una, no se'n poguessin fer d'altres.

Parlo d'una pista de patinatge natural en forma d'anella, que permetés la pràctica del patinatge de velocitat, avui impossible de practicar als Pirineus, i que, traçada a l'obac de l'estany (a 2.140 m), podria funcionar fàcilment quatre mesos l'any.

Les raquetes

Per a les persones que per l'edat o pel gust no els interessa l'esquí, nòrdic o alpí, les raquetes han obert una possibilitat d'accedir a la muntanya a l'hivern. Els voltants de l'estany Gento, amb els nombrosos estanyes ja esmentats, són un incentiu immillorable per a aquesta pràctica.

7. Rus

Estrictament són dues enormes comes glacials, la coma del Mig i la coma del Port de Rus (entre les cotes 2.000 i 2.783 del Castell de Rus), més l'obaga del Fitero, que descendeix fins a la cota 1.720, on se situaria el baixador del ferrocarril, i que amb neu artificial seria esquiable amb garantia.

Els equipaments necessaris serien:

— Dues línies de remuntadors pels dos eixos esmentats, de gran capacitat. El de la coma del Mig enllaçaria amb Moror-Pessó, i el de la coma del Port de Rus amb Manyanet i amb Filià.

— Tres refugis, polivalents per a ús no estacional (estival...), un en el mateix baixador del ferrocarril, i un en cada una de les comes, amb els serveis habituals d'esquí.

Rus confronta —i connecta per als esquiadors— amb Filià, Manyanet, i Moror-Pessó. Per raons fàcilment explicables, l'inici de la seva explotació seria posterior a la posada en marxa de l'estany Gento, de Filià i de Manyanet, i simultània amb Moror-Pessó.

8. Filià

El projecte de la urbanització de la vall Fosca, que es preveu iniciar el 2004, ve de lluny, però no es va poder consolidar fins fa molt poc. Primer va caldre el relleu, fa uns quatre anys, d'un dels responsables més fixos de l'anterior govern convergent de la Generalitat, l'anterior director general d'Urbanisme. En aquest temps la iniciativa s'ha pogut consolidar en poder-se modificar els anteriors criteris urbanístics, contraris a aquesta iniciativa. I, en conseqüència, trobar viabilitat financera per als volums edificables.

Però els canvis derivats de les darreres eleccions podrien retornar la vall Fosca, sortosament, a l'escenari anterior.

El missatge de l'empresa promotora «Vallflosca interllacs» és la sostenibilitat i el respecte a l'entorn. Costa entendre com això és possible amb una previsió de 2.300 places hoteleres i 1.000 habitatges. Com que és norma assignar una mitjana de tres persones per a cada habitatge, tindríem una ciutat de més de cinc mil habitants a l'entorn del poblet d'Espui, on avui malvien 50 persones.

Si ens situem en el cens de 1991, una població de 5.300 persones és similar a Tremp (5.308), la capital del Pallars Jussà; similar al conjunt de les poblacions de la Pobla de Segur (3.115) i el Pont de Suert (2.285); i deu vegades més gran que Vilaller (500); tenint en compte que totes aquestes poblacions quasi s'havien doblat en els darrers cinquanta anys (de 1940 a 1991) a costa, sobretot, de la desertització dels pobles petits veïns.

És a dir, fora d'aquests quatre nuclis esmentats, avui, tots els pobles de la capçalera dels rius Flamisell i Bellera - Manyanet, i de la vall de Boí, prop d'una quarantena, no arriben plegats ni a dos mil habitants,² tenint en compte que la majoria dels nuclis ja estan deshabitats.

L'atractiu que justificava la creació d'una urbanització era la construcció de l'estació d'esquí alpí de Filià. Però la confiança consolidada en aquests quatre anys de permissivitat urbanística és tal, que fins i tot es diu que l'estació d'esquí no serà el punt de partida, sinó que s'ajorna a l'any 2006 o 2007... o qui sap si mai. L'inici de l'actuació es vol fer pel complex immobiliari comercial i d'oci (un altre camp de golf), on «el turista no hagi d'agafar el cotxe». És a dir, un complex tancat i endogàmic, on l'únic impacte que podrà rebre la població autòctona serà fer de dona de neteja o de cambrer. I sempre amb el benentès que el cotxe seguirà essent imprescindible per a arribar-hi. I és per això que hi ha qui proposa fer el túnel de Comiols, cosa que aniria molt bé per als barcelonins, però que no s'hau-

ria de fer abans que altres infraestructures més naturals, més estratègiques i d'interès més general. «Filià» amaga molt més del que se'ns diu.

Si agafem qualsevol dels tres plànols oficials a escala 1:50.000 que fins i tot ens regalaven alguns diaris (el de l'Alta Ribagorça, el del Pallars Jussà o el del Pallars Sobirà), hi trobarem la vall Fosca. Desviant uns pocs centímetres la vista al nord, veiem altres entorns morfològics contigus, d'igual superfície, iguals cims, iguals «interllacs», on podríem plantejar la mateixa iniciativa urbanística, és a dir, en el pla d'Aigüestortes o al voltant de l'estany de Sant Maurici. Per què en aquests llocs no es pot tocar ni un roc, ni mirar-los de nit, ni gaudir-ne a l'hivern, i a la vall del costat es pot crear una nova capital de comarca, que a la fi seria un nou barri de Barcelona?

Per què se li diu Fosca?

La vall Fosca és un fòssil d'una gelera, molt viva anys enrere, que va esculpir una vall glacial perfecta, amb forma de «U». Al fons de la vall, en una llargada de 8 km quasi plans, hi ha un estretíssim pla de només 300 m d'ample, on es vol encaixar la urbanització amb 5.300 persones. Als costats, uns pendents impressionants de fins a 1.500 metres de desnivell (cotes 1.100 a 2.600).

Amb aquesta incisió tan profunda, tot i que està orientada exactament al sud, el sol només pot penetrar a l'estretíssim fons de la vall durant unes hores a l'estiu, i poc més de tres hores a l'hivern. És una vall molt fosca.

Per això, al fons de la vall només van construir-se tres petits hàbitats secundaris, la Torre de Cabdella (1.080 m), Aiguabella (1.130 m) i Espui (1.170 m), on es vol fer aquesta urbanització. La capital, Cabdella (1.440 m) es va enlairar per rebre una mica més de sol. És el mateix que van fer tots els altres hàbitats, enlairats a similars altituds i concentrats a l'entrada de la vall per rebre el sol (Antist, Castell-estaó, Guiró, Oveix, Astell, Mont-ros, Paüls, Pobellà, Gramenet i Beranui).

Però direu que avui tenim tecnologia per a aïllar els hàbitats i energia per a escalfar-los. Cert, i fins i tot sabem fabricar neu. Però, ¿quan serem capaços de fer un sol artificial perquè il·lumini el fons de la vall Fosca?

El turista mediterrani, nosaltres, no renunciem al sol. Com sabran els altres que hem anat a esquiar si no ens podem posar unes quantes hores al sol? El turista del nord ve a casa nostra buscant el sol i fugint de la foscor. L'únic lloc on no li agradaria viure seria en una vall «fosca». ¿S'ha valorat la insolació, especialment a l'hivern, per a esco-

llir aquest emplaçament? Per a prendre el sol, caldrà necessàriament agafar un telecabina que ens tregui de la foscor guanyant 700 m de desnivell.

Ara canviem totalment de xip. El ferrocarril proposat evitaria aquesta incongruent urbanització i garantiria la immediata construcció i explotació d'instal·lacions per a l'esquí alpí a la vall de Filià (remuntadors, pistes, neu artificial i serveis de dia), conjuntament amb l'estany Gento, la vall de Rus, la de Manyanet, la de Boí, la de Moror..., l'accés al parc nacional... Tot això seria accessible no solament des

El Pic de l'Estanyet 2.750 m, pujant al coll Roi, en la part més alta de la Coma del Mig, en la Vall de Rus. Com s'ha dit, el coll Roi és una de les connexions entre les valls de Rus i de Moró.

L'abrupta Pica del Cervi 2.750 m domina tota l'extensa Coma de Manyanet. En la foto, brollador permanent d'aigua en la cota 2.350 m del Cap de Llevata.

d'Espui, sinó des de tota la cinquantena d'hàbitats que recorre el ferrocarril, que ja hem anat esmentant, incloent-hi Tremp, la Pobla de Segur i el Pont de Suert. És a dir, el seu impacte turístic es repartiria arreu i, en conseqüència, aquest impacte seria fàcilment controlable i optimitzable, evitant qualsevol servitud. Vegeu també, la tercera part «Impacte».

L'únic raonable de la iniciativa de «Vallfosa interllacs» és un accés obvi, des d'Espui a Filià amb un telecabina (1.265 - 1.960 - 1.820 m). Seria una segona possibilitat, per als automòbils, afegida a la del pla de Sallente - estany Gento, que diversificaria i reforçaria el ferrocarril. Però per a això, no cal una urbanització.

9. Manyanet i el municipi de Sarroca de Bellera

Aquesta coma, entre la de Mulleres («Boí-Taüll-Resort») i la de Filià, pertany a la vall de Manyanet, en el municipi de Sarroca de Bellera, l'únic municipi que, malhauradament, no pot integrar el ferrocarril.

El riu va cap al sud, però els seus vessants no són solells, sinó que miren:

– a l'est (la que afronta amb «Boí», amb tres comes: dels Plans, dels Estanyets i dels Tarters Rois), o
– a l'oest i nord-oest (la que afronta amb Filià, amb l'obac de Llevata i la coma de Pleta Pelada).

És una coma enorme (9 km²), íntegrament esquiable, i amb bona neu (està entre 1.960 i 2.760 m, amb 800 m de desnivell), però només és accessible a remolc des de «Boí-Taüll-Resort» o Filià; per això és la *novia* desitjada per les corresponents empreses explotadores/promotores. Pot ser innivada artificialment amb diversos possibles estanys artificials.

El ferrocarril donaria a la coma de Manyanet entitat pròpia, i permetria que el municipi de Sarroca de Bellera tingués la «seva» estació d'esquí, atès que no és simple fer un accés directe a la coma de Manyanet des dels hàbitats de la vall. Amb el ferrocarril, la coma de Manyanet deixaria de ser un apèndix de Boí o Filià.

Per què el ferrocarril és l'única solució satisfactòria? Perquè un remuntador ascendint pel fons de la vall des de la cota 1.350 al peu del poble de Manyanet, no tindria lloc per a fer un aparcament (llevat que es fes una pedrera), i el

remuntador hauria de tenir més de tres quilòmetres de llargada, per la qual cosa seria univalent (no seria esquiable) i estacional (no tindria interès estival).

Per aquesta conjuntura, seria raonable i recomanable la possibilitat d'uns limitats serveis de pernoctació, agrupats en el baixador del ferrocarril, que poguessin beneficiar directament el municipi, que, com s'ha dit, només rep un impacte indirecte del ferrocarril. Per exemple, un hotel, un alberg residència col·lectiva i uns apartaments amb serveis de restauració. Tot amb una arquitectura tradicional i plenament integrada en l'entorn. Dels llocs de treball generats, caldria fixar una quota per als nascuts i per als residents a Sarroca, que en el cens del 1991 només tenia 140 empadronats en els 17 hàbitats de la vall (Sarroca de Bellera, les Iglésies, Xerallo,³ Sentís, Sas, Buira, Benés, Manyanet, el Mesull, Vilancós, Avellanos, Castellnou d'Avellanos, Castellvell de Bellera, Vilella, Erdo, Santa Coloma d'Erdo i la Bastida de Bellera).

A l'estiu, una pista de patinatge refredada artificialment i una zona d'acampada com a suport dels serveis dels apartaments, ajudarien a diversificar l'oferta. Igualment, camps de futbol i similars, per a activitats d'entrenament d'altura i de pretemporada.

Referències bibliogràfiques

1. C. UDINA, F. ESPIELL, et alii. *Avantprojecte i Projecte de planificació de la vall de Ribes*. Generalitat de Catalunya, Diputació de Girona i Ajuntament de Ribes, 1980 a 1982.
2. Segons el cens de 1991, a l'Alta Ribagorça, la vall de Boí tenia empadronades 637 persones, i al Pallars Jussà, Sarroca de Bellera en tenia 140, Senterada 109, i la Torre de Cabdella 754. En total 1.640 persones.
3. ENHER va construir aquest hàbitat per a la fàbrica de ciment que va permetre la construcció de les preses dels embassaments de la zona. Avui és un poble desert i fantasmagòric.

Estada del CADE als Alps, 2003

Jordi Domènech
Marc Subirana

Durant les vacances d'agost alguns membres del Centre Acadèmic d'Escalada (CADE) han realitzat una estada als Alps, en què han coronat algunes de les muntanyes més importants d'aquest gran massís europeu.

Aquest agost alguns membres de la Secció CADE han realitzat una estada als Alps, en què han coronat algunes de les muntanyes més emblemàtiques del massís europeu: Les Droites, Mont Blanc, aresta de Les Papillons, Dent du Géant, Mont Cervin, més conegut amb el nom italià, Cervino, o l'alemany, Matterhorn.

Les Droites

Va ser la primera excursió. Començà a Montanvers agafant un tren molt maco que puja fins a la Mer de Glace; travessant-la i seguint les fites ens trobem amb una petita via ferrada, que ens conduirà cap al refugi Couvercle. Temps aproximat: cinc hores.

A dos quarts de cinc del matí de l'endemà comencem l'aproximació, on trobarem una profunda esquerda que calia creuar per un pont de neu una mica inestable... Assegurant-nos amb un ancoratge en neu (curset d'iniciació a l'alpinisme), primer vaig travessar jo, encara que no les tenia totes, i em va anar d'un pèl! Després en Pep, que, en veure-la de prop, va entendre per què m'ho havia rumiat tant... va fer la primera passa... la segona.... i patapam!, va relliscar... s'agafà ràpidament al pont de neu, la sang em va quedar glaçada, uff!, vaig comprovar que l'ancoratge treballés correctament i, en efecte: amb la corda es podien tocar notes musicals! El pobre Pep havia caigut en una senyora esquerda... Va sortir-ne esbufegant, amb

l'ajuda dels piolets tècnics i els grampons. Quin ensurt!

Seguint les petjades d'en Pere i en Xavi, que anaven més avançats, vam tornar a agafar el ritme... ens estàvem retardant! Finalment començarem a grimpar una mica i ens vam adonar que no era per on anàvem... estàvem obrint una «variant» de la via d'escalada, ens costà dues hores trobar la via normal... que van ser determinants.

Tot seguit vam començar fent llargs, alguns en *ensemble*, col·locant asseguraments intermedis, era III i algun IV, però quan ens quedaven uns tres-cents metres per arribar al desitjat cim, ja eren les cinc de la tarda. Encara teníem els ràpels de baixada i el camí de tor-

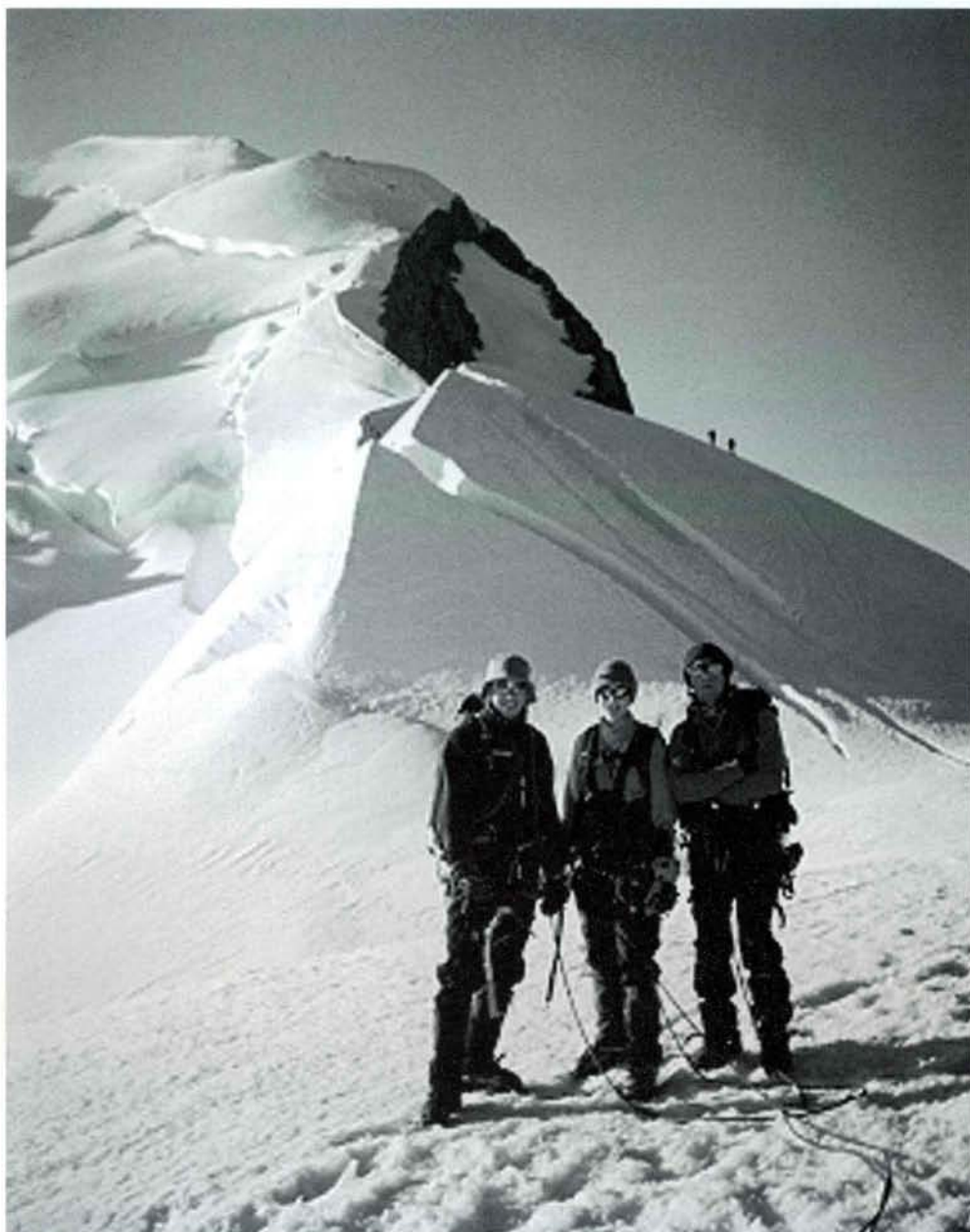
nada fins al refugi Couvercle... tot plegat una bona estona! Decidírem començar el descens quan, de sobte... es va començar a sentir un rugit que feia por... de cop i volta una llastra de dimensions enormes (dos metres per dos metres) ens va passar per la dreta... Buff! En Xavi va haver de saltar uns dos metres, ja que, si no... se n'hauria anat muntanya avall... això sí que va ser un bon ensurt!

Acabat l'últim ràpel eren ja dos quarts de set. Vam arribar al refugi a dos quarts d'una de la nit. Estàvem tan rebentats que no teníem forces ni per a sopar... això sí, vam beure uns mil litres d'aigua cadascú i tot seguit vam caure rodons al llit; encara sort que teníem un bon matalàs!

Paral·lelament a aquesta excursió, la Nuri, el Marc, el Jordi i el Chema volien fer el *couloir* Whymper. Van bivaquejar al peu d'aquesta via, però de nit, el rugit de les pedres desprenent-se de les parets veïnes del voltant els van fer entendre que aquest any la neu no estava en condicions. De tornada van passar pel refugi Couvercle i, en veure les nostres motxilles, van venir a saludar-nos i a preguntar-nos com ens havia anat la jornada. Nosaltres dormíem profundament. Tot i això, entre somnis, vam quedar amb ells a Chamonix passats dos dies: se n'anaven cap al sostre dels Alps,

Vista general de Les Droites on vam fer una ascensió llarga i una mica accidentada.

**A sobre,
un moment de
descans durant
l'ascensió al
Montblanc.**

**A la pàgina
següent, a dalt,
escalant la
cresta des
Papillons.**

**A baix,
un moment
de l'ascensió
a la Dent
del Géant.**

el Mont Blanc! Nosaltres, el Pepe i jo, ja hi havíem pujat l'any anterior, i en aquells moments, estàvem en fase de «recuperació». I el Pere i el Xavi, que estaven tan cansats que ni tan sols es van despertar, també hi havien estat.

Mont Blanc (4.808 m)

En Jordi, la Núria i el Marc van sortir des de Les Houches, agafaren el telefèric de la Bellevue (1.800 m) i després un petit tren que els deixà al Nid d'Aigle, a partir d'aquí ja s'acaben els transports: unes tres o quatre hores fins al refugi Tête Rousse. Per als qui els agradi caminar, tot el recorregut del telefèric i del trenet es pot fer a peu passant per un bosc molt

maco; amb una tarda n'hi ha prou per a fer tot el recorregut fins a la Bellevue. D'aquí fins al Tête Rouge, on van dormir la primera nit, hi ha unes set o vuit hores fent tot el trajecte a peu.

El segon dia plantaren la tenda una mica més amunt, al refugi du Gouter (3.800 m), amb l'objectiu d'acabar l'acclimatació. Al tercer matí van posar el despertador a dos quarts d'una de la nit, amb la prudència característica de l'alpinista que respecta el cim que intentarà conquerir l'endemà. Es van posar en marxa a dos quarts de dues, sortien encordats cap al cim, a mig camí trobaren una ampla i profunda esquerda que van aconseguir superar assegurant-se amb els piolets, ja que

aquesta esquerda també es pintava sola... A partir d'aquí els mancaven tan sols un parell d'hores de caminar a bon ritme. No van tenir cap símptoma de mal d'altura perquè havien fet una acclimatació molt bona, i quan el dia començava a despertar-se ja havien coronat el Mont Blanc, amb una preciosa panoràmica de Chamonix als peus i una albada que inevitablement romandrà per sempre a la seva memòria.

Aresta de Les Papillons

Passats els dos dies ja estàvem altre cop a Chamonix i ara la idea era anar a fer una aresta molt maca i clàssica: l'aresta de Les Papillons. El Pep i jo ja vam estar-hi el dia abans, però els guies de Chamonix ens van atabalar amb la seva peculiar manera de fer i d'avançar les altres cordades... i vam decidir tornar-hi l'endemà amb més calma i amb els altres companys.

L'aproximació començà al pla de l'Aiguille, primera parada del telefèric de l'Aiguille du Midi, on hi ha uns quaranta-cinc metres fins a arribar al començament de l'aresta. Està marcat amb fites.

Ara, tots plegats vam gaudir de valent, la roca era molt bona, molt adherent i amb moviments d'allò més bons de III, IV i V; vam estar-hi unes quatre o cinc hores. Com sovint succeeix en el món alpinístic, vam arribar a Chamonix quan ja era ben fosc.

Ara la cosa es començava a animar: el següent somni es deia Dent du Géant; a tots ens rondava pel cap des de feia temps, i per fi s'acostava el moment...

Dent du Géant

Vam estar unes quantes hores preparant les motxilles abans d'anar cap a Courmayeur (Itàlia), aquest mateix dia arribà, directa des de Barcelona i tota soleta en cotxe, la nostra apreciada amiga Esther. Ja era hora!

En qüestió d'hores ja havíem travessat el túnel del Mont Blanc, agafat tot seguit el «Funivie Monte Bianco», i vam plantar les

tendes a deu minuts del refugi Torino.

La majestuosa Dent du Géant ens observava de lluny... aquella tarda no pintava gaire bé, però intuïem que l'endemà al matí ens despertàrem amb un dia esplèndid. Aquella nit, per agafar forces, vam fer una exquisida degustació de menjar precuinat.

L'endemà, de matinada, a dos quarts de sis hora zulu, ja estàvem guarnits. Començarem a caminar tots ben encordats. El dia es preveia molt bo, després de caminar un parell d'hores ens vam treure els grampons: s'acabava la neu. A partir d'aquí, el terreny era pedra solta i sorra bastant empenyadora, tot plegat una mica relliscós, fins que vam arribar als peus de la Dent. Un anglès molt amable i curiós ens ajudà a trobar el començament de les cordes fixes; el personatge anava escalant en «solo integral», és a dir, sense cap mena de cordes ni ancoratges de seguretat!!!... i tenia un estudiad forat darrere les malles... un tipus pràctic!

L'ascensió per aquella paret, amb unes vistes impressionants, i tan ben equipada amb cordes fixes va ser tot un autèntic plaer. Després d'immortalitzar la nostra estada al cim, vam agafar una mica de forces i començarem a rapelar: la Dent del Gegant ja era nostra!!

I... ara només ens quedava, possiblement, la muntanya més clàssica dels Alps... el Mont Cervin o Monte Cervino, també conegut amb el nom alemany: Matterhorn.

Cervino (4.478 m)

Teníem dues alternatives: pujar per l'aresta Hornly, on cada any, per desgràcia, es maten uns quants alpinistes per culpa de les pedres que cauen, o bé pujar per l'aresta Lyon, potser una mica més tècnica, però més segura. Era ben clar, doncs, que pujàrem pel vessant italià: encara ens queden molts cims per fer!!

Per darrer cop en aquest estiu vam agafar la furgoneta per fer l'últim trajecte de l'estiu, aquesta vegada cap a Cervinia, un poble molt maco que es troba a la Vall d'Aosta (Itàlia), a una altitud de

1.100 metres. Potser és una mica turístic, però té unes vistes envejables: el magnífic Cervino. I aquí el teníem, davant nostre, esperant, a veure si ens deixaria pujar-lo...

La previsió era excel·lent a dues setmanes vista, però estranyament, una dona de l'oficina de guies ens va dir que ens emportéssim els grampons i algun cargol de gel, per si de cas... Li vam preguntar el perquè i l'única resposta que vam obtenir va ser: «Peligro di morti... il Monte Cervino... peligro di morti!!», semblava el títol d'una pel·lícula de terror. I aquí no s'acaba la història... quan li vam dir que anàvem una cordada de dos i l'altra de tres, ens va dir que no hi anéssim, que ens quedaríem a mig camí. En fi... ens volia fer llogar un guia, que, lògicament, costava uns sis-cents trenta euros!! Nosaltres només havíem entrat a buscar un parell de ressenyes i... aquella «amable» senyora pretenia que sortíssim amb un parell de guies!!!

Aquella nit, la nostra tenda va agafar vida pròpia: ens vam girar i ja no hi era! Se'n va anar volant d'una revolada perquè algun espavilat molt feliç va tenir la magnífica idea de no posar-hi piquetes!!! I la feina que ens va costar trobar-la... tres barrancs més enllà!

Encara sort que les amables i encisadores noies, l'Esther i la Nuri, ens van delectar amb un magnífic sopar: «Tortellinis a les fines herbes del camp», una nova recepta improvisada!!

De matinada, començàvem a caminar cap a un quart de set; havíem aconseguit una ressenya que ens va anar molt bé. El refugi Duca d'Abruzzi estava tancat per obres, i arribàvem al refugi J. A. Carrel passades unes set hores, cap a dos quarts de cinc. El camí està

**Una fotografia
al peu del
Cervino.**

tot senyalitzat amb fites. En l'últim tram abans d'arribar al refugi, hi ha una cadena, però estava mullada, i ens vam assegurar per si de cas. Teníem tota la tarda per a descansar i hidratar-nos... vam menjar com si no haguéssim tastat res durant dues setmanes! El refugi tenia quaranta lliteres, una cuina amb gas, taules, quadres, cadires, coberts... hi havia de tot! A més, ens vam trobar tants catalans que semblava que ens sentís-sim com a casa, a Catalunya.

A les sis de la tarda ja dormíem: ens havíem de llevar a dos quarts de tres per a anar bé...

A dos quarts de quatre ja estàvem encordats i començàvem a pujar cap al cim. Ens vam trobar amb unes quantes cordades, que, respectuosament, vam anar avançant. A poc a poc s'anava fent de dia i pas a pas anàvem guanyant altura. La cordada femenina anava al capdavant, més ràpides que nosaltres. Passat el pic Tindall (4.241 m) hi ha un petit tram molt aeri on cal anar amb compte. Aquí, per sort, ja era pràcticament de dia.

Ens faltaven un parell d'hores per a arribar! De mica en mica vam anar fent, amb calma i en *ensemble* gairebé tota l'estona, exceptuant algun tram més compromès. I per fi... a dos quarts de nou del matí vam fer cim. Ja havíem coronat «il Monte Cervino»!!! Ens vam abraçar efusivament i, tot xerrant, anàvem fent fotos per immortalitzar el moment. Vam tenir sort perquè ens fou possible estar uns minuts totalment sols, ja que havíem estat els primers a arribar al cim... els primers d'aquell dia que no oblidarem mai!

Al cap de poc vam veure com arribava gent per la Hornly i després per la Lyon: els catalans ens havien anat seguint de ben a prop. Per a baixar vam anar fent ràpels de 25 metres, l'un rere l'altre, tots ben equipats. Potser en vam fer deu o dotze, entre ràpels ens anàvem encreuant amb els últims catalans i altres alpinistes que encara es dirigien cap al cim. Vam arribar al refugi Carrel sans i estalvis, però encara ens quedava la baixada, on hi havia un flanqueig

molt delicat... vam anar molt amb compte i finalment vam acabar l'excursió aquella mateixa tarda.

Havíem fet un dels cims més mítics dels Alps: el Cervino ja era nostre!!!

Un cop a Chamonix, una ampolla d'Anna de Codorniu ens esperava, esbravada, per celebrar amb nosaltres totes les victòries i cims conquerits al llarg d'aquells quinze dies.

Ara ja estem planejant la següent excursió. Potser som una mica agosarats, però tots plegats hem decidit anar aquest estiu als Andes.

Ja us ho explicarem!!!

Els participants

Els integrants del grup van ser: Esther Vives, Núria Padilla, Pepe Domènech, Marc Subirana, Bernat Marcillas, Pere Baiona i el seu company Xavi, Jordi Bernat, Xavi Llanos, David Potrón, David Chinchilla, Arnau Boironat, Roger Canals, Chema i Jordi Domènech, un servidor.

NOTICIARI

En la X Festa de la FEEC es reconeix la trajectòria esportiva dels nostres socis

En el decurs de la X Festa de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, celebrada el passat divendres dia 30 de gener a Olesa de Bonesvalls, enguany organitzada pel Centre Excursionista del Penedès, van ser lliurades les distincions i reconeixements als excursionistes i alpinistes que al llarg dels anys, i també de la temporada 2003, s'han distingit en les diferents modalitats que es practiquen a muntanya.

Com en temporades anteriors, fou guardonat un nombrós grup de socis de la nostra entitat.

Per la seva llarga i important trajectòria muntanyenca fou distingit el nostre soci Jordi Pons i Sanjinés. I l'escalador i dibuixant de la revista *Muntanya* Armand Ballart i Codó. Es lliurà l'ensenyà d'or a l'excursionista penedesenc Josep Milà i Atset, i a l'Honorable expresident de la Generalitat de Catalunya Jordi Pujol i Soley.

El Centre Excursionista de Catalunya va rebre com a entitat els següents trofeus: la XIX Copa Catalana d'Esquí de Muntanya, la del II Circuit Preolímpic d'Esquí de Muntanya, i el segon premi de la V Copa Catalana de Marxes Tècniques Regulades.

Per la seva trajectòria al llarg de l'any 2003, els nostres socis que van ser distingits amb trofeus foren:

Circuit català de curses de muntanya: Carme Sales (1a sènior femení).

Circuit Preolímpic d'esquí de muntanya: Ona Hernández (2a juvenil femení); Emma Roca (1a sènior femení); Arnau Boronat (1r júnior masculí); Jordi Oliva (1r juvenil masculí).

Copa Catalana d'Esquí de Muntanya: Carme Sales (1a femenina); Rosa Salas (2a femenina); Úrsula Willius i Jordi Matias (1rs centenaris); Guillem Vila i Jordi Oliva (2ns juvenils); Arnau Boronat (amb Lluís Àvila, del Centre Excursionista d'Olot) (1rs juvenils).

Copa Catalana de Marxes de Resistència: Basilio Pérez Garcia i Francesc Figueras Cunill (1rs.)

Copa Catalana de Marxes Tèc-

niques. Trofeu Azimut: Adrià Camprubí Gurri, Quico Hernández Chiva, Carla Camacho Tejedor, Oriol Camacho Tejedor, Laura Vives Rosas, Meritxell Vives Rosas.

El Centre Excursionista de Catalunya felicita tots els guardonats que amb el seu esforç i dedicació han estat mereixedors d'aquest reconeixement.

F. B.

El Centre Excursionista de Catalunya distingit amb el premi nacional de la Sociedad Geográfica Española

El dimarts 23 de març de 2004, la Sociedad Geográfica Española atorgà els VI Premis Anuals, en els quals aquesta prestigiosa entitat premia la trajectòria que en el decurs dels anys han tingut viatgers, investigadors, empreses i institucions en la divulgació dels coneixements geogràfics.

Aquest any el Centre Excursionista de Catalunya i la Real Sociedad Española de Alpinismo Peñalara han estat guardonats amb el Premi a institucions.

El president i el vicepresident del Centre, Enric Nosàs i Josep Martí, es van desplaçar a Madrid per recollir aquest guardó, acte que tingué lloc en el Círculo de Bellas Artes.

Per al Centre Excursionista de Catalunya és un honor rebre aquesta distinció, amb la qual es reconeix la nostra llarga trajectòria en la divulgació dels coneixements de la geografia i el paisatge.

F. B.

RECORDANÇA

Ha mort Josep Brull, de Tivissa

Ens ha arribat la trista notícia de la mort sobtada de l'amic i gran excursionista Jep Brull, de Tivissa (la Ribera d'Ebre).

Un fulminant atac de cor se l'emportà, quan tenia només quarantainou anys. Era un home molt humil, que no es vantava de tot el que coneixia, però que en sabia més que ningú. Estimava la natura, estimava el seu poble i les seves muntanyes. Amb un grup d'amics de Tivissa, va

crear un grup excursionista: «La Rata Cellarda». I cada any, a la tardor, ens organitzava unes excursions col·lectives, sempre caminant per circuits diferents, que anaven dirigits als excursionistes en general, però molt particularment al jovent de Tivissa, ja que actualment, el jovent ja no coneix l'entorn dels seus pobles. Va ser un entusiasta educador del jovent del seu poble, transmetent-los el seu entusiasme per l'excursionisme i pel respecte al medi ambient. Mai no va tenir un no per a anar d'excursió acompanyant qui li ho demanés, orientant el desconegut, donant ressenyes d'indrets i de topònims ja desapareguts.

Vull expressar la meua admiració per aquests amics de tants pobles que ens han donat a conèixer els seus termes, moltes vegades amb ben pocs mitjans i sense cap ajut oficial; d'una manera totalment altruista.

Que Déu tingui en la seva glòria en Josep Brull «Jep», de Tivissa. Jo sé que, des del cim de la Tossa, el seu esperit ens guiarà per aquells enrevessats camins de Tivissa. El seu record romandrà sempre viu entre nosaltres.

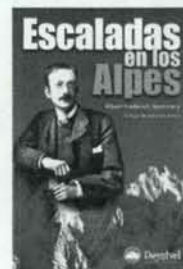
Antoni Cabré i Puig

LLIBRES & MAPES

Besa o mata

Mark Twight. 280 pàgs., il·l.

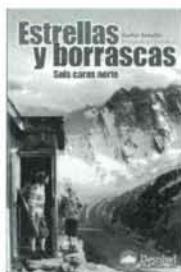
Escaladas en los Alpes

Albert Frederik Mummery. 218 pàgs.

Estrellas y borrascas

Gaston Rebuffat. 118 pàgs., il·l. Desnivel ediciones. Madrid. Primeres edicions en castellà 2002.

Els últims volums de literatura de muntanya traduïts i publicats per Desnivel ofereixen aquests tres títols, els autors dels quals són alpinistes de gran renom i excel·lents narradors. Mark Twight és un dels grans alpinistes americans, autor de noves vies als Alps; Mummery, considerat el pare de l'alpinisme modern, va revolucionar el concepte d'escalada; i Gaston Rebuffat és conegut a bastament per les seves gestes als Alps i com a autor de diverses obres.

Besa o mata, o confessions d'un escalador en sèrie, és un recull d'articles difícils de llegir i d'una gran cruïsa. *Escaladas en los Alpes* és una selecció de les millors pàgines de l'obra de l'autor de *My climbs in the Alps and the Caucasus*, publicada el 1885, en què es reviu les peripècies de l'autor a les parets del Cervin, Grepon, Grand Gharmon o Agulla Verda i on es revela l'excel·lent narrador que era. Finalment, *Estrellas y borrascas, o seis caras norte*, és l'obra d'un clàssic de la literatura alpina, que relata les seves ascensions a les sis cares nord més famoses dels Alps: el Dru, les Grans Jorasses, l'Eiger, el Cervin, el Piz Badile i la Cima Grande di Lavaredo, que va escalar entre els anys 1931 i 1938, obra que fou publicada en francès per primera vegada l'any 1954.

J. Bordons

Passejades pel Montseny

Aquest volum és una segona impressió actualitzada del publicat l'any 1999, iniciant la col·lecció «Passejades i Excursions», presentant setze recorreguts fàcils a peu i vuit en BTT, pel Montseny; recorreguts que donen prioritat a la passejada tranquil·la que permeti contemplar el paisatge i parar en els punts de més interès.

Antoni Aragón, Jordi Lalueza, Joan Portell, Pòrtic Guies. Barcelona 2003. 118 pàgs., il·l.

Aquest volum és una segona impressió actualitzada

Com els altres de la col·lecció, és un llibre pràctic i molt atractiu, ricament il·lustrat amb abundants fotografies en color i mapes de cada itinerari. Al principi hi trobem un quadre resum de les característiques tècniques de les excursions i, en nombrosos requadres intercalats en el text, s'hi expliquen diversos temes que amplien el coneixement del que es pot veure en les excursions. Al final hi trobem la bibliografia, les adreces i els telèfons de més interès.

J. Bordons

Revista Peñalara, núms. 1-12

Edició facsimil. Madrid 2002. 180 pàgs., il·l.

La veterana Real Sociedad Española de Alpinismo Peñalara ha presentat en edició facsimil

els primers dotze números de la seva acreditada revista, que corresponen als anys 1913 i 1914.

Les revistes editades per les més antigues entitats excursionistes fundades a Espanya, adquireixen amb el temps un valor històric d'indubtable interès. *Peñalara*, amb prop de noranta anys d'existència i cinc-cents números publicats, continua sortint actualment i la seva col·lecció conserva un veritable interès històric, excursionista i literari, conté un munt de notícies breus que encara avui poden sorprendre el lector i és la publicació clau per al coneixement del Guadarrama.

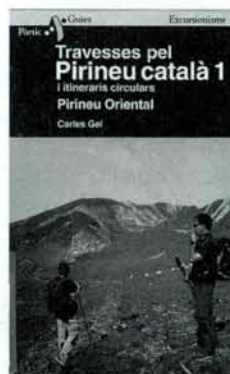
La decisió d'emprendre la reproducció en facsimil d'aquests primers anys ofereix una bona oportunitat per a poder retrobar uns exemplars de bibliòfil que feia molts anys que eren intorbables.

J. Bordons

Travesses pel Pirineu català, 1. Pirineu Oriental

Carles Gel. Pòrtic Guies. Barcelona 2003. 126 pàgs., il·l.

Aquest títol de les guies d'excursionisme de l'editorial Pòrtic ofereix trenta-tres travesses i itineraris circulars pel Pirineu Oriental per a excursionistes experts.

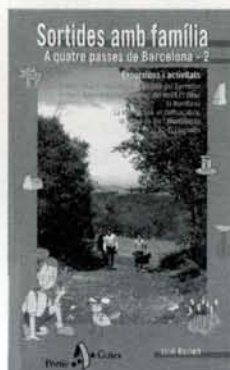

sobresurten quatre cims que superen els 2.900 metres i molts altres per damunt dels 2.800. Cada itinerari és presentat amb una completa fitxa tècnica, la descripció del recorregut i un petit mapa, sense faltar-hi abundants fotografies en blanc i negre de bona definició.

El llibre es completa amb informacions d'interès i serveis, bibliografia, cartografia, refugis, càmpings i una llarga llista d'hotels. Són uns llibres ben presentats, amb coberta plastificada i fàcils de manejar.

J. Bordons

Sortides amb família

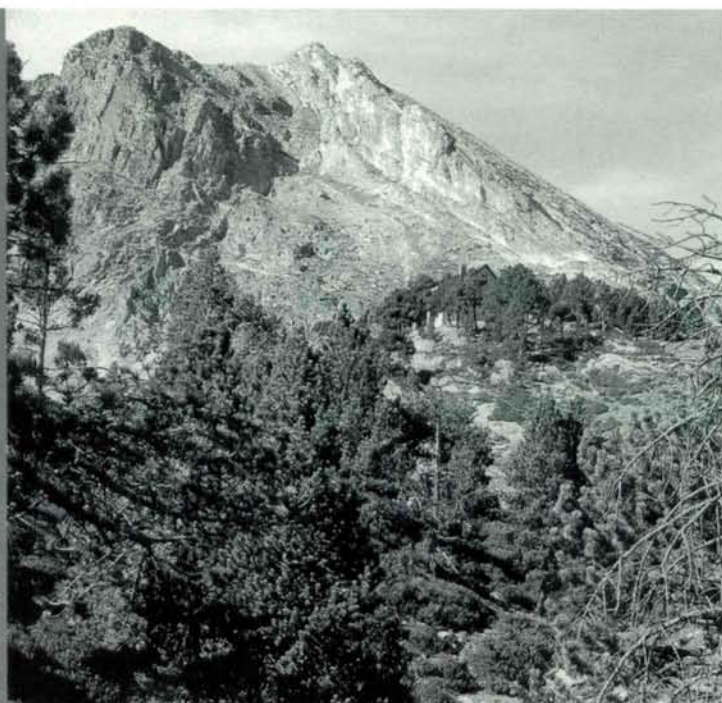
Jordi Bastart. Pòrtic Guies. Barcelona 2003. 128 pàgs., il·l.

Ens ha arribat el número 6 de «Sortides amb família», el segon que transcorre a quatre

passes de Barcelona d'aquesta col·lecció dedicada als nens i nenes perquè, acompanyats dels pares, puguin gaudir fent unes excursions en les quals tot està previst perquè, a més de fer les caminades per a visitar llocs interessants, s'entreguin amb observacions que despertin el seu interès, com els animals i les plantes o les llegendes i altres atractius.

Les rutes proposades en el llibre es reparteixen pel Montnegre i el Corredor, el parc natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, el Montseny, Sau, Collsacabra, plana de Vic i Montesquiu, i el Lluçanès. Totes les rutes van acompanyades de mapes, simpàtics dibuixos i croquis dels itineraris, a més de belles fotografies en color; s'hi indiquen també llocs on poder menjar i dormir, fires, festes, activitats i adreces útils.

J. Bordons

COL·LECCIÓ

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

ULLDETER

EXCURSIONS I TRAVESSIES DES DEL REFUGI

JOSEP NUET I BADIA

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

Alimentació equilibrada

www.quely.es